

Urednici: Rolf Gollob, Peter Krapf, Wiltrud Weidinger

Prevoditeljica: mr.sc. Zlata Pavić

Knjigu priredila: Nevenka Lončarić Jelačić, prof.

Odrastanje u demokraciji

Nastavne cjeline za osnovnu razinu
odgoja i obrazovanja za demokratsko građanstvo i ljudska prava

Odrastanje u demokraciji

**Nastavne cjeline za osnovnu razinu
odgoja i obrazovanja za demokratsko građanstvo i ljudska
prava**

Urednici: Rolf Gollob, Peter Krapf i Wiltrud Weidinger

Autori: Rolf Gollob i Wiltrud Weidinger

**Knjiga II. u serijalu od I. do VI. knjige
Odgoj i obrazovanje za demokratsko građanstvo i ljudska
prava**

**Odgoj i obrazovanje za demokratsko građanstvo i ljudska prava u
školskoj praksi**

Nastavne cjeline, pojmovi, metode i modeli

NAKLADNIK

Agencija za odgoj i obrazovanje
Donje Svetice 38, 10000 Zagreb
www.azoo.hr

ZA NAKLADNIKA

Vinko Filipović, prof.

UREDNIK

Miroslav Mićanović

KNJIGU PRIREDILA

Nevenka Lončarić Jelačić, prof.

PRIJEVOD

mr.sc. Zlata Pavić

Web izdanje

Agencija za odgoj i obrazovanje

CIP zapis dostupan u računalnome katalogu Nacionalne i sveučilišne
knjižnice u Zagrebu

pod brojem

© 2013. Agencija za odgoj i obrazovanje, prijevod na hrvatski jezik

© 2008. Vijeće Europe, izdanje na engleskom jeziku

Ovaj prijevod Knjige II. u serijalu od I. do VI. knjige *Odgoja i
obrazovanja za demokratsko građanstvo i ljudska prava* objavljen je
uz suglasnost Vijeća Europe i za njega odgovara nakladnik.

Stavovi izraženi u ovom djelu osobna su odgovornost autora ovog djela i ne odražavaju službena stajališta Vijeća Europe.

Sva prava pridržana. Niti jedan dio ove publikacije ne smije se prevesti, reproducirati ili prenositi u bilo kojem obliku ili na bilo koji način, elektronički (CD-Rom, Internet, itd.) ili mehanički, uključujući fotokopiranje, snimanje ili bilo koji sustav za pohranu ili povrat podataka, bez prethodnog odobrenja u pisanom obliku od Odjela za javno informiranje i publikacije, Uprava za komunikacije (F-67075 Strasbourg Cedex ili Publishing ® coe.int).

Koordinaciju za produkciju, dizajn i izdavanje ove knjige proveo je IPE (Međunarodni projekti u obrazovanju, www.phzh.ch/ipe) Pedagoškog fakulteta u Zürichu (Pädagogische Hochschule Zürich - PHZH).

Ova publikacija je sufinanciranja od Švicarske agencije za razvoj i suradnju (SDC)

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

**Swiss Agency for Development
and Cooperation SDC**

Ilustracije: Peti Wiskemann

Naslovnica Peti Wiskemann

Ispis: Documents and Publications Production Department (SPDP), Council of Europe

Council of Europe Publishing F-67075 Strasbourg Cedex <http://book.coe.int>

ISBN 928-92-871-6332-5

® Vijeće Europe, lipanj 2010

Tiskano u Belgiji

Suautori i suradnici

Emir Adzović – Bosna i Hercegovina

Svetlana Poznyak – Ukrajna

Beatrice Bürgler-Hochuli – Švicarska

Sarah Keating-Chetwynd – Vijeće Europe

Regula Kleinberger – Švicarska

Peter Krapf – Njemačka

Laura Loder-Büchel – Švicarska

Sabrina Marruncheddu Krause – Švicarska

Ólöf Ólafsdóttir – vijeće Europe

Arber Salihu – Kosovo¹

Felisa Tibbitts – SAD

Gordana Trajkova Kostovska – “Bivša jugoslavenska republika Makedonija”

¹ Sve izjave koje se tiču Kosova, bilo o teritoriju, institucijama ili stanovništvu, u ovom tekstu razumjeti će se u skladu s Rezolucijom Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda 1244 bez predrasuda na pravni status Kosova.

Sadržaj

Uvod	7
Pojmovni okvir ovog priručnika	9
1. Osnovna načela Obrazovanja za demokratsko građanstvo i ljudska prava	9
2. Tri dimenzije kompetencije	10
3. Ključni pojmovi kao srž devet nastavnih cjelina	13
Prva nastavna cjelina : Identitet – Ja u svojoj zajednici	15
Druga nastavna cjelina: Raznolikost i pluralizam – Kod kuće u Europi.....	23
Treća nastavna cjelina: Ravnopravnost – manjine i većine.....	31
Četvrta nastavna cjelina: Konflikt – pravila koja pomažu u rješavanju konflikta.....	43
Peta nastavna cjelina: Pravila i pravo – temelj zajedničkog života	51
Šesta nastavna cjelina: Moć i vlast – ja sam glavni! Jesam li?	61
Sedma nastavna cjelina: Odgovornost – ja postajem eko ... moja škola sudjeluje!	71
Osma nastavna cjelina: Prava i slobode – moja prava - tvoja prava	83
Deveta nastavna cjelina: Mediji – mediji u upotrebi: Htio bih, kad bih smio	95
Priručnik za učenike	109
I. Priručnik za učenike (integrirana knjižica)	111
II. Intelektualni alati za učenike (integrirana knjižica)	139
Ilustracija: Slagalica od devet ključnih pojmova	157

Uvod

Škola je mjesto poučavanja i učenja. Tako je uvijek bilo i nadajmo se da će tako i ubuduće biti. Doduše, ono što se je promijenilo jest gradivo koje se uči u školi i način na koji se ono poučava. Društvo se brzo mijenja u smislu gospodarskog i socijalnog života te su škole pod pritiskom da se prilagode na najbolji mogući način novim uvjetima.

Nešto što se promijenilo u stavovima mnoštva ljudi jest da škola više nije samo mjesto gdje se učenici pripremaju za odrasli život; već je i mjesto u kojem učenici provode dosta vremena zajedno. Ovo samo po sebi pruža mogućnost za učenje iz druženja s drugima, ali istodobno obvezuje učenike da razviju socijalne vještine.

Ukoliko škola odluči integrirati u svoj sustav obrazovanje za demokratsko građanstvo i ljudska prava – to znači da je donijela odluku da aktivno dizajnira školski život i kreira model učenja iz prakse. Cijela škola – ne samo jedan razred, postaje mikro zajednica. Ovo nije samo idealizirana slika već stvarnost. Nitko ne tvrdi da je zajednički život lagan i bez sukoba te u tom pogledu škola nije iznimka. Ovo ne mora predstavljati cilj. Doduše, mora biti moguće prepoznati različite interese, da se ti interesi razjasne i da se iz njih nešto može naučiti, s obzirom da su takve vještine ključne za život građanina.

Ovaj priručnik je prvenstveno namijenjen **učiteljima**. Iskustvo je pokazalo da isto pomaže trenerima nastavnika, tvorcima kurikulumu, urednicima knjiga i prevoditeljima u zemljama članicama Vijeća Europe, a možda i šire.

Ovaj priručnik sadrži **devet nastavnih cjelina** o obrazovanju za demokratsko građanstvo i ljudska prava. Nastavne cjeline sadrže po četiri lekcije namijenjene učenicima u osnovnoj školi; otprilike za učenike starosti 10 i 11 godina. Svaka nastavna cjelina usredotočuje se na ključni pojam povezan s demokratskim građanstvom ili ljudskim pravima: **identitet – pluralizam – jednakost – konflikt – pravila i pravo – vlast – odgovornost – sloboda – komunikacija**. Slijed predloženih koraka u poučavanju i učenju detaljno je opisan za svaku lekciju, naravno koliko je razumski moguće.

Deveta nastavna cjelina u ovom priručniku može se koristiti u lekcijama iz zemljopisa, povijesti, društvenih predmeta, etike, likovnog i drugih. U dogovoru s različitim stručnjacima iz zemalja članica Vijeća Europe, autori su razvili nastavne jedinice koje se usredotočuju na elemente obrazovanja za demokratsko građanstvo i ljudska prava koje se vrlo lako mogu integrirati u već postojeći kurikulum škole. Osobito u razrednoj nastavi gdje učitelji pokrivaju veliki dio različitih predmeta. Iskustvo je pokazalo da je u takvim uvjetima uvođenje dodatnog predmeta samo kontraproduktivno i da će stvoriti dodatni pritisak na učitelje. Teme obrazovanja za demokratsko građanstvo i ljudska prava nisu teme koje se zasebno mora proučavati, već fokus treba biti na različitim perspektivama poznatih tema koje se uobičajeno poučavaju u osnovnoj školi. Autori su to integrirali u sastav ovog priručnika i dizajnirali nastavne cjeline na način da one počivaju na postojećim kompetencijama nastavnika i učitelja i na složenosti poučavanja različitih predmeta. Da sumiramo, s gledišta korisnika ovog priručnika, važno je odgovoriti na pitanje **je li je obrazovanje za demokratsko građanstvo i ljudska prava novi predmet ili ne?**

Odgovor mora biti da za većinu škola u većini zemalja obrazovanje za demokratsko građanstvo i ljudska prava nije novi predmet u osnovnim školama, **već on dodaje novu perspektivu učenju i poučavanju unutar postojećeg kurikulumu**. To znači da se učitelji i učenici potiču da rade na drukčiji i poticajni način.

Obrazovanje za demokratsko građanstvo i ljudska prava usredotočuje se na osnaživanje učenika da postanu aktivni građani koji su voljni i sposobni sudjelovati u oblikovanju budućnosti svojih zajednica. U isto vrijeme, obrazovanje za demokratsko građanstvo i ljudska prava slijedi osnovna načela dobrog poučavanja. Sudjelovanje u demokraciji može se i treba poučavati u školama te se može integrirati u svaki predmet i to u svakom godištu.

Razvoju kompetencija se, stoga, daje prioritet u odnosu na tradicionalni pristup učenju i poučavanju usmjerenom na sadržaj.

Da budemo sigurni, obrazovanje za demokratsko građanstvo i ljudska prava ima dimenziju poučavanja usmjerenog na sadržaj – poučavanje o demokraciji i ljudskim pravima. Takvi elementi mogu se integrirati u predmet poput građanskog odgoja i obrazovanja, politike i gospodarstva ili se mogu uključiti i u povijest, sociologiju.

Ključni elementi poučavanja i učenja obrazovanja za demokratsko građanstvo i ljudska prava jest poučavanje u duhu, ili kroz demokraciju i ljudska prava te se ova nova perspektiva očituje prema cijeloj školi. Ovaj priručnik pokazuje da perspektiva obrazovanja za demokratsko građanstvo i ljudska prava pruža nove metode poučavanja i učenja u razredu i na taj način obogaćuje uloge učitelja i učenika. Učenici dobivaju veliki udio u vremenu učenja, dok učitelj djeluje kao promatrač i podupiratelj, zajedno sa svojom tradicionalnom ulogom poučavatelja. Modeli poučavanja podupiru učitelja da se usredotočuje na odabrane teme, i da omogućava učenicima dosta vremena kako bi te teme temeljito prošli – drugim riječima „učinite manje ali učinite to kvalitetno“.

Intelektualni alati i materijali – priručnik za učenike

Glavno načelo svih nastavnih cjelina jest aktivnost učenika. Ova ideja počiva na činjenici da je poučavanje aktivan proces stjecanja znanja i da nije samo proces pasivnog slušanja. Nastavne cjeline stoga postaju trenutci komunikacije, potrage za informacijama, propitkivanja i objašnjavanja. Učitelji podupiru te procese u stjecanju znanja koji čine da je učenje o demokraciji kontinuirani proces i da su pogreške prirodne. Neovisno učenje poduprto je putem takozvanih „intelektualnih alata“. Dvanaest izabranih metoda koje podupiru neovisno učenje usmjereno na vlastiti razvoj - **istraživanje u knjižnicama, pretraživanje na internetu, provođenje intervjua i anketa, tumačenje slika, izrada umnih mapa, kreiranje plakata, održavanje izložbi, planiranje i iznošenje prezentacija, pripremanje pozornica ili powerpoint prezentacija, pisanje novinskih članaka, glumljene i održavanje rasprava i debata.**

Priručnici za učenike pružaju dodatnu potporu. To su jednostavni radni listovi koji su dio nastavne cjeline i dijele se učenicima. Svi priručnici za učenike nalaze se na kraju ovog priručnika. Kompletan set priručnika može se jednostavno izvaditi i kopirati za svakog učenika. Svaki priručnik je numeriran prema nastavnoj cjelini i lekciji u kojoj se koristi (npr. treća nastavna cjelina, druga lekcija). Učitelji odlučuju kako i gdje će se priručnici dijeliti učenicima i kako će se sakupljati nakon korištenja. U nekim slučajevima praktično bi bilo da se listovi stave u jednu mapu, dok u nekom drugom slučaju učitelji mogu odlučiti da sve stave u odvojenu knjigu ili koristiti ih kao brošuru.

Iskustvo u korištenju materijala podobnih za kopiranje pokazuje da je glavni uvjet za učitelje da materijali budu praktični i samorazumljivi. Priručnici moraju biti komplementarni i uslužni, a ne teški za razumijevanje i dugotrajni za objašnjavanje. Priručnici prikazani u ovoj knjizi su stoga jednostavni za upotrebu, jednostavni za modificiranje i prilagođavanje specifičnim potrebama razreda u raznim metodama poučavanja. Osim uobičajene formativne procjene učeničkog sudjelovanja u razrednim aktivnostima, bilježenje njihovog sudjelovanja i motivacije, priručnici također predstavljaju sredstva pomoću kojih se mogu dati pisane procjene.

Pojmovni okvir ovog priručnika

1. Osnovna načela obrazovanja za demokratsko građanstvo i ljudska prava

Aktivno građanstvo najbolje se uči kroz aktivno učenje a ne samim govorenjem o njemu – pojedincima se treba pružiti mogućnost da samostalno istražuju pitanja demokratskog građanstva i ljudskih prava, a ne da im se govori kako trebaju misliti i kako se ponašati. Obrazovanje za aktivno građanstvo nije samo apsorpcija činjeničnog znanja, već ono podrazumijeva praktično razumijevanje, vještine, sposobnosti i stavove. Medij je poruka – učenici mogu puno toga naučiti o demokratskom građanstvu putem primjera koje su postavili učitelji i u načinu na koji je organiziran školski život, na jednak način kao što mogu dobiti kroz formalne metode poučavanja.

Načela učenja i poučavanja imaju višestruke i važne implikacije za proces učenja u građanskom odgoju i obrazovanju, i to:

a) Aktivno učenje

Poučavanje u građanskom odgoju i obrazovanju trebalo bi naglašavati aktivno učenje. Aktivno učenje je učenje činjenjem. To je učenje kroz iskustvo i samostalno rješavanje problema, umjesto da im drugi serviraju odgovore. Aktivno učenje se ponekad naziva „iskustveno“ učenje.

Aktivno učenje je od izuzetne važnosti za Obrazovanje za demokratsko građanstvo i ljudska prava jer biti građanin je praktična aktivnost. Ljudi uče o demokraciji i ljudskim pravima kroz iskustvo, a ne kroz puko govorenje o njima. **U formalnom obrazovanju, to iskustvo počinje u učionici, ali se nastavlja kroz etiku i kulturu ponašanja u školi ili fakultetu.** Ponekad se to naziva poučavanje kroz demokraciju ili ljudska prava.

Aktivno učenje može biti više stimulirajući i motivirajući oblik učenja nego formalno predavanje te može dovesti do dugotrajnog učenja – i to za roditelje i mlade ljude – zato što su učenici osobno uključeni. Ujedno, pomaže učenju jer se usredotočuje na konkretne primjere, a ne na apstraktna načela. U aktivnom učenju učenici se potiču da izvuku osnovna načela iz konkretnih slučajeva, a ne obrnuto; na primjer, razmatrajući različite tipove prava koja se temelje na specifičnim „pravnim“ slučajevima u školi – kao što su pravila ponašanja - a ne kroz apstraktnu raspravu o pojmu ljudskih prava.

b) Aktivnosti usmjerene na zadatke

Učenje u demokratskom građanstvu trebalo bi se osloniti na zadatke koje učitelji trebaju provoditi tijekom nastave. Ova se knjiga stoga pridržava načela poučavanja usmjerenog na zadatke.

Poučavanje usmjereno na zadatke važno je iz nekoliko razloga:

- Ono je odlična forma aktivnog učenja, a to je učenje kroz činjenje.
- Koristi strukturu za različite oblike učenja.
- Maksimira raspoloživo vrijeme za učenje jer učenici rade na zadacima koji se trebaju odmah riješiti.
- Koristi životne probleme za rješavanje i originalan materijal za analizu.
- Pridonosi da učenje postaje višestruko i stoga stimulirajuće.
- Pruža učenicima osjećaj vlasništva i uspjeha.

c) Timski rad

Obrazovanje za demokratsko građanstvo i ljudska prava trebao bi naglasiti suradničke oblike učenja kao što je rad u parovima, malim grupama ili većim grupama i/ili grupama za pomoć. Rad u grupama važan je zbog toga jer:

- Pruža učenicima modele suradničkog grupnog rada koje mogu primijeniti u razredu.
- Podupire učenike da razmjenjuju svoja iskustva i mišljenja, da razmjenjuju svoje probleme i tako povećaju šansu za njihovo rješavanje.
- Ono postaje protuteža iskustvu samoće u razredu.

d) Interaktivne metode

Obrazovanje za demokratsko građanstvo i ljudska prava trebao bi naglašavati interaktivne metode, kao što su rasprave i debate. Interaktivne metode su važne zbog toga jer:

- Pomažu učiteljima da nauče kako koristiti interaktivne metode u svom poučavanju.
- To je način poticanja učitelja da postanu aktivni sudionici u svom vlastitom treningu.

e) Kritičko razmišljanje

Kvalitetno obrazovanje za demokratsko građanstvo i ljudska prava znači da se učenici potiču da sami razmišljaju o pitanjima obrazovanja za demokratsko građanstvo i ljudska prava, umjesto da im učitelji serviraju „unaprijed pripremljene“ odgovore. Ta činjenica je važna zbog toga jer:

Pomaže učenicima da razmišljaju sami za sebe – esencijalno svojstvo demokratskog građanstva.

Pružaju im osjećaj vlasništva i osnaživanja: osjećaju se da su sposobni preuzeti odgovornost za svoje živote.

f) Sudjelovanje

Obrazovanje za demokratsko građanstvo i ljudska prava pruža mogućnost učenicima da doprinesu procesu učenja. Koliko je god to moguće, trebali bi biti poticani da budu aktivni u svojem učenju, a ne samo pasivni primatelji golih činjenica – na primjer, odabirući zadatke na kojima žele raditi, procjenjujući vlastite snage i slabosti te postavljajući područja koja mogu unaprijediti.

Element sudjelovanja važan je zbog toga jer:

- Pomaže učenicima da nauče kako ugraditi sudjelovanje u svoj život izvan škole.
- Osnažuje ih i daje im osjećaj vlasništva.

Ukratko, obrazovanje za demokratsko građanstvo i ljudska prava je:

- **aktivno** – naglašava učenje kroz činjenje;
- **usmjereno na zadatke** – strukturirano oko stvarnih poučnih zadataka obrazovanja za demokratsko građanstvo i ljudska prava;
- **suradničko** – koristi grupni rad i suradničko učenje;
- **interaktivno** – koristi rasprave i debate;
- **kritično** – potiče učenike da sami razmišljaju; i
- **participativno** – omogućava učenicima da doprinesu procesu učenja.

2. Tri dimenzije kompetencije

Cilj odgoja i obrazovanja za demokratsko građanstvo i ljudska prava je da se podupire razvoj kompetencija u tri područja: politička analiza i prosudba, korištenje metoda te donošenje političkih odluka i djelovanje, pri čemu su sva područja tijesno povezana i stoga ih se ne treba posebno tretirati.

U svakom okruženju učenja – bilo svjesnom ili nesvjesnom – trebali bi biti elementi svih triju dimenzija kompetencije, ali ne treba se svih dotaknuti na istoj razini. Takvo nešto nije potrebno. Moguće je da se ponekad treba koncentrirati više na metode, ponekad više na djelovanje, a ponekad više na analizu.

U svakoj nastavnoj cjelini pružamo grubu procjenu do koje mjere će se svaka od tri dimenzije kompetencije razviti, koristeći tabelu koja je slična primjeru prikazanom malo niže. Tri zvijezde indiciraju visoku razinu, dvije srednju razinu, a jedna nižu razinu. Ipak, navedeno će uvelike ovisiti o metodama poučavanja i odabiru situacija učenja pri čemu se može dogoditi da neke dimenzije kompetencije postanu važnije od predviđenog.

Kompetencija u...		
... političkoj analizi i prosudbi	... korištenju metoda	... donošenju političkih odluka i djelovanju
**	*	***

Dolje je kratki pregled triju dimenzija kompetencije u građanskom odgoju i obrazovanju. Ovakav pojam triju dimenzija kompetencije uvelike je raspravljan u političkoj znanosti i još nema konačnog rješenja te diskusije.²

A. Kompetencija u političkoj analizi i prosudbi Sposobnost analizirati i raspravljati o političkim događajima, problema i kontroverzama, također o pitanjima koja se tiču gospodarskog i socijalnog razvoja, razmatrajući aspekte i vrijednosti predmetne materije.	B. Kompetencija korištenja metoda Stjecanja sposobnosti i vještina da se pronađu i usvoje informacije, da se koriste sredstva priopćavanja i da se sudjeluje u političkoj debati i donošenju odluka.	C. Kompetencija u donošenju demokratskih odluka i djelovanju Sposobnost primjerenog javnog izražavanja mišljenja, vrijednosti i interesa. Sposobnost pregovaranja i kompromisa. Sposobnost da se procjene vlastite mogućnosti (ograničenja) u političkom sudjelovanju i da se donese odgovarajući izbor smjera djelovanja.
---	--	--

A. Kompetencija u političkoj analizi i prosudbi

Cilj je da se razvije kompetencija analiziranja političkih događaja, problema i kontroverznih pitanja koja omogućuju učenicima da objasne razloge za svoje osobne prosudbe. Škola može doprinijeti ovom procesu tako što podupire učenike u korištenju strukturnih pristupa prema ključnim pojmovima da dosegnu visoku razinu kritičkog razmišljanja.

² Za daljnje čitanje, vidjeti publikaciju Vijeća Europe *Kako svi učitelji mogu poduprijeti odgoj za demokratsko građanstvo i ljudska prava: okvir za razvoj kompetencija (2009)*. Priručnik se može skinuti i naručiti na web stranici www.coe.int/edc.

Da bi učenici razvili ovu razinu prosudbe koja bi trebala biti pomno razvijana, potrebne su sljedeće kompetencije:

- Sposobnost razumijevanja važnosti političkog odlučivanja za vlastiti život.
- Sposobnost razumijevanja i prosuđivanja rezultata političkog odlučivanja - bilo namjernih ili nenamjernih – koje utječu na sudionike i nesudionike.
- Sposobnost da se razumije i prezentira vlastito osobno stajalište i stajališta drugih.
- Sposobnosti razumijevanja i primjenjivanja trodimenzionalnog modela politike;
a) institucionalni, b) proceduralni - usmjerenost na sadržaj, c) procesualni - dimenzija orijentirana na proces.
- Sposobnost da se analizira i procijeni različite faze političkog procesa na mikro razini (školski život), srednjoj razini (zajednici), i na makro razini (nacionalna i međunarodna politika), primjenjujući istodobno načela demokratskog upravljanja i ljudskih prava.
- Sposobnost prezentiranja činjenica, problema i odluka uz pomoć analitičkih kategorija, identificiranje ključnih aspekata i povezivanje istih s temeljnim vrijednostima ljudskih prava i demokratskih sustava.
- Sposobnost identificiranja društvenih, pravnih, gospodarskih, okolišnih i međunarodnih uvjeta, kao i interesa i kretanja rasprava o tekućim kontroverznim pitanjima.
- Sposobnost razumijevanja i procjene načina na koji se politički događaji prezentiraju u medijima.

B. Kompetencija u korištenju metoda

Kako bi bili sposobni sudjelovati u raznim političkim procesima nije dovoljno posjedovati osnovno znanje o političkim problemima, ustavnim i pravnim okvirima i postupku donošenja odluka, već je potrebno steći opće kompetencije koje su potrebne kao dio drugih predmeta (kao što su komunikacija, suradnja, nositi se s informacijama, podacima i statistikom). Specijalne sposobnosti i vještine, kao što su *biti sposoban raspravljati za ili protiv određenog pitanja*, od posebne su važnosti za sudjelovanje u političkim događajima te se moraju trenirati i promovirati u sklopu odgoja za demokratsko građanstvo i ljudska prava. Navedeno stavlja naglasak na **poučavanje usmjereno na zadatke, jer je davanje zadataka izuzetno važno za razvoj kompetencija**. U građanskom odgoju i obrazovanju jako su važne metode prikladne za stimuliranje ili potporu kontroverzi poznatih u javnosti (na primjer, rasprave i debate). Kako bi to bilo moguće provesti, potrebne su sljedeće vještine:

- Sposobnost da se radi neovisno i na kritički i usredotočeni način (koristeći statistiku, karte, dijagrame, grafikone, crteže i sl.) u traženju, odabiranju, korištenju i prezentiranju informacija koje nam pružaju masovni mediji i/ili novi mediji.
- Sposobnost kritičkog korištenja medija s time da se razviju vlastiti medijski proizvodi
- Sposobnost da se provodi istraživanje, npr. da se pronađu informacije iz originalnih izvora kroz ankete i intervju.

C. Kompetencija u demokratskom donošenju odluka i djelovanju

Cilj je steći mogućnost sigurne i odgovarajuće interakcije u političkom okruženju i javnosti. Kako bi bili sposobni to učiniti, potrebno je osigurati sljedeće sposobnosti i stavove:

- Sposobnost jasnog iznošenja vlastitog političkog mišljenja na odgovarajući i samouvjeren način te da se ovlada raznim formama dijaloga, debate i rasprave.
- Sposobnost da se sudjeluje u javnom životu i da se politički djeluje (raspravljanje, debatiranje, vođenje diskusije; ili pripremanje pisane prezentacije i vizualnih tehnika za plakate, novinske naslovnice, zabilješke sastanka, pisma urednicima, pisanje peticija, itd).
- Biti sposoban prepoznati vlastite mogućnosti kako bi se ostvario politički utjecaj i imati sposobnost formirati koalicije s drugima.

- Sposobnost da se nametne vlastiti stav, ali isto tako sposobnost kompromisa.
- Voljnost i sposobnost da se prepoznaju anti- demokratske ideje i njihovi nosioci, da se na njih prikladno odgovori.
- Voljnost i sposobnost da se ponaša otvoreno i u duhu razumijevanja u interkulturnom kontekstu.

3. Ključni pojmovi kao srž devet nastavnih cjelina

Razmišljanje i učenje imaju veze s povezivanjem konkretnog s apstraktnim. Ključni pojmovi u ovom priručniku su se razvili koristeći konkretne primjere koji se usredotočuju na interaktivne situacije učenja. Isti pristup koristi se i u ostalim knjigama demokratskog građanstva i ljudskih prava za više razrede osnovne škole (Knjiga III: Živjeti u demokraciji) i za srednjoškolsku razinu (Knjiga IV: Sudjelovanje u demokraciji).

Umjetnik koji je dizajnirao naslovnu stranicu nacrtao je devet komadića slagalice, jednu za svaku nastavnu cjelinu. Zajedno, one tvore cijelu slagalicu. To ukazuje da su devet pojmova povezani na nekoliko načina i tvore smislenu cjelinu. Također je podjednako važno znati da se svaka nastavna cjelina može koristiti kao samostalna nastavna cjelina i na taj način svaki komad slagalice ima unutarnju vrijednost. Svih devet cjelina zajedno imaju potencijal da ispune jednu školsku godinu obrazovanja za demokratsko građanstvo i ljudska prava.

Slika vrijedi više nego tisuću riječi, tako nam govori poslovice. Ova slagalica može čitaću reći mnogo toga o ključnim pojmovima u ovom priručniku, o implikacijama donošenja didaktičkih odluka, i konstruktivističkom učenju.

Prva nastavna cjelina

IDENTITET

Osnovna razina

Ja u svojoj zajednici

1.1 To je ono što volim

Ja sam dječak / Ja sam djevojčica i ono što volim i radim je ispravno

1.2 Moji osobni simboli (grb I)

Ovo je naš grb (grb II)

1.3 To je ono što sam ja

Mi smo jaki kao grupa zato što smo pojedinci

1. 4 Pojedinci i grupe

Snage pojedinaca kao potencijal za društvo

Prva nastavna cjelina: Ključni pojam –“Identitet” (za osnovnu razinu)

Polazišne informacije za učitelje: Kako vlastite percepcije učenika utječu na njihov identitet, njihovo sudjelovanje u grupama i njihov pogled na društvo?

„Identitet“ u psihološkom smislu odnosi se na slike o sebi (osobni mentalni model samoga sebe), samopoštovanje i individualnost. Rodni identitet je važan dio pojma identiteta. To do određene mjere diktira kako pojedinac gleda samog sebe kao osobu te sebe u odnosu prema drugima, i potencijal kojeg on ili ona može unijeti u grupu.

“Identitet” se u sociološkom kontekstu usredotočuje na pojam ponašanja prema ulogama. U ovom aspektu, pojedinac otkriva svoj identitet kroz učenje društvenih uloga i vlastito iskustvo u tim ulogama.

Međutim, “identitet” se uobičajeno koristi kako bi se opisao osobni identitet – sve stvari koje čine osobu jedinstvenom. Doduše, sociolozi često koriste taj pojam kako bi objasnili društveni identitet, ili skup članstva u grupama koje određuju pojedinca.

Postaje očito da je identitet vrlo važan u raznim područjima. Ako bi se identitet razmatrao unutar okvira obrazovanja za demokratsko građanstvo i ljudska prava, on ima specifičan karakter: ljudi koji su u stanju razjasniti svoje vlastite pozicije, sposobni su pomagati jedni drugima pojedinačno ili grupno tako da to postaje cjeloživotni proces koji se kontinuirano mijenja. Razjašnjavanje nečijeg identiteta ili traženje nečijeg identiteta stoga se treba podupirati od najranijeg doba. To se ne bi trebalo ostvarivati kroz didaktička sredstva već je potrebno pojedincima dati mogućnosti da to otkriju sami za sebe, sa svim prednostima i nedostacima koji takav pristup ima. Otvorena i demokratska država jedino može funkcionirati ako pojedinci brane druge a da pritom ne izgube same sebe u tom procesu.

Cilj obrazovanja za demokratsko građanstvo je da se podupre razvoj kompetencija na tri područja. Ova nastavna cjelina ima sljedeći profil kompetencije:

Kompetencija u ...		
... političkoj analizi i prosudbi	... korištenju metoda	... donošenju političkih odluka i djelovanju
**	***	*

Intelektualni alati

U ovoj nastavnoj cjelini koristi se sljedeći intelektualni alat za učenike. Učitelji trebaju odlučiti hoće li neki ili svi učenici zahtijevati dodatnu pripremu za rad s tim alatima .

- 0 Istraživanje u knjižnici
- 0 Pretraživanje interneta
- 0 Provođenje intervjua i anketa
- x Tumačenje slika
- 0 Umne mape
- 0 Stvaranje plakata
- x Održavanje izložbi
- x Planiranje i održavanje prezentacija
- 0 Pripremanje prozirnica za grafoskop ili *powerpoint* prezentacije
- 0 Pisanje novinskih članaka
- 0 Izvođenje predstava
- 0 Održavanje rasprava i debata

Prva nastavna cjelina: Identitet

Ja u svojoj zajednici

Kako vlastite percepcije učenika utječu na njihov identitet, njihovo sudjelovanje u grupama i njihov pogled na društvo?

Naslov lekcije	Ciljevi učenja	Zadaci učenika	Materijali	Metode
Lekcija 1: To je ono što volim	Učenici otkrivaju svoje i tuđe sposobnosti i znanja. Postaju svjesni učinaka spolnih stereotipa.	Učenici zapisuju svoje preferencije i ponašanja u četiri kategorije. Razmjenjuju svoje odgovore s drugima i razmišljaju o njima.	Papir i olovka, kopije priručnika ("Volim to i ne volim to," tablica).	Individualni i grupni rad, plenarna rasprava.
Lekcija 2: Moji osobni simboli (grb I)	Učenici potiču svoje samopouzdanje prepoznajući i cijeneći svoje pozitivne karakteristike.	Učenici kreiraju svoje vlastite simbole koji će biti dio grupnog grba. Postavljaju si pitanja o percepciji samoga sebe i koriste snage identificirane u prvoj lekciji. Učenici formiraju grupe kao preduvjet za treću lekciju.	Tablice iz prethodne lekcije, kopije za grbove (dva po učeniku), bojice, škare.	Individualni rad, formiranje grupa.
Treća lekcija: Ovo je naš grb (grb II)	Učenici postaju svjesni potencija svojih individualnih snaga koje unose u grupu. Usuglašuju se oko imena i krilatice grupe.	U grupama od četvoro, učenici pokušavaju objasniti osobne simbole drugim članovima grupe. Stvaraju zajednički grb i usuglašuju se oko imena, krilatice i zajedničkog simbola za to. Učenici predstavljaju svoj grb ostatku razreda.	Kopije grbova iz prethodne lekcije, bojice, ljepilo.	Grupni rad (četvoro) i grupna prezentacija.
Četvrta lekcija: Individualci i grupe	Kroz raspravu učenici razumiju da individualne snage imaju potencijal unutar grupe. Razumiju pojam grupnog rada i podjele rada. Mogu identificirati grupe u društvu gdje se različite snage moraju udružiti kako bi se postigao uspjeh.	Učenici razgovaraju o svojim snagama i uspoređuju ih sa situacijama izvan škole. Metodom sijevanja ideja (<i>brainstorming</i>) identificiraju sposobnosti koje su potrebne za uspjeh grupe	Ploča ili preklopnik.	Plenarna rasprava.

Lekcija 1

To je ono što ja volim

Ja sam dječak / djevojčica i ono što volim je ispravno

Odgojno-obrazovni cilj	Učenici otkrivaju svoje i tuđe sposobnosti i znanja. Postaju svjesni učinaka spolnih stereotipa.
Zadaci za učenike	Učenici zapisuju svoje preferencije i ponašanja u četiri kategorije. Razmjenjuju svoje odgovore s drugim učenicima i razmišljaju o njima.
Materijali	Papir i olovke, kopije priručnika (tablica "Ja volim i činim").
Metode	Individualni i grupni rad, plenarna rasprava.

Opis lekcije

Učitelj uvodi temu postavljajući pitanja poput: „Koje aktivnosti volite raditi?“, „Koje aktivnosti ne volite raditi?“, „Koje aktivnosti rade djevojčice?“ i „Koje aktivnosti rade dječaci?“. Učitelj čeka da učenici promisle o mogućim odgovorima i onda traži od njih da odgovore.

Kao drugi korak, učitelj daje učenicima kopiju priručnika, papir i olovke. Učenici trebaju saviti papir na pola i trenutno trebaju koristiti samo gornju polovicu. Učitelj onda pruža sljedeće upute učenicima:

- Zapisujte bez obzira jeste li dječak ili djevojčica.
- Zapišite pet stvari koje volite raditi.
- Zapišite pet stvari koje ne volite raditi.
- Zapišite pet stvari koje ne volite raditi i koje ne radite.
- Zapišite pet stvari koje ne radite ali bi voljeli raditi.

Kod svake stvari koju ste zapisali istaknite je li u redu da vaš spol radi takve stvari (ukoliko ste dječak je li u redu da dječak radi takve stvari, ako ste djevojčica je li u redu da djevojčica radi takve stvari).

Kad učenici završe, učitelj traži od njih da prošeću razredom i da razmijene svoje odgovore s pet drugih učenika. Zapisuju odgovore tih učenika na donji dio papira.

Učitelj traži da se učenici skupe i formiraju krug. Nakon toga, odvija se plenarna rasprava sa sljedećim početnim pitanjima:

- Što mislite o odgovorima vaših kolega? Jeste li iznenađeni?
- Koje su to stvari koje samo vi možete raditi?
- Koji od vaših kolega vas je najviše impresionirao?
- Prepoznajete li neke zajedničke ideje o stvari koje učenici ne rade ali voljeli bi raditi?
- Što se događa ako djevojčice rade stvari koje dječaci rade? Ili ako dječak radi stvari koje rade djevojčice?
- Na koji bi način odgovorili na pitanja?
- Zašto odgovaramo to što odgovaramo? Zašto je za neke stvari u redu da ih rade samo djevojčice odnosno dječaci?

Na kraju, usporedite ta pitanja s problematikom obrazovanja za demokratsko građanstvo i ljudska prava:

- Što se događa ako netko ne zna o stvarima koje volite raditi i koje radite?
- Što se događa ako netko ne zna o stvarima koje ne volite ali ih svejedno radite?
- Tko odlučuje koje stvari mogu raditi djevojčice a koje dječaci ?
- Što se događa ako se ograniče stvari koje dječaci i djevojčice mogu raditi?
- Mislite li da će uloge ostati iste? Je li uvijek bilo tako?

Dodatak: Lekcija se može produžiti fokusiranjem na pitanje o tome što učenici ne rade a htjeli bi. Učitelj pokušava pronaći rješenja zajedno s učenicima o tome kako bi se te stvari mogle pokušati napraviti u razrednom kontekstu.

Lekcija 2

Moji osobni simboli (grb I)

To je ono što sam ja

Odgojno-obrazovni cilj	Učenici potiču svoje samopoštovanje tako što otkrivaju i ocjenjuju svoje pozitivne karakteristika.
Zadaci za učenike	Učenici stvaraju svoje vlastite simbole koji će biti dio zajedničkog grupnog grba. Postavljaju si pitanja o vlastitoj percepciji samih sebe i koriste snage identificirane u prvoj lekciji. Učenici formiraju grupe kao preduvjet trećoj lekciji.
Materijali	Tablice iz prethodne lekcije, kopije grba (dva po učeniku), bojice, škare.
Metode	Individualni rad, formiranje grupa.

Polazišne informacije

U europskoj tradiciji, grb, preciznije rečeno, heraldičko (grbovno) postignuće, jest simbol koji pripada pojedinačnoj osobi (ili grupi ljudi) kojega se koristi na razne načine. Povijesno gledajući, grbove su koristili vitezovi kako bi se razlikovali od neprijateljskih vojnika. U kontinentalnoj Europi gradovi su također mogli imati grbove. Za razliku od pečata i amblema, heraldičko postignuće ima formalni opis izražen kao grb. U 21. stoljeću, grbove također koriste razne institucije i pojedinci (na primjer nekoliko sveučilišta donijela su smjernice o tome na koji se način smiju koristiti njihovi grbovi, kako bi ih zaštitili).

Umjetnost dizajniranja, prikazivanja, opisivanja i njihovog obilježavanja zove se heraldika. Upotreba grbova od strane država, općina, gradova i sela zove se građanska heraldika.

Opis lekcije

1. Druga lekcija započinje tako da se formiraju grupe učenika od po četiri člana. Preporuča se da se grupe formiraju kroz igru, tako da spare karte od četiri dijela ili slike od četiri dijela u cjelinu, i sl. Zadatak učenika je da pronađu druge partnere i da na taj način formiraju grupu.
2. Iduće, učenici bi trebali zajedno sjediti u svojim grupama. Svaki učenik dobiva jednu kopiju grba. Druga kopija se stavlja na sredinu stola. Postoje četiri dijela grba i svaki učenik bi trebao izabrati jedan dio. Trebali bi olovkom upisati svoje ime na primjerak grba koji se nalazi na sredini stola. Na svojoj vlastitoj kopiji trebali bi početi s izrezivanjem svog osobnog komada grba.
3. Potom učitelj treba upitati učenike da razmisle o osobnim simbolima koje mogu upotrijebiti da predstave sami sebe. „To je ono što sam ja“ trebala bi biti krilatica za ovaj zadatak. Proširena poruka ovog zadatka trebala bi biti „To je ono što ja doprinosim ovoj grupi“. Kako bi to napravili, učenici trebaju izvaditi tablice koje su izradili u prvoj lekciji. Mogu dobiti neke ideje iz kolumni poput: „Volim to raditi i to radim“ i „Ne radim to a volio bih“. Sada učenici trebaju pronaći simbole koji predstavljaju njihove snage kako bi ih nacrtali u svoj dio. Sljedeća pitanja mogu biti od koristi:
 - Kako se vidiš?
 - Što ti je potrebno ?
 - Što si sposoban uraditi?
 - Za čime žališ kad se prisjetiš svog života?

Treća lekcija

Ovo je naš grb (grb broj II)

Mi smo jači kao grupa jer smo individualci

Odgojno-obrazovni ciljevi	Učenici postaju svjesni svojih individualnih jakosti koje unose u grupu. Usuglašavaju se oko imena i krilatice grupe.
Zadaci za učenike	U grupama od četvoro, učenici objašnjavaju svoje osobne simbole drugim članovima grupe. Stvaraju zajednički grb i usuglašuju se oko imena, krilatice i zajedničkog simbola za njega. Učenici predstavljaju grb cijelom razredu.
Nastavni materijali	Kopije grbova iz prethodne lekcije, bojice, ljepilo.
Metode	Grupni rad (četvoro) i grupna prezentacija.

Opis lekcije

Nastavljajući na drugu lekciju, učenici raspravljaju o simbolima koje su napravili i razmjenjuju svoje ideje. Učitelj potom od njih traži da izvrše sljedeće zadatke:

- Objasnite svoje simbole ostalim članovima grupe;
- Zalijepite sve dijelove simbola na svoj grb;
- Pronađite zajednički simbol za vašu grupu (centar), krilaticu za vaše ideje (gornji dio) i ime za vašu grupu (donji dio).

Učitelj treba reći učenicima da odluku trebaju donijeti zajednički kako bi se svi mogli identificirati s odlukom.

Članovi grupe prezentiraju kompletirane grbove na plenarnom skupu i prikazani su na zidu zajedno s ostalima.

Četvrta lekcija

Individualci i grupe

Jakosti individualaca kao potencijal društva

Odgojno-obrazovni ciljevi	Kroz raspravu, učenici razumiju da njihove individualne jakosti imaju potencijal unutar grupe. Oni razumiju pojam grupnog rada i podjele rada. Mogu identificirati grupe u društvu gdje se različite snage moraju kombinirati kako bi postale uspješne.
Zadaci za učenike	Učenici razgovaraju o svojim jakostima i povezuju ih s iskustvima koje su doživjeli izvan škole. Metodom sijevanja ideja (<i>brainstorming</i>) mogu identificirati situacije u kojima su njihove sposobnosti potrebne za uspjeh grupe.
Nastavni materijali	Ploča ili preklopnik.
Metode	Plenarna rasprava.

Polazišne informacije

Rasprava (razmjena argumenata, na latinskom, *discussio*, tj. argument) jest specifičan oblik verbalne komunikacije između dvije ili više osoba u kojoj se raspravljaju razna pitanja – tj. diskutiraju - u kojoj svaka strana iznosi svoje argumente. Rasprava bi se trebala održavati u duhu uzajamnog poštovanja. **Dobar stil rasprave zahtijeva da govornici dozvole i potiču druga stajališta i razmišljanja, pritom ih pomno razmatraju umjesto da ih se na brzinu odbaci. Osobne kvalitete kao što su mirnoća, sabranost i uljudnost biti će prednost obiju strana. U najboljem slučaju, rasprava će voditi ka rješenju problema ili kompromisu kojeg svi uključeni mogu prihvatiti. U modernim društvima, rasprave su civilizirane – ne nasilne – sredstva su za nošenje s kontroverzom i s konfliktima interesa i ciljeva. Konflikta se stoga ne zataškavaju, već rješavaju.** Učeći i vježbajući svoje vještine raspravljanja, učenici uče osnovne elemente postizanja i održavanja mira u društvu.

Opis lekcije

Učenici sjede u grupama s preklopnikom koji se nalazi ispred njih.

Dodjeljuje im se zadatak da se upuste u tro-stupanjsku raspravu (vidjeti također i priručnik za učenike):

- Razmislite o snagama koje ste nacrtali ili napisali na svoj grb i zapišite ih na preklopnik.
- Rasprava u kojim situacijama te snage mogu pomoći vašoj grupi. Razmislite o primjerima i zapišite ih.
- Kao treći korak, razmislite o situacijama izvan škole. Gdje bi vam te snage i sposobnosti mogle pomoći? Kao pojedincu? Unutar grupe?

Kada učenici završe, formiraju krug kako bi raspravili rezultate u plenarnoj sjednici.

Zadatak je učitelja da usmjerava raspravu na taj način da učenici usvoje pojmove korištenja individualnih jakosti i sposobnosti kao izvor moći unutar grupe.

Druga nastavna cjelina
RAZNOLIKOST I PLURALIZAM

Osnovna razina

Kod kuće u Europi

2.1 Što je Europa?

Što znam o Europi i gdje živim

2.2 Kod kuće sam u Europi (stvaranje fizičke karte I)

Zemlje Europe

2.3 Kod kuće sam u Europi (stvaranje fizičke karte II)

Rijeke, planine i reljefi u Europi

2.4 Europljani su različiti i ravnopravni

Što imamo zajedničko, a što ne

Druga nastavna cjelina: Ključni pojam – “Raznolikost i pluralizam” (za osnovnu razinu) Polazišne informacije za učitelje: koji su dijelovi Europe prisutni u svakodnevnom životu učenika?

Učenici na osnovnoškolskoj razini imaju različitu percepciju vremena i prostornih odnosa nego odrasli. Stoga, kad se razgovara o Europi kao temi u osnovnoj školi, nužno je da se pronađu odgovarajuće dodirne točke gdje se didaktički pojam učenja o Europi može razviti. Pojam prostora i odnosa drugačiji su od onih koje imaju učenici na srednjoškolskoj razini. Učitelj treba uzeti u obzir i razmotriti prethodno znanje učenika, njihove trenutne stavove prema Europi i njihove interese, kao i drugačije načine na koje prikupljaju informacije. Kako mogu učenici u osnovnoj školi učiti o Europi? Pritom valja uzeti u obzir ključno pitanje obrazovanja za demokratsko građanstvo i ljudska prava vezano za Europu: Što je to europski identitet? Obrazovanje za demokratsko građanstvo i ljudska prava nije nacionalni pojam. To je pojam koji se nosi s pitanjem kako ljudi žive zajedno u različitim uvjetima: u uvjetima obitelji, susjedstva, razreda, škole, regije, zemlje i Europe.

Kada razmatramo stvarnost života učenika, postaje razvidno da današnji osnovnoškolci odrastaju s međunarodnom i stoga europskom dimenzijom u njihovom svakodnevnom životu. Učenici iskušavaju navedeno u okvirima međunarodnosti, interkulturalizma i višejezičnosti u raznim kontekstima:

- kroz zajednički život s djecom iz različitih naroda i kultura (u vrtiću, školi, mjestu u kojem žive);
- kroz međunarodne proizvode;
- kroz europske i međunarodne obavijesti u medijima koje učenici koriste (knjige, časopisi, televizija, CD-i, internet, itd);
- kroz putovanje.

Većinu tih konteksta učenici od malena uzimaju zdravo za gotovo te ih usvajaju nesvjesno. Na primjer, učenici nisu svjesni podrijetla jela kao što su *spaghetti*, *pizza* i *croissant*, jer još nisu aktivno iskusili spori postupak integracije prava potrošača unutar Europe. U isto vrijeme, stereotipi i pojednostavljeni stavovi o raznim dijelovima našeg kontinenta konstantno se pojavljuju u medijima. U stvarnosti, to su stavovi i subjektivna uvjerenja prije nego stvarno znanje.

Stoga se osnovnoškolci ne mogu promatrati kao *tabula rasa* kad se govori o Europi. Ono što poučavanje o Europi može dodati jest dimenzija sortiranja, sistematiziranja, proširivanja i objektiviranja bilo kojeg prethodnog znanja. Poučavanje i učenje stoga treba biti usmjereno na razmišljanje o trenutnim stereotipima, predrasudama i mišljenjima, kao i fokusiranje na podizanje osviještenosti multikulturalnog, višejezičnog i u samom sebi raznolikog ali ravnopravnog Europskog društva.

U usporedbi sa srednjoškolskom razinom, poučavanje i učenje o Europi u osnovnoj školi treba se aktivno iskusiti i živjeti. Poučavanje treba obuhvatiti vrlo otvoren pristup koji naginje prema dvije disciplinarne dimenzije – objektivno-neutralnoj i idealnoj - i koji koristi vrlo konkretne primjere iz svakodnevnog života učenika. Za ovu dobnu skupinu, stvarna komunikacija i prijateljstvo su središnje didaktične dimenzije za učenje i poučavanje. Ako u razredu postoje učenici s migracijskim podrijetlom, može se koristiti kao polazište za poučavanje i učenje o Europi i njezinim ljudima.

Cilj obrazovanja za demokratsko građanstvo i ljudska prava jest razvoj kompetencije u tri područja. Ova nastavna cjelina ima sljedeći kompetencijski profil:

Kompetencija u...		
... političkoj analizi i prosudbi	... korištenju metoda	... donošenju političkih odluka i djelovanju
**	**	***

Intelektualni alati

U ovoj nastavnoj cjelini koriste se sljedeći intelektualni alati za učenike. Učitelji trebaju odlučiti hoće li neki ili svi učenici zahtijevati dodatnu pripremu za rad s tim alatima

- ☒ Istraživanje u knjižnici
- ☒ Pretraživanje interneta
- ☐ Provođenje intervjua i anketa
- ☐ Tumačenje slika
- ☐ Umne mape
- ☐ Stvaranje plakata
- ☐ Održavanje izložbi
- ☒ Planiranje i održavanje prezentacija
- ☐ Pripremanje prozirnica za grafoskop ili *powerpoint* prezentacije
- ☐ Pisanje novinskih članaka
- ☒ Izvođenje predstava
- ☐ Održavanje rasprava i debata

Druga nastavna cjelina: Raznolikost i pluralizam

Kod kuće u Europi

Koji dijelovi Europe su prisutni u svakodnevnom životu učenika?

Naziv lekcije	Odgojno-obrazovni ciljevi	Zadaci za učenike	Nastavni materijali	Metode
Lekcija 1: Što je Europa?	Učenici reaktiviraju svoje znanje o Europi i ponovno otkrivaju svoj pogled na kontinent.	Učenici rade s kartom Europe. Pokazuju iz koje zemlje dolaze, zapisuju koje sve gradove poznaju, koje su im zemlje poznate, i koje važne činjenice već znaju.	Kopije karte Europe, portreti zemalja, olovke, ljepilo, škare, atlas, knjige, internet (ako je moguće).	Individualni i grupni rad, plenarna rasprava.
Lekcija 2: Ja sam kod kuće u Europi (raditi fizičku kartu Europe I)	Učenici „glume“ kartu Europe na igralištu svoje škole. Razvijaju osjećaj za udaljenost i bliskost.	Učenici oblikuju kartu Europe na igralištu svoje škole. Započinju tako što iscrtavaju zemlje i granice. Pokazuju od kuda dolaze.	Kopije karte Europe kao uzorci, portreti zemalja, papiri u boji, atlas.	Rad u parovima i grupni rad.
Treća lekcija: Ja sam kod kuće u Europi (izraditi fizičku kartu Europe II)	Učenici postaju svjesni različitih karakteristika Europe kao kontinenta. Počinju shvaćati pojam prostornih odnosa tako što vide od kuda dolaze.	Nakon što su oblikovali zemlje i granice, učenici nastavljaju s karakteristikama reljefa. Oblikuju rijeke, planine i druge važne stvari na fizičkoj karti. Na kraju se fizička karta fotografira.	Kopije karte Europe kao uzorci, plavi materijali za oblikovanje rijeka (papir, tekstil itd.), obojeni materijal prikladan za postavljanje planina i oblikovanje ostalog reljefa (papir, tekstil, atlas, kamera itd.).	Rad u parovima i grupni rad.
Četvrta lekcija: Europljani su različiti i ravnopravni	U plenarnoj raspravi, učenici razumijevaju da Europa ima raznolike karakteristike. Razmišljaju o tome da europljani imaju mnogo toga zajedničko ali su različiti jedni od drugih.	Učenici gledaju na sliku fizičke karte. Učitelj ih potiče na raspravu oko sličnosti i različitosti u a) geografskom b) društvenom kontekstu. Učenici raspravljaju društvene razlike u Europi i pokušavaju naći rješenja za dijalog i uzajamno razumijevanje.	Slika fizičke karte, portreti zemalja, ploča ili preklopnik, komadići papira.	Plenarna rasprava, grupni rad.

Lekcija 1

Što je Europa?

Što znam o Europi?

Odgojno-obrazovni cilj	Učenici reaktiviraju svoje znanje o Europi i ponovno otkrivaju svoj pogled na kontinent.
Zadaci za učenike	Učenici rade s kartom Europe. Pokazuju iz koje zemlje dolaze, zapisuju koje sve gradove poznaju, koje su im zemlje poznate i koje važne činjenice već znaju.
Nastavni materijali	Kopije karte Europe, portreti zemalja, olovke, ljepilo, škare, atlas, knjige, internet (ako je moguće).
Metode	Individualni rad, plenarna rasprava.

Opis lekcije

Učenicima je dana kopija prazne karte Europe (idealno bi bilo da je uvećana na A3 format). Njihov zadatak jest da ponovno reaktiviraju ono što znaju o Europi. Počinju raditi na različitim pitanjima s liste koja se nalazi ispod karte.

Učitelj nakon toga prezentira polazišna objašnjenja koja se nalaze u priručniku za učenike (zemlje i glavni gradovi, zastave, rijeke, planine i reljef). Učenici će raditi s tim materijalima ali isto tako mogu prikupiti informacije koristeći druge nastavne materijale, ukoliko su to materijali dostupni u učionici (internet, atlas, knjige, itd.).

Gotove karte Europe se stavljaju na zid.

Za domaću zadaću učenici odabiru jednu europsku zemlju koju će dodatno istražiti kod kuće. To je dio „portreta zemlje“ u drugoj lekciji. Trebaju pronaći partnera s kojim će moći raditi u sljedećoj lekciji. Bilo bi dobro da taj partner izabere zemlju susjednu njihovoj.

Lekcija 2

Ja sam kod kuće u Europi (kreiranje fizičke karte I)

Što znam o Europi

Odgojno-obrazovni ciljevi	Učenici „glume“ kartu Europe na igralištu svoje škole. Razvijaju osjećaj za udaljenost i bliskost.
Zadaci za učenike	Učenici oblikuju kartu Europe na igralištu svoje škole. Rade u parovima na dvije zemlje koje su istraživali. Započinju oblikujući zemlje i granice. Pokazuju od kud dolaze.
Nastavni materijali	Kopije karte Europe kao uzorci, portreti zemalja, papiri u boji, atlas.
Metode	Grupni rad i rad u parovima.

Polazišne informacije

Pojam „fizička karta“ ima dva različita smisla. Prvenstveno, fizička karta u kartografskom kontekstu opisuje kartu koja pokazuje prepoznatljive oznake reljefa poput planina, rijeka, jezera oceana i drugih trajnih geografskih obilježja. Kao drugo, pojam fizička karta također se koristi u kontekstu genetike, gdje opisuje na koji način DNA razdvaja dva gena te se mjeri u osnovnim parovima, što je suprotno od genske karte.

U kontekstu niza ovih lekcija o Europi ovdje se koristi pojam „fizička karta“ u kartografskom smislu ali u jednom vrlo aktivnom značenju – gdje učenici osobno „glume“ kartu. Jedino se na taj način na osnovnoškolskoj razini može shvatiti pojam prostornih odnosa, granica, dužine rijeka i visine planina. Ovo također pomaže učenicima da razumiju socijalne aspekte zajedničkog života na europskom kontinentu. Tako što se doslovce karta gradi i tako što stoje na njoj, učenici su sposobni lakše percipirati svoje susjede i mogu razumjeti granice poput stranih jezika, kultura i drugih granica povezanih s državom. Pojam izgradnje fizičke karte povezuje sve aspekte aktivnog učenja i konkretnih iskustava.

Opis lekcije

Učenici rade u parovima na dvije zemlje nad kojima su proveli jedno kratko istraživanje kod kuće (zadatak koji su dobili na kraju prve lekcije). Donose na nastavni sat i sve informacije koje su prikupili o zemljama. Također donose njihove karte Europe.

Cijeli razred se okuplja na školskom igralištu. Učitelj daje uputu učenicima da naprave fizičku kartu Europe koristeći razni materijal koji im je dostupan. Dva učenika rade na svakoj zemlji. Učitelj zadaje okvir karte tako što definira područje gdje učenici mogu raditi.

Nadalje, učenici oblikuju granice država. Osiguravaju da su zemlje ispravno postavljene jedna do druge. Nakon toga mogu označiti glavne gradove i zastave.

Nakon što su to sve učinili, svaki učenik bi trebao stati u svoju zemlju i započeti razgovor sa susjednom zemljom. Trebali bi razmijeniti informacije o svojim državama. Mogu se pojaviti nevidljive granice, poput nužde da se govori strani jezik. Rezultat portreta zemlje, kojeg je svaki učenik napravio, jest taj da bi učenici trebali razmijeniti nekoliko riječi jedni s drugima na „njihovom“ državnom jeziku. Ostatak dijaloga može se održati na njihovom materinjem jeziku. Učenici bi trebali imati što je više moguće dijaloga sa svojim kolegama u susjednim zemljama.

Treća lekcija

Ja sam kod kuće u Europi (kreiranje fizičke karte II)

Rijeke, planine i reljefne oznake u Europi

Odgojno-obrazovni ciljevi	Učenici postaju svjesni različitih karakteristika Europe kao kontinenta. Počinju shvaćati pojam prostornih odnosa tako što vide od kud oni proizlaze.
Zadaci za učenike	Nakon što su iscrtali zemlje i granice, učenici nastavljaju s karakteristikama reljefa. Iscrtavaju rijeke, planine i druge važne stvari na fizičkoj karti. Na kraju fizička karta se fotografira.
Nastavni materijali	Kopije karte Europe kao uzorci, plavi materijali za iscrtavanje rijeka (papir, tekstil itd.), boje prikladne za iscrtavanje planina i ostalog reljefa (papir, tekstil, atlas, kamera itd.).
Metode	Rad u parovima, grupni rad.

Opis Lekcije

Nakon što su iscrtali granice zemalja i označili glavne gradove i zastave, učenici nastavljaju s radom na rijekama i ostalom reljefu. Neće svi učenici biti jednako zaposleni jer nemaju sve zemlje velike rijeke i opsežan reljef, učitelji će možda htjeti te učenike poslati u druge grupe koje nisu završile sa svojim zadatkom.

Učenici trebaju koristiti različite materijale, kao što su razni tekstili, papir, itd. kako bi napravili rijeke i druge reljefe.

Učenici mogu dodati druge stvari na fizičku kartu, ali to treba biti dobrovoljno. Učenici bi sami trebali odlučiti hoće li ili ne to učiniti; doduše to uvelike ovisi o informacijama koje su prikupili istražujući zemlje (prehrana, poznate osobe i slično).

Kad je završena fizička karta, rade se fotografije. Idealno bi bilo da se karta fotografira dvaput – jedna fotografija s učenicima koji stoje u „svojim“ zemljama i jedna bez učenika, tako da se sav reljef, rijeke i sl. mogu jasno vidjeti.

Četvrta lekcija

Euroljani su različiti i ravnopravni

Što nam je zajedničko, a što nije

Odgojno-obrazovni ciljevi	U plenarnoj raspravi, učenici razumijevaju da Europa ima raznolike karakteristike. Razmišljaju o tome da euroljani imaju mnogo toga zajedničko ali su različiti jedni od drugih.
Zadaci za učenike	Učenici gledaju na sliku fizičke karte. Učitelj ih potiče na raspravu oko sličnosti i različitosti u a) geografskom b) društvenom kontekstu. Učenici raspravljaju društvene razlike u Europi i pokušavaju naći rješenja za dijalog i uzajamno razumijevanje.
Nastavni materijali	Slika fizičke karte, portreti zemalja, ploča ili preklopnik, komadići papira
Metode	Plenarna rasprava, grupni rad.

Opis lekcije

Učenici sjedaju u krug. Učenici prezentiraju fotografije svojih fizičkih karti. Zadatak je učenika da gledaju te slike i razmišljaju o sličnostima i različitostima na karti. Trebali bi odgovoriti na pitanja kao što su:

- Koji dijelovi Europe imaju visoke planine?
- Gdje su najduže rijeke?
- Koje zemlje imaju sličan reljef?
- U kojim zemljama ljudi govore sličnim jezikom?
- Koje zemlje graniče na moru?

Koriste portrete svojih zemalja kako bi prikupili informacije. Predstavljaju svoju zemlju u obliku prezentacije ili u obliku igrokaza.

U drugom koraku učitelji uvode novi set pitanja kako bi započeli novu diskusiju. Osim prirodnih i zemljopisnih sličnosti i razlika, postoje druge razlike u Europi, kao što su društvene razlike ili fenomeni kao što su predrasude. Učitelj motivira učenike da izražavaju svoje misli o društvenim razlikama postavljajući pitanja poput:

- Postoje li siromašne i bogate zemlje u Europi? Koje su bogate? Koje su siromašne?
- Je li je život teži u nekim zemljama nego u drugima? Zašto?
- Zašto mnogi ljudi napuštaju svoje zemlje kako bi živjeli negdje drugdje? Koji su razlozi za tako nešto?

Nakon što su sakupljena razmišljanja učenika o različitostima i sličnostima koja nisu geografska, učenici posjeduju u grupe od četvero kako bi došli do novih ideja kako stvoriti razumijevanje tih društvenih različitosti u Europi bez poricanja nacionalnih identiteta, podupirući time interkulturalni dijalog. Zapisuju svoje ideje na listiće papira i prezentiraju svoje ideje pred razredom. Nakon toga zaljepljuju te papiriće pokraj fotografija na fizičkoj karti (ovo pomaže vizualizaciji).

Treća nastavna cjelina
RAVNOPRAVNOST
Osnovna razina
Manjine i većine

3.1 Svi različiti, svi ravnopravni
Mi prihvaćamo jedni druge unutar grupe

3.2 Je li to pošteno?
Manjine i većine na školskom igralištu (istraživanje)

3.3 Je li to pošteno?
Manjine i većine na školskom igralištu (izvještaj)

3.4 Matrica moći
Manjine i većine u našoj državi

Treća nastavna cjelina: Ključni pojam –“Ravnopravnost” (za osnovnu razinu)

Polazišne informacije za učitelje: Kako podići svijest o manjinama i većinama u svakodnevnom životu učenika osnovne škole

“Svi različiti, svi ravnopravni” jest jako poznata krilatica u Europi. Krilatica odražava temeljne vrijednosti obrazovanja za demokratsko građanstvo i ljudska prava koje se mogu izraziti na sljedeći način: „S nekim ljudima imamo puno toga zajedničko, dok s drugima dijelimo vrlo malo. Unatoč tome što s nekim imamo neke zajedničke karakteristike, druge karakteristike nam nisu zajedničke. Neki dijelovi moje osobnosti pripadaju većini, dok su drugi karakteristični za manjinu.” Kada na osnovnoškolskoj razini podižemo svijest o manjinama, potrebno je razjasniti određene pojmove. Općenito gledajući, manjina podrazumijeva grupu unutar određene države koja se razlikuje od većinskog stanovništva nekim svojim osobnim ili kulturalnim karakteristikama. U većini slučajeva, manjina podrazumijeva demografsku skupinu koja živi na određenom području zemlje (regija, na primjer), ali isto tako mogu biti raspršeni po cijeloj državi ili čak i preko granica države. Karakteristike manjina koje ih razlikuju od drugih skupina vrlo često su jezik, etničko podrijetlo ili vjera, ali ponekad različitosti mogu biti moralni stavovi, spolni identitet ili društveni status.

Pojam manjina općenito se koristi u slučaju kad je grupa dominirana od strane veće grupe te koja nije asimilirana u tu grupu. Stoga, općenito, manjine opisuju etničke ili nacionalne manjine.

Vijeće Europe, zemlje članice i druge međunarodne organizacije donijele su zakone o pravima manjina. Ta se prava poštuju do određenog stupnja. Vijeće Europe ima dva obvezujuća instrumenta: Okvirna konvencija o zaštiti nacionalni manjina (ETS Br. 157, usvojena 1995 g.) i Europska povelja za regionalne i manjinske jezike (ETS Br. 148, usvojena 1992 g.).

Godine 1992, Opća skupština Ujedinjenih naroda usvojila je Deklaraciju o pravima osoba koja pripadaju nacionalnim ili etničkim, vjerskim i jezičnim manjinama. Međunarodni pokret protiv svih oblika diskriminacije i rasizma (IMADR) osnovan je 1988 g. u Tokiju kako bi se pokušalo skrenuti pozornost na probleme rasizma i diskriminacije protiv manjina. IMADR se zalaže za prava nepriviligiranih skupina.

U većini slučajeva, pojam manjina odnosi se na grupu ljudi koji su karakterizirani sljedećim elementima:

- maleni udio u cjelokupnoj populaciji države;
- nemaju vladajući položaj u zemlji;
- posjeduju zajednička obilježja kao što su etnicitet, religiju ili jezik;
- Imaju osjećaj solidarnosti ili identiteta kroz percipiranje samih sebe kao manjine.

Teško je kategorizirati manjine. Učestalo se koriste sljedeće kategorije:

- nacionalne i etničke manjine; grupe ljudi koje žive na određenom teritoriju države kojom dominira različita skupina ljudi.
- jezične manjine: grupa ljudi koja govori na drugačijem jeziku od onog kojeg govori većina u toj zemlji.
- vjerske manjine: oni koji imaju drugačiju religiju od one koju ima većina u državi, kao što su protestanti u Irskoj, kršćani u Saudijskoj Arabiji, ili muslimani u Danskoj ili Njemačkoj.
- spolne manjine.
- manjine starijih ljudi.
- manjine mladih ljudi.

Kada se radi na osnovnoškolskoj razini, ključno je da se učenicima objasne ta obilježja i pojmovi manjine i većine. Samo se u tom slučaju funkcija i status manjina i većina može analizirati. Pojam manjina nije nešto nepoznato u svakodnevnom životu učenika na osnovnoškolskoj razini, učenici učestalo iskušavaju „pripadanje“ ili „ne pripadanje“ određenoj manjini.

Definicija manjine u ovom kontekstu se odnosi na sastav školske populacije. Sljedeće lekcije stoga započinju sa svakodnevnim životom učenika i njihovim vlastitim iskustvima s manjinama i većinama (Lekcija 1-3). U drugom koraku, lekcije se povezuju s manjinama i većinama u društvu i identificiraju se različite skupine (Četvrta lekcija). Do koje će se mjere status raznih grupa u društvu analizirati, uvelike će ovisiti o dubini rasprave, motivaciji učenika i sveopćem akademskom postignuću. Nisu sve manjine nepriviligirane. Postoje manje grupe u društvu koje su vrlo dominantne iz nekoliko razloga. Zadatak je učitelja da usmjeri proces rasprave.

Cilj obrazovanja za demokratsko građanstvo je da se podupire razvoj kompetencije u tri područja. Ova nastavna cjelina ima sljedeći profil kompetencija:

Kompetencija u...		
... političkoj analizi i prosudbi	... korištenju metoda	... donošenju političkih odluka i djelovanju
**	**	***

Intelektualni alati

U ovoj nastavnoj cjelini koriste se sljedeći intelektualni alati iz priručnika za učenike.

Učitelji trebaju odlučiti hoće li neki ili svi učenici zahtijevati dodatnu pripremu za rad s tim alatima.

- 0 Istraživanje u knjižnici
- 0 Pretraživanje interneta
- x Provođenje intervjua i anketa
- 0 Tumačenje slika
- x Umne mape
- 0 Stvaranje plakata
- 0 Održavanje izložbi
- 0 Planiranje i održavanje prezentacija
- 0 Pripremanje prozirnica za grafoskop ili *powerpoint* prezentacije
- 0 Pisanje novinskih članaka
- 0 Izvođenje predstava
- 0 Održavanje rasprava i debata

Treća nastavna cjelina: **Ravnopravnost**

Manjine i većine

Kako podići svijest o manjinama i većinama u svakodnevnom životu učenika osnovne škole

Naslov lekcije	Odgojno-obrazovni ciljevi	Zadaci za učenike	Nastavni materijali	Metode
Prva lekcija: Svi različiti, svi ravnopravni	Učenici uče kako upoznati i prihvatiti druge kao dio grupe. Učenici otkrivaju što imaju zajedničkog, a čega prije nisu bili svjesni. Postaju svjesni svojih stavova i običaja prema različitosti.	Učenicima se jedna po jedna predstavljaju različite karakteristike. Moraju odlučiti posjeduju li sve ili neke karakteristike. Nakon što su uočili svoje karakteristike i one svojih kolega, raspravljaju o pitanjima koja se tiču jednakosti.	Komad krede ili užeta kako bi se nacrtala ili napravila ravna linija na podu.	Grupni rad, plenarna rasprava.
Druga lekcija: Je li to pošteno? (Istraživanje)	Učenici postaju svjesni situacije u svojoj školi promatrajući druge učenike pod odmorom.	Učenici provode istraživanje na školskom igralištu tako što broje učenike koji sudjeluju u raznim aktivnostima. Bilježe rezultate i provode intervju s učenicima koji ne sudjeluju u aktivnostima.	Kopija tablice za unošenje bilješki na školskom igralištu, olovke.	Grupe od četiri člana.
Treća lekcija: Je li to pošteno? (Nastavak)	Učenici razmišljaju o podacima koje su sakupili te analiziraju i tumače svoje intervju, Dolaze do zaključka o manjinama i većinama u svojoj školi.	Nakon što su prikupili sve podatke u kvantitativnom i kvalitativnom smislu, učenici analiziraju i tumače rezultate. Statistički obrađuju podatke i predstavljaju ih ostatku razreda.	Bilješke iz druge lekcije, statistička tablica, bojice, plakati, ljepilo.	Grupe od četiri člana, prezentacije.
Četvrta lekcija: Matrica moći	U plenarnoj raspravi, učenici postaju svjesni da postoje različite manjine kao i većine u njihovoj državi. Razumiju osjećaj isključenosti koji može biti rezultat ne samo načina na koji ostali članovi društva promatraju tebe, već i načina na koji članovi grupe tebe promatraju.	Učenicima se predložuju različite kartice koje prikazuju grupe unutar društva – neke koje se smatraju manjinama, a neke većinama. Slažu kartice prema tome što misle, pripada li grupa manjini ili većini. Dodjeljuju kartice s moćima (sa snažnim ili slabim moćima) grupama. U plenarnoj raspravi raspravljaju koje učinke te kartice mogu imati na manjinu ili većinu.	Kartice s riječima, kartice s moćima.	Plenarna rasprava.

Prva lekcija

Svi različiti, svi ravnopravni

Prihvaćamo jedni druge u grupi

Odgojno-obrazovni ciljevi	Učenici uče kako upoznati i prihvatiti druge kao dio grupe. Učenici otkrivaju što imaju zajedničkog a čega prije nisu bili svjesni. Postaju svjesni svojih stavova i običaja prema različitosti.
Zadaci za učenike	Učenicima se jedna po jedna predstavljaju različite karakteristike. Trebaju odlučiti posjeduju li sve ili neke karakteristike. Nakon što su uočili svoje karakteristike i one svojih kolega, raspravljaju o pitanjima koja se tiču jednakosti.
Nastavni materijali	Komad krede ili užeta kako bi se nacrtala ili napravila ravna linija na podu.
Metode	Grupni rad, plenarna rasprava.

Opis lekcije

Učitelj crta liniju na podu u sredini učionice ili polaže komadić užeta. Trebalo bi dosta prostora na obje strane gdje učenici mogu stajati.

Učitelj traži od učenika da stanu na jednu stranu linije (svi na istu stranu).

Potom učitelj na glas govori određene karakteristike, jednu po jednu. Čim čuju određenu karakteristiku, učenici trebaju odlučiti odnosi li se ta karakteristika na njih. Oni koji se prepoznaju u toj karakteristici trebaju preskočiti preko linije na drugu stranu. Neka učenici pogledaju oko sebe da vide tko je od učenika isto postupio.

Ispod iznosimo nekoliko karakteristika koje učitelji mogu izgovoriti. Učenici koji:

- nose traperice;
- imaju plave oči;
- posjetili su druge zemlje u Europi;
- redovito čitaju novine;
- danas su doručkovali;
- imaju sestru ili brata;
- vole gledati televiziju;
- vole igrati nogomet.

Od učenika se sad može tražiti da predlože određene karakteristike, ali učitelji trebaju biti svjesni osjetljivih pitanja i kako na njih reagirati.

Nakon što se igra odvija neko vrijeme, učenici bi trebali formirati krug sa svojim stolicama. Trebali bi raspravljati o sljedećim pitanjima:

- Je li se netko od učenika našao u grupi s drugima za koje su smatrali da nemaju ništa zajedničko?
- Kako se osjećate biti dio velike grupe?
- Kako se osjećate biti sami?

Varijacija:

Čim se karakteristika spomene, učenici formiraju grupe prema zajedničkim karakteristikama. Ostaju zajedno za jedan trenutak kako bi raspravljali o tome što imaju zajedničko. Njihove rasprave mogu se ticati njihovih preferencija i ponašanja.

Druga lekcija

Je li to pošteno? (Istraživanje)

Manjine i većine na školskom igralištu

Odgojno-obrazovni ciljevi	Učenici postaju svjesni situacije u svojoj školi promatrajući druge učenike pod odmorom.
Zadaci za učenike	Učenici provode istraživanje na školskom igralištu tako što broje učenike koji sudjeluju u raznim aktivnostima. Bilježe rezultate i provode intervju s učenicima koji ne sudjeluju u aktivnostima.
Nastavni materijali	Kopija tablice za unošenje bilješki na školskom igralištu, olovke.
Metode	Grupe s četiri učenika.

Polazišne informacije

Kvantitativno i kvalitativno istraživanje na osnovnoškolskoj razini

Kvantitativna metoda prikupljanja podataka – statistike – poučava se u školama iz nekoliko razloga: korisna je za svakodnevni život, ima instrumentalnu ulogu u drugim disciplinama i promiče kritičko razmišljanje kad god se koriste stvarni podaci.

Poučavanje statistike u osnovnoj školi obično se odvija kroz kombinaciju s prirodnim znanostima ili kroz kurikulum matematike. U mnogim slučajevima, poučavanje kvantitativne metode prikupljanja podataka ostaje na instrumentalnoj razini u osnovnoj školi i vrlo rijetko uključuje analizu i tumačenje prikupljenih podataka. Radi promocije procesa kritičkog razmišljanja i zaključivanja, poučavanje kvantitativne metode ne bi trebalo ostati samo na prezentiranju rezultata putem grafa i dijagrama. Ključno je da se fokusira na povezivanje metode prikupljanja podataka s onime što je otkriveno i da se dobiveni rezultati protumače.

Zbog poticanja postupka istraživanja na osnovnoj razini, nastavlja se s kvalitativnim istraživanjem koje pomaže učenicima da steknu uvid u to što uvjetuje podatke koji su prikupljeni i koji su ključni pojmovi. U ovom kontekstu, predlaže se da se dopusti učenicima da imaju vlastite ideje o pitanjima za intervju. Čineći tako možemo kod učenika razviti stvarno razumijevanje za probleme koji se istražuju. U sljedeće dvije lekcije, ključni elementi su korištenje stvarnih podataka iz svakodnevnog života učenika i tumačenje rezultata.

Opis lekcije

Učitelj dijeli učenike u grupe od četiri učenika. U svrhu istraživanja, svaka se grupa usredotočuje na jedan aspekt onoga što se događa na školskom igralištu za vrijeme odmora.

Primjeri aspekata koji se mogu istraživati:

- broj učenika i učenica koji sudjeluju u aktivnostima;
- športske aktivnosti koje se odvijaju;
- druge igre koje se odvijaju;
- teme koje se raspravljaju;
- različite aktivnosti mlađih i starijih učenika.

Svakoj grupi će biti dodijeljen jedan aspekt istraživanja kako bi otkrili činjenice o manjinama i većinama u svojoj školi, grupa mora formulirati istraživačko pitanje na koje se žele fokusirati. Zapisuju svoje glavno pitanje na kopiranu tablicu za istraživanje.

Primjeri pitanja:

- “Koliko se dječaka i djevojčica bavilo nekim aktivnostima za vrijeme odmora?”
- “Koja vrsta igre se igrala za vrijeme odmora i tko ju je igrao?”

Dodatno, učenici bi trebali formulirati set pitanja, ne više od pet, o njihovom aspektu istraživanja koje žele postaviti ostalim učenicima na školskom igralištu.

Primjeri:

- “Što mislite rade li to više djevojčice/dječaci?”
- “Zašto mislite da se manje djevojčica/dječaka igra toga?”
- “Što biste htjeli promijeniti?”

Za vrijeme velikog odmora, učenici izlaze na školsko igralište i provode istraživanje sa svojim grupama. Ovisno o organizacijskoj razini razreda, rad bi se trebao podijeliti unutar grupe (dva učenika bilježe kvantitativne rezultate, dok dvoje postavljaju kvalitativna pitanja i rade bilješke).

Kad je istraživanje kompletirano, učenici se vraćaju u svoje učionice i određeno vrijeme raspravljaju rezultate istraživanja unutar grupe. Koji je njihov opći dojam? Imaju li slične rezultate?

Treća lekcija

Je li to pošteno? (Izveštaj)

Manjine i većine na školskom igralištu

Odgojno-obrazovni ciljevi	Učenici razmišljaju o podacima koje su prikupili, analiziraju i tumače svoje intervjue, formuliraju zaključke o manjinama i većinama u svojoj školi.
Zadaci za učenike	Nakon što su prikupili sve podatke u kvantitativnom i kvalitativnom smislu, učenici analiziraju i tumače rezultate. Statistički obrađuju podatke i predstavljaju ih ostatku razreda.
Nastavni materijali	Bilješke iz druge lekcije, statistička tablica, bojice, plakati, ljepilo.
Metode	Grupe od po četiri učenika, prezentacije.

Opis lekcije

Učenici sjedaju u svoje grupe i vade svoje bilješke iz prethodne lekcije.

Raspravljaju na koji način žele prezentirati rezultate svojih istraživanja. Učitelj svakoj grupi dijeli veliki komad papira od preklopnika (učenici će koristiti taj papir da naprave plakat).

Grupe potom rade na prezentacijama svojih rezultata. Rezultati bi se trebali podijeliti u tri velika dijela na plakatu:

- kvantitativni rezultati (statistički pregled);
- kvalitativni rezultati (rezultati iz intervjua);
- interpretacija i moguća rješenja.

Mogući izgled plakata:

Istraživačko pitanje:
1. Statistika
2. Što učenici misle - <i>Nije pošteno da...</i> - <i>Mislim da bi trebali...</i> - -
3. Što to znači? - <i>Više prostora za šport?</i> - <i>Nogomet za djevojke također?</i> - -

Dok učenici rade na svojim plakatima, učitelj bi trebao hodati po razredu i davati kratke natuknice o specifičnim pitanjima i/ili rezultatima.

Jednom kad su grupe završile s radom, svaka grupa će dobiti pet minuta da predstavi svoje plakate. Potom bi se svi plakati trebali prikazati u školi, poželjno bi bilo da je to mjesto gdje ih ostali učenici mogu doći i pogledati.

Varijacija:

Tumačenja i rješenja učenika trebali bi biti predmet daljnje rasprave oko istraživanja i mogućih učinaka koji bi iz njega mogli proizići, i to ne samo za razred već i za cijelu školu. Prezentacija na vijeću učenika, roditeljskom sastanku ili na učiteljskom vijeću moglo bi dovesti do promjena u statusu manjina/većina u školi.

Četvrta lekcija

Matrica moći

Manjine i većine u našoj školi

Odgojno-obrazovni ciljevi	U plenarnoj raspravi, učenici postaju svjesni da postoje različite manjine kao i većine u njihovoj državi. Razumiju osjećaj isključenosti koji može biti rezultat ne samo načina na koji ostali članovi društva tebe promatraju, već i načina na koji članovi grupe tebe promatraju.
Zadaci za učenike	Učenicima se predaju različite kartice koje prikazuju grupe unutar društva – neke koje se smatraju manjinama, a neke većinama. Slažu kartice prema tome što misle pripada li grupa manjini ili većini. Grupama dodjeljuju kartice s oznakom moći (velika ili mala). U plenarnoj raspravi raspravljaju koje učinke te kartice mogu imati na manjinu ili većinu.
Nastavni materijali	Kartice s riječima, kartice s oznakom moći.
Metode	Plenarna rasprava.

Opis lekcije

Učenici sjedaju u krug. Trebalo bi biti dovoljno prostora u sredini da se svi mogu međusobno vidjeti.

Učitelj u sredinu kruga stavlja set kartica s riječima na kojima su nalaze nazivi raznih društvenih skupina. Neke od skupina bi trebale biti manjine a neke većine. Napomena: važno je da manjine nisu bez utjecaja u društvu!

Primjeri:

- djeca;
- osobe s invaliditetom;
- političari;
- osobe s različitim bojom kože;
- huligani;
- skejteri;
- izuzetno religiozni ljudi koji svoju vjeru pokazuju tako što se drugačije odijevaju;
- svećenici i časne sestre;
- osobe starije dobi;
- manjine specifične za određene države Romi, Sinti, Ashkali, itd.;
- menadžeri;
- radnici;
- kućanice;
- doktori;
- muškarci;
- žene.

Učenici bi trebali gledati različite kartice. Potom bi trebali uzeti jednu i sortirati ih bez komentiranja, prema tome smatraju li te skupine manjinom ili većinom. Ovo bi trebao biti prvi korak započinjanja sa „matricom moći“. Učenici uzimaju kartice jedan po jedan.

U drugom koraku, matrica će se nastaviti na način da će učenici dodjeljivati razinu utjecaja raznim manjinama i većinama. Bit će zanimljivo za učenike vidjeti kako manjine mogu isto tako biti jako utjecajne u društvu.

Primjer matrice:

Utjecaj	Manjine	Većine
Izuzetno jak utjecaj		
Jak utjecaj		
Srednji utjecaj		
Slab utjecaj		
Bez utjecaja		

Nakon što je matrica kompletirana, učenici raspravljaju učinke raznih utjecaja koje određene skupine mogu imati. Zadatak je učitelja da usmjerava raspravu i da na senzibilizirani način uzme u obzir prethodne stavove i tvrdo zauzeta stajališta.

Četvrta nastavna cjelina

KONFLIKT

Osnovna razina

Pravila za rješavanje konflikta

4.1 Sve je u redu! Zaista?

Koje probleme i konflikte možemo uočiti u našem razredu?

4.2 Tako to mi radimo

Koja rješenja imamo za probleme?

4.3 Lista ideja

Koja od rješenja preferira većina?

4.4 Naš ugovor s pravilima

Kako bilježimo naša uobičajena pravila?

Četvrta nastavna cjelina: Ključni pojam –“Konflikt” (za osnovnu razinu)

Polazišne informacije za učitelje: Rješavanje konflikta na osnovnoj razini

Svakodnevni školski život pruža mnogo primjera konfliktnih situacija. Većina konflikata temelji se na općim stavovima učenika i na njihovoj nemogućnosti da se nose s pritiskom. Nekoliko oglednih primjera konfliktnih situacija:

- oduzimanje nečijih stvari;
- slučajno guranje ili dodirivanje;
- ići nekome na živce;
- ne dati mira ostalim kolegama u razredu;
- maltretirati jedni druge;
- teški oblici mobinga ili fizičkog/emocionalnog nasilja.

Učenici na osnovnoškolskoj razini koriste strategije rješavanja konflikta koje su drugačije od odraslih. Strategije isto tako variraju ovisno o dobi osnovnoškolaca. Mlađi učenici primjenjuju strategije koje uključuju fizičke reakcije (udaranje, itd.), agresivne reakcije, glasna verbalna argumentacija, traženje pomoći od odraslih, odlazanje s mjesta konflikta, popuštanje i rezigniranost, praviti se da se ništa nije dogodilo, ili učiniti neku simboličnu gestu (kao što je rukovanje, dar itd.).

Stariji osnovnoškolci (stari 10 godina i više) koriste drugačije strategije rješavanja konflikta, kao što su: ignoriranje konflikta, razgovaranje jednih s drugima, traženje zajedničkog rješenja tako što se sagledaju obje perspektive, odgonetnuti tko je u pravu i tko je stoga „dobio“, pregovaranje dok svi ne budu zadovoljni s rješenjem.

Stručnjaci razlikuju tri glavna tipa rješavanja konflikta:

- fizičko rješavanje konflikta;
- jednostrano rješavanje konflikta (praviti se da se ništa nije dogodilo, ili učiniti neku simboličnu gestu);
- suradničko rješavanje konflikta (samo-reflektirajuće razmišljanje ili sposobnost razmatranja dviju perspektiva).

Lekcije u ovoj nastavnoj cjelini uzimaju u obzir te strategije rješavanja konflikta i temelje se na uvidima u razvojnu psihologiju. One su ključni element u pomoći učenicima da razviju razumijevanje individualnih kao i općih društvenih problema i konflikata i pomažu da uoče razliku između javnih i privatnih dobara. Rješenje problema će utjecati na veću skupinu ljudi ukoliko su problemi dio kategorije općih društvenih problema i konflikata. Na isti bi način rješenje individualnog problema ili konflikta trebalo utjecati na samo na pojedinca.

U osnovnoj školi, konflikti koji su gore opisani često su posljedica infrastrukture (nema dovoljno prostora), spola (odnosi dječaci-djevojčice), zajedničkog rada (različito tempo rada, različite razine, itd.) ili kao rezultat društvenog ponašanja (ne dopuštanje nekome da završi sa svojim govorom). Kad se ove četiri lekcije o konfliktu budu primjenjivale učitelji trebaju biti svjesni da stvari koje su teške za razred nisu nešto što se može obraditi u samo jednoj lekciji. Unatoč dogovoru oko pravila razredne komunikacije, problemi i konflikti se i dalje događaju. Stoga, konflikti i rješavanje konflikta, a ujedno i osviještenost o problemima koji se odvijaju u svakodnevnom školskom životu, stvari su na koje se treba uvijek ponovo vraćati. Ukoliko učenici postanu aktivni sudionici u raspravi o uspostavi pravila, jedino će se tad moći identificirati s pravilima.

Cilj obrazovanja za demokratsko građanstvo je da se podupire razvoj kompetencije u tri područja. Ova nastavna cjelina ima sljedeći profil kompetencija:

Kompetencija u...		
... političkoj analizi i prosudbi	... korištenju metoda	... donošenju političkih odluka i djelovanju
***	***	***

Intelektualni alati

U ovoj nastavnoj cjelini koriste se sljedeći intelektualni alati iz priručnika za učenike. Učitelji trebaju odlučiti hoće li neki ili svi učenici zahtijevati dodatnu pripremu za rad s tim alatima.

- ☐ Istraživanje u knjižnici
- ☐ Pretraživanje interneta
- ☐ Provođenje intervjua i anketa
- ☐ Tumačenje slika
- ☒ Umne mape
- ☐ Stvaranje plakata
- ☐ Održavanje izložbi
- ☒ Planiranje i održavanje prezentacija
- ☐ Pripremanje prozirica za grafoskop ili *powerpoint* prezentacije
- ☐ Pisanje novinskih članaka
- ☐ Izvođenje predstava
- ☒ Održavanje rasprava i debata

Četvrta nastavna cjelina: Konflikti

Pravila pomažu da se riješe konflikti

Rješavanje konflikta na osnovnoj razini

Naziv lekcije	Odgojno-obrazovni ciljevi	Zadaci za učenike	Nastavni materijali	Metode
Prva lekcija: Sve je u redu! Zbilja?	Učenici razvijaju razumijevanje javnih i privatnih dobara identificirajući i razlikujući probleme koje uočavaju u razredu.	Učenici prikupljaju probleme (u umnoj mapi) i klasificiraju ih u kategorije općih i pojedinačnih problema.	Mali komadi papira, olovka, informacija o klasifikaciji dviju kategorija problema.	Individualni rad, plenarna rasprava.
Druga lekcija: Mi to ovako radimo	Učenici razmišljaju o svojim mehanizmima rješavanja konflikta i razvijaju razumijevanje drugačijih stajališta, drugačijih osobnosti i ponašanja.	Učenici iznose svoja mišljenja o problemima i predlažu rješenja.	Preklopnik, olovke.	Grupni rad.
Treća lekcija: Lista ideja	Učenici uče kako formulirati argumente u debati. Vježbaju raspravljanje za i protiv i razumijevanje funkcioniranja većine u raspravi.	Učenici iznose svoje prijedloge za rješenja i odlučuju o listi zajedničkih pravila u razredu.	Preklopnik, olovke.	Plenarna rasprava.
Četvrta lekcija: Ugovor o našim pravilima	Učenici razvijaju opće razumijevanje i uče kako se identificirati sa zajednički formuliranim ugovorom.	Učenici zapisuju zajednička pravila i dodaju svoja imena na njih. Raspravljaju mehanizme kontrole i moguće posljedice.	Preklopnik, olovke.	Plenarna rasprava.

Prva lekcija

Sve je u redu! Zbilja?

Koji problemi/konflikti se mogu uočiti u razredu?

Odgojno-obrazovni ciljevi	Učenici razvijaju razumijevanje javnih i privatnih dobara identificirajući i razlikujući probleme koje uočavaju u razredu.
Zadaci za učenike	Učenici prikupljaju probleme (u umnoj mapu) i klasificiraju ih u kategorije općih problema i pojedinačnih problema.
Nastavni materijali	Mali komadi papira, olovka, informacija o klasifikaciji dvije kategorije problema.
Metode	Individualni rad, plenarna rasprava.

Opis lekcije

Učitelj zapisuje naslov lekcije “Sve je u redu! Zbilja?” na ploču. Učenici dobivaju zadatak da razmisle o svim stvarima za koje smatraju da nisu u redu u razredu. Kad im se da taj zadatak, učitelji bi trebali istaknuti različita područja u kojima mogu nastati problemi:

- prilikom suradnje s kolegama iz razreda;
- između djevojčica i dječaka;
- kada se stvari dijele – poput istog stola i iste sobe;
- biti prijatelj s nekime.

Učenici zapisuju probleme i konflikte kojih se sjete na male komadiće papira, potom pojedinačno izlaze pred ploču i zapisuju ih na ploču (ili lijepe na preklopnik).

Nakon što su se svi komadići papira stavili na ploču (preklopnik), učenici posjedaju u krugu ispred ploče.

Sljedeći korak, učitelj bi trebao istaknuti da postoje dva tipa problema – individualni problemi i zajednički problemi. Ona ili on iznosi nekoliko primjera za svaki tip: na primjer, jaka buka u razredu bila bi zajednički problem, ali ne dati dovoljno prostora za stolom trebao bi biti pojedinačni problem. Učitelj pregledava probleme koji su na ploči i pomaže učenicima da razvrstaju probleme u pravilne kategorije. Kako bi učenici to učinili, učitelj je pripremio list papira s kratkim objašnjenjem o „zajedničkim problemima i konfliktima“ i „individualnim problemima i konfliktima“. Ona ili on lijepi ih na vrh ploče kako bi se formirala dva stupca.

Nakon što su učenici završili sa sortiranjem problema i konfliktima, učitelji započinju raspravu o tome koji se od problema mogu jednostavno riješiti.

Druga lekcija

Tako mi to radimo

Koja rješenja imamo za probleme?

Odgojno-obrazovni ciljevi	Učenici razmišljaju o mehanizmima za rješavanje konflikta i razvijaju razumijevanje raznih stajališta i različitih osobnosti i ponašanja
Zadaci za učenike	Učenici daju svoja mišljenja o problemima i predlažu rješenja.
Nastavni materijali	Preklopnik, olovke.
Metode	Grupni rad.

Opis lekcije

Učitelji ponovno prezentiraju listu problema i konflikata iz prve lekcije. Učenici sjedaju u grupe od po četiri učenika. Učenici odabiru dva problema i konflikta s liste za rad u svojoj grupi.

Svaka grupa radi na dva problema ili konflikta.

Učenici raspravljaju različite ideje za rješavanje konflikta ili problema i kako bi rješenje utjecalo samo na ciljane grupe ili osobe (ovisno o tome spada li problem u kategoriju zajedničkog ili individualnog problema).

Učenici bilježe svoje ideje i ilustriraju ih na plakatu s dva problema ili konflikta te mogućim načinima za njihovo rješavanje. Označavaju rješenja koja preferiraju kao grupa.

Treća lekcija

Lista ideja

Koja od rješenja preferira većina?

Odgojno-obrazovni ciljevi	Učenici uče kako formulirati argumente u debati. Vježbaju raspravljanje za i protiv i razumijevaju funkcioniranje većine u raspravi.
Zadaci za učenike	Učenici iznose prijedloge za rješenja i odlučuju o listi zajedničkih pravila u razredu.
Nastavni materijali	Preklopnik, olovke.
Metode	Plenarna rasprava.

Opis lekcije

Učenici uzimaju plakate koje su napravili u drugoj lekciji te ih predstavljaju pred cijelim razredom. Isto tako označuju koja rješenja za dva problema ili konflikta smatraju najprikladnijima, a ujedno iznose razloge zbog čega su tako odlučili.

Nakon svake prezentacije, učenici predstavljaju svoje plakate na zidu.

U razredu od 25 učenika, otprilike šest grupa će prezentirati svoja rješenja i sukladno tome govorit će se o dvanaest problema ili konflikata. Nakon što sve grupe prezentiraju svoje ideje, učenici bi trebali glasati o različitim rješenjima.

Svakom rješenju se dodjeljuje broj od jedan do pet (pretpostavljajući da nisu iznijeli više od pet rješenja za jedan problem ili konflikt). Kako bi glasovali, učenicima su dane kartice s brojevima od jedan do pet. Za svaki problem ili konflikt, učenici mogu glasovati tako da dignu u zrak karticu s brojem kojeg namjeravaju dati rješenju. Učitelj zbraja podignute kartice i utvrđuje pobjedničko rješenje.

Nakon što su se sva rješenja problema i konflikata ocijenila, učenici bi trebali zajednički razmisliti o rezultatima i o činjenici da je većina odlučila o rješenju.

Četvrta lekcija

Naš ugovor o pravilima

Kako zapisujemo naša zajednička pravila?

Odgojno-obrazovni ciljevi	Učenici razvijaju zajedničko razumijevanje i uče kako se identificirati sa zajednički formuliranim ugovorom.
Zadaci za učenike	Učenici zapisuju zajednička pravila i dodaju svoja imena na njih. Raspravljaju o mehanizmima kontrole i mogućim posljedicama.
Nastavni materijali	Preklopnik, olovke.
Metode	Plenarna rasprava.

Opis lekcije

Nakon što su svi učenici glasovali o različitim rješenjima za iznesene probleme ili konflikte, učenicima se daje zadatak da probleme i konflikte zapišu i naprave „ugovor” o pravilima kojeg mogu potpisati svi.

U plenarnoj raspravi učenici razgovaraju o tome na koji način žele napraviti ugovor. Hoće li ga napraviti na listu preklopnika, ili ga napisati na listu papira A4 formata, ili pak možda da bude zamotan i zapečaćen? Trebali bi se usuglasiti oko oblika koji im se sviđa, a ukoliko je potrebno i većinskom odlukom.

Učenici su slobodni da dizajniraju ugovor o pravilima na koji god način žele, sve dok se ne ispune sljedeći kriteriji:

- Sva rješenja o kojima su se složili trebaju se zapisati u obliku izjava.
- Svi učenici trebali bi potpisati ugovor ispod tih izjava.
- Mjesto i datum potpisa ugovora trebali bi se naznačiti.

Nakon što je ugovor napisan i potpisan, učenici bi trebali raspravljati o tome što će se dogoditi onoj osobi koja bude prekršila jedno od pravila. Hoće li biti nekih posljedica? Ako da, koje vrste posljedica? Tko će kontrolirati primjenu pravila? Je li to svačija odgovornost? Jesu li posebne osobe odgovorne za to? Hoće li to biti korisno ili kontraproduktivno?

Završni korak: posljedice kršenja pravila dodane su ugovoru (kao prilog).

Peta nastavna cjelina
PRAVILA I PRAVO

Osnovna razina

Temelj zajedničkog života

5.1 Zašto su nam potrebna pravila i pravo?

Koje vrste školskih pravila su neophodna za učenje, život i zajedničko igranje u školi?

5.2 Što se dogodi ako... ?

Ne pridržavanje pravila ima posljedice

5.3 Naša nova školska pravila

Stvaranje zajedničkog ugovora

5.4 Kampanja za naša nova školska pravila

Ocjenjivanje školskih pravila i njihovo predstavljanje

Peta nastavna cjelina: Ključni pojam –“Pravila i pravo” (za osnovnu razinu) Polazišne informacije za učitelje: dogovor o osnovnim demokratskim načelima – naša nova školska pravila

Kroz nekoliko prethodnih godina postojala je diskusija o demokratskim načelima. Što je demokracija prema današnjem shvaćanju? Postoje li loše ili dobre demokracije? Je li je dovoljno da država ima demokratski ustav? Mnoge grupe i stranke nazivaju se demokratskim i imaju riječ „demokracija“ u svojim nazivima. Što to znači? Što to predstavlja članovima tih grupa? U pravilu, razvidno je da se demokracija ne može nametnuti. Demokracija treba pravni okvir, ustav i razne dodatne dogovore kako bi funkcionirala. Ona će jedino biti učinkovita ako ljudi odluče da sudjeluju u svojem društvu. Sudjelovanje može biti u raznim oblicima, u raznim područjima i na razne načine u raznim državama. U osnovi, demokracija znači da ljudi donose zakone prema kojima oni žele živjeti. Idealno bi bilo da čim više ljudi sudjeluje u tim procesima. Što želimo regulirati? Tko se mora pridržavati tih pravila? Zašto nam je potrebno to pravilo? Kako se nosimo s povredama pravila i zakona? U ovoj nastavnoj cjelini, učenici ne samo da uče o važnim načelima demokracije, već im se pruža praktično iskustvo demokracije. Iskustvo pokazuje da učenici postaju svjesniji i odgovorniji ako su integrirani u postupak donošenja odluka. Grupa ljudi koja zajednički živi i provodi vrijeme zajedno razvija pravila koja upravljaju njihov zajednički život. Djeca i adolescenti provode više vremena u školi nego bilo gdje drugdje. U ovoj nastavnoj cjelini postaje jasno da je škola mjesto učenja u kojoj mnogi ljudi s različitim potrebama „žive i uče“ zajedno i da taj zajednički život mora biti reguliran na neki način. Konflikti, koji su posve prirodni, moraju se riješiti i interesi različitih manjina trebaju se štititi. Demokracija se često zamjenjuje s idejom da svi mogu činiti što ih volja. Pojedinci se zalažu za svoje potrebe zato što je to njihova ideja slobode. Takav pojam nije u skladu s načelima demokracije. Demokracija se temelji na ideji da se pravila i zakoni donose kroz participativni proces, koji je transparentan za svakoga. Ta pravila i zakoni se također mogu promijeniti. Ta načela su predmet razmatranja u idućoj nastavnoj cjelini.

Cilj obrazovanja za demokratsko građanstvo je da se podupire razvoj kompetencije u tri područja. Ova nastavna cjelina ima sljedeći profil kompetencija:

Kompetencija u...		
... političkoj analizi i prosudbi	... korištenju metoda	... donošenju političkih odluka i djelovanju
**	*	***

Intelektualni alati

U ovoj nastavnoj cjelini koriste se sljedeći intelektualni alati iz priručnika za učenike. Učitelji trebaju odlučiti hoće li neki ili svi učenici trebati dodatnu pripremu za rad s tim alatima.

- ☐ Istraživanje u knjižnici
- ☐ Pretraživanje interneta
- ☐ Provođenje intervjua i anketa
- ☐ Tumačenje slika
- ☒ Umne mape
- ☐ Stvaranje plakata
- ☐ Održavanje izložbi
- ☐ Planiranje i održavanje prezentacija
- ☐ Pripremanje prozirnica za grafoskop ili powerpoint prezentacije
- ☐ Pisanje novinskih članaka
- ☒ Izvođenje predstava
- ☒ Održavanje rasprava i debata

Peta nastavna cjelina: Pravila i zakoni

Temelj zajedničkog života

Dogovori o temeljnim načelima demokracije – naša nova školska pravila

Lekcija	Odgojno-obrazovni ciljevi	Zadaci za učenike	Nastavni materijali	Metode
Prva lekcija: Zašto su nam potrebni zakoni i pravila?	Učenici razmišljaju o svojim stavovima glede postojećih pravila. Raspravljaju o važnosti postojanja pravila za život i zajednički rad. Razvijaju razumijevanje za nužnost postojanja pravila.	Učenici sudjeluju u jednoj simulaciji i iskušavaju svrhu pravila. Stvaraju listu i dijele ideje o nužnosti postojanja pravila. Učenici povezuju školska pravila s njihovim pravima i odgovornostima u školi.	Mekane loptice, preklopnik, olovke, priručnici, lista školski pravila.	Grupni rad, plenarna rasprava, rad u parovima.
Druga lekcija: Što se događa ako...?	Učenici raspravljaju o posljedicama kršenja zakona. Razmišljaju o školskim pravilima i njihovom odnosu prema ravnopravnosti, poštenju, sudjelovanju i poštivanju.	Učenici vježbaju svoje uloge u kojima se krše školska pravila. Analiziraju postojeća školska pravila te raspravljaju i bilježe stvarne i moguće posljedice njihovog kršenja. Ukazuju što bi htjeli promijeniti u školskim pravilima, zašto bi ih promijenili i kako.	Naljepnice, olovke, preklopnik, lista školskih pravila za svaku grupu, verzija školskih pravila napisana velikim slovima na preklopniku ili ploči.	Igranje uloga u grupama, plenarna rasprava, grupni rad.
Treća lekcija: Naša nova školska pravila	Učenici uče kako raditi na listi zajedničkih pravila i koja su obvezujuća za svakoga u školi. Raspravljaju o realnim načinima integracije tih pravila u svakodnevni školski život.	Učenici postižu dogovor o pravilima koja je usvojila većina te raspravljaju o mogućnostima integracije mišljenja manjine.	Preklopnik, olovke, glasačke kartice, lista školski pravila na preklopniku ili ploči, listići papira.	Grupni rad, plenarna rasprava.
Četvrta lekcija: Kampanja za naša nova pravila	Učenici razumiju važne kriterije za dobre zakone. Uče kako provoditi kampanju za nova školska pravila.	Učenici prikupljaju razne kriterije za dobra pravila. Testiraju svoja nova pravila prema tim kriterijima. Zapisuju konačnu verziju ugovora te ju potpisuju. Predstavljaju svoj ugovor ostalim razredima u školi.	Preklopnik, priručnici, papir, olovke, primjerak ugovora za druge razrede, rezultat sijevanja ideja (<i>brainstorminga</i>) iz prve lekcije.	Rad u parovima, plenarna rasprava, prezentacija drugim razredima.

Prva lekcija

Zašto su nam potrebni zakoni i pravila?

Koja vrsta pravila su nužna za učenje, život i zajedničko igranje u školi?

Odgojno-obrazovni ciljevi	Učenici razmišljaju o svojim stavovima glede postojećih pravila. Raspravljaju o važnosti postojanja pravila za život i zajednički rad. Razvijaju razumijevanje za nužnost postojanja pravila.
Zadaci za učenike	Učenici sudjeluju u jednoj simulaciji i iskušavaju svrhu pravila. Stvaraju listu i dijele ideje o nužnosti postojanja pravila. Učenici povezuju školska pravila s njihovim pravima i odgovornostima u školi.
Nastavni materijali	Mekane loptice, preklopnik, olovke, priručnici, lista školskih pravila.
Metode	Grupni rad, plenarna rasprava, rad u parovima.

Opis lekcije

Razred igra igru „Pogodi moja pravila”. Učitelj dijeli razred na dvije ekipe i objašnjava učenicima da će igrati igru i da trebaju pogoditi pravila.

Objašnjenje:

- svaka ekipa može pogoditi gol pucanjem lopti kroz prostor koji je označen za postizanje gola;
- samo učitelj zna pravila;
- učitelj neće objasniti pravila, niti učenici smiju pitati koja su pravila;
- kada prekrše neko pravilo, učenici trebaju sjesti;
- cilj igre je da učenici zabiju gol bez kršenja pravila; zadatak učenika je da izrade pravila kako ih ne bi prekršili.

Pravila su:

- svatko može igrati igru;
- samo dječaci mogu udariti loptu;
- učenici koji imaju ime koje počinje sa slovom „A“ ne smiju trčati;
- nikome nije dozvoljeno da se pomakne s loptom;
- nasilje nije dozvoljeno.

Prve dvije minute igra se igra na način da se koriste samo prva dva pravila. Nakon toga koriste se i ostala pravila i cijela igra traje oko pet minuta.

Nakon što je igra gotova, učitelj okuplja učenike i s njima raspravlja sljedeće stvari

- Kako vam se igra čini? Je li vam dobra? Loša? Poštena?
- Kako ste znali da postoje neka pravila?
- Što ste osjećali o tome da niste znali koja su pravila?

Učitelj potiče učenike na sijevanje ideja (*brainstorming*) i da zabilježe svoje odgovore na preklopnik ili na ploču. Pitanje je „Zašto su nam potrebna pravila u školi?” Ovisno o odgovorima koje daju

učenici, učitelj može nešto napisati na preklopnik ili ploču. Do kraja lekcije trebali bi biti zabilježeni na ploči nazivi glavnih kriterija „ravnopravnost“, „sudjelovanje“, „poštenje“ i „poštovanje“. Učitelj bilježi rezultate vježbe sijevanja ideja (*brainstorminga*), koje će se koristiti u četvrtoj lekciji.

Pravila mogu postojati u školi jedino ako učenici imaju prava i odgovornosti. Učenicima je dan zadatak bilježenja njihovih prava i odgovornosti u školi i njihovog uspoređivanja sa školskim pravilima. Učenici rade u parovima i bilježe svoja vlastita prava, odgovornosti i pravila na papir. Oni predaju svoje uratke na preklopnik ili ploču.

Nakon što su svi uradci prikazani, svi učenici pregledavaju ono što je izloženo i odgovaraju na pitanja svojih kolega.

Druga lekcija

Što se dogodi ako...?

Ne pridržavanje pravila ima svoje posljedice

Odgojno-obrazovni ciljevi	Učenici raspravljaju o posljedicama kršenja pravila. Razmišljaju o školskim pravilima i njihovoj vezi s načelima ravnopravnosti, sudjelovanja i poštenja.
Zadaci za učenike	Učenici igraju uloge u kojima krše školska pravila. Analiziraju postojeća školska pravila i bilježe stvarne i moguće posljedice kršenja. Stvaraju bilješke o tome što bi trebalo mijenjati u školskim pravilima, zašto bi ih mijenjali i kako.
Nastavni materijali	Naljepnice, olovke, preklopnik, lista školskih pravila za svaku grupu, verzija školskih pravila koja su pisana velikim slovima na preklopnik ili ploču.
Metode	Igranje uloga u grupama, plenarna rasprava, grupni rad.

Opis lekcije

Učenici formiraju grupe od četiri učenika. Glume situacije u kojima se krše školska pravila. Grupe raspravljaju pravila prije igranja uloga. Uloge mogu biti:

- igranje nogometa;
- loše ponašanje u zajednici;
- igranje kompjutorskih igrica;
- loše ponašanje na školskom igralištu;
- razgovaranje tijekom nastave;
- tuča s drugima;
- itd.

Za svako prekršeno pravilo, učenici bilježe posljedice ili ako ih nije bilo – moguće posljedice. Grupe rade bilješke i vraćaju se u plenarnu raspravu.

U plenarnoj raspravi, raspravljaju se sljedeća pitanja:

- Na koji način pravila podupiru naša prava i odgovornosti te nam pomažu da zajednički živimo sigurno, pravedno i dobro?
- Zašto su nam potrebna pravila?
- Kako svi znamo koja su to pravila?
- Jesu li ta pravila pravedna?
- Jesu li to situacije u kojima se pravila mijenjaju?
- Tko bi trebao donositi pravila i zašto?
- Što se događa ako ne slijedimo pravila i zašto?

Nakon rasprave, učenici se vraćaju u svoje grupe od četiri učenika. Raspravljaju žele li nešto promijeniti u postojećim školskim pravilima. Dolaze do grupnog zaključka i naznačuju što žele promijeniti tako što lijepe svoje prijedloge na verziju školskih pravila koja su napisana na preklopniku ili ploči.

Treća Lekcija

Naša nova školska pravila

Pisanje zajedničkog ugovora

Odgojno-obrazovni ciljevi	Učenici uče kako raditi na zajedničkim pravilima koja obvezuju svakoga u školi. Učenici raspravljaju realne načine integracije tih pravila u svakodnevni život škole.
Zadaci za učenike	Učenici dolaze do zajedničkog dogovora oko pravila koja su bila usvojena i raspravljaju mogućnosti za uključivanje mišljenja manjine.
Nastavni materijali	Preklopnik, olovke, glasački listovi, lista školskih pravila na preklopniku, ploči ili listovima papira.
Metode	Grupni rad, plenarna rasprava.

Opis lekcije

Učenici sjede u krugu ispred preklopnika ili ploče na kojima su pravila napisana velikim slovima. Na ploči se još uvijek nalaze naljepnice iz kojih se vidi koje bi stvari razne grupe željele promijeniti u pravilima. Učitelj započinje raspravu.

- Što učenici misle o predloženim promjenama?
- Slažu li se s prijedlozima?
- Koliko je od njih suglasno? Većina?
- Što se događa s manjinom? Može li se postići kompromis?

Učenici nastavljaju rad u grupa od po četvoro. Rade na jedinstvenom pravilu koje će biti promijenjeno i pokušavaju ga preformulirati. Zapisuju ga na list papira i lijepe na preklopnik ili ploču.

Kad su svi prijedlozi zalijepljeni na preklopnik ili ploču, vrijeme je za učenike da glasuju. Svaki učenik bi trebao uzeti glasački listić. Učitelj će pročitati svako pravilo. Učenici glasuju putem svojih listića, tako što navedu slažu li se, jesu li protiv, ili pak neodlučni.

Stvari koje ne prihvati većina ponovno se raspravljaju.

Na kraju postupka, nova školska pravila se zapisuju na list papira.

Četvrta lekcija

Kampanja za naša nova školska pravila

Ocjenjivanje novih pravila i njihova prezentacija

Odgojno-obrazovni ciljevi	Učenici razumiju važne kriterije za dobra pravila. Uče kako zagovarati uvođenje novih školskih pravila.
Zadaci za učenike	Učenici prikupljaju različite kriterije za dobra pravila. Testiraju svoja nova pravila prema raznim kriterijima. Zapisuju završnu verziju te ju potpisuju. Prezentiraju svoj dogovor ostalim razredima u školi.
Nastavni materijali	Preklopnik, priručnici, papir, olovke, kopija dogovora za ostale razrede, rezultat sijevanja ideja (<i>brainstorming</i>) iz prve lekcije.
Metode	Rad u parovima, plenarna rasprava, prezentacija ostalim kolegama u razredu.

Opis lekcije

Učitelj prezentira rezultate sijevanja ideja (*brainstorminga*) iz prve lekcije (kriteriji za pravila). Učenicima se dodjeljuje zadatak da testiraju svoja nova pravila prema tim kriterijima. Rade u parovima i popunjavaju priručnike.

Učenici se vraćaju u plenarnu raspravu i prezentiraju svoje analize. Postoje li neke velike promjene u pravilima? Ako da, te promjene bi se trebale unijeti u ugovor.

Učenici kopiraju svoja pravila za prezentaciju po razredima.

Učitelji dijele učenike u grupe od po četiri člana. Grupe bi trebale otići u različite razrede i prezentirati svoja nova školska pravila.

Ključno je da se unaprijed objasni proces odlučivanja. Što će učiniti učenici u drugim razredima? Trebaju li oni procijeniti nova školska pravila? Što će uslijediti?

Grupe predstavljaju nova školska pravila, uključujući iznošenje razloga zbog kojih su stara pravila promijenjena. Potom idu u druge razrede i iznose svoje prezentacije.

Nakon prezentacija, učenici iznose kratki izvještaj u plenarnoj raspravi.

Šesta nastavna cjelina

MOĆ I VLAST

Osnovna razina
Ja sam šef! Jesam li?

6.1 Super junak?

Koja bi trebala biti pozicija predsjednika razreda?

6.2 Dobri momci, loši momci?

Koji je položaj političara u demokraciji?

6.3 Jedna osoba radi sve, a drugi ne rade ništa?

Tko će imati koju ulogu u predstavničkom sustavu?

6.4 Podjela moći

Koji kriteriji određuju predstavnički sustav?

Šesta nastavna cjelina: Ključni pojam –“Moć i vlast” (za osnovnu razinu) Polazišne informacije za učitelje: legitimna moć – načelo delegiranja na osnovnoj razini

Učenici koji su stariji od deset godina sposobni su misliti o apstraktnim stvarima. Prepoznaju i razvijaju strukture u njihovom okruženju i sposobni su razlikovati između vlastitih interesa i interesa drugih. U procesu odrastanja, sve više i više postaju sposobni misliti apstraktno.

Nakon što navrše deset godina, učenici razumiju odnos između prostora i vremena, te ujedno razvijaju sposobnost izražavanja i uočavanja osjećaja i prepoznavanja normi. U tim godinama, učenici su već upoznali svoje okruženje u kojem žive i počinju iskazivati interes za proučavanje nepoznatog. Njihova percepcija društvenih sustava (udruženja, klubova, skupina mladih itd.) postaje detaljnija i stoga postaju jače motivirani i uključeni u obranu drugih ljudi i lobiranje za svoje interese.

Život u razredu i školi postaje sve važniji. Na koji je način organiziran zajednički život u školi? Koja su pravila važna? Tko stvara ta pravila i tko odlučuje o njima? Tko može promijeniti ta pravila?

U potrazi za odgovorima na ta pitanja, nije najvažnije upoznati politički sustav zajednice ili, u širem smislu, države, već biti sposoban utjecati na strukture i procese unutar zajednice – drugim riječima, živjeti demokraciju.

Osobito na srednjoškolskoj razini, sudjelovanje u iniciranju participativnih, izvanškolskih aktivnosti vrlo pozitivno utječe na razvojnu psihologiju djece. Učenici mogu prepoznati ciklus političkog procesa i razumijevanje procesa donošenja odluka. Štoviše, većina odluka važnih za učenike se u toj dobi donosi na razini zajednice (kao što je promet, razonoda, itd.). Učenici mogu steći važne uvide, ako ih se potakne da budu društveno odgovorni i ako se osjećaju odgovorni za dio svog školskog života. Suočavajući se s temama poput smjene i opoziva, mogu steći konkretno iskustvo sudjelovanja i odgovornosti u svakodnevnom životu. Što više stvarnog iskustva učenici te dobi ostvare i što više situacija iskuse, a koje im otvaraju mogućnosti da utječu na politički proces, to je veća vjerojatnost da će učenici poslije sudjelovati u procesu donošenja odluka i da će razviti osjećaj odgovornosti za društvo.

Moć i vlast – načelo delegiranja – je jedan korak u podizanju osviještenosti. Sljedeći set lekcija vizualizira politički proces u školi na način koji je analogan onome izvan škole. U tom smislu, izbor predsjednika razreda ne bi trebala biti izolirana aktivnost već aktivnost koja bi se trebala koristiti kao model. Nasuprot školskih aktivnosti poput simulacije izbora, gdje učenici glume političke izbore, izbor predsjednika razreda trebao bi imati značajan utjecaj na svakodnevni školski život.

Cilj odgoja za demokratsko građanstvo je potpora u razvoju kompetencije u tri područja. Ova nastavna cjelina ima sljedeći profil kompetencija:

Kompetencija u ...		
... političkoj analizi i prosudbi	... korištenju metode	... političkom odlučivanju i djelovanju
**	***	**

Intelektualni alati

U ovoj nastavnoj cjelini koriste se sljedeći intelektualni alati iz priručnika za učenike. Učitelj treba odlučiti hoće li neki ili svi učenici zahtijevati dodatne pripreme da koriste alate.

- ☐ Istraživanje u knjižnici
- ☐ Pretraživanje interneta
- ☐ Provođenje intervjua i anketa
- ☐ Tumačenje slika
- ☐ Umne mape
- ☐ Stvaranje plakata
- ☐ Održavanje izložbi
- ☒ Planiranje i održavanje prezentacija
- ☐ Pripremanje prozirnica za grafoskop ili *powerpoint* prezentacije
- ☐ Pisanje novinskih članaka
- ☐ Izvođenje predstava
- ☒ Održavanje rasprava i debata

Šesta nastavna cjelina: Moć i vlast

Ja sam šef! Jesam li?

Legitimna moć – načelo delegiranja na osnovnoj razini

Naslov lekcije	Odgojno-obrazovni ciljevi	Zadaci za učenike	Nastavni materijali	Metode
Lekcija 1: Super-junak?	Učenici razmišljaju o pojmu odgovornosti i vlasti raspravljajući o položaju predsjednika razreda.	Učenici raspravljaju o odgovornosti, kompetencijama i poziciji koju predstavnik razreda treba imati.	Preklopnik, olovke, priručnik, velika slika super-junaka.	Individualni rad, grupni rad, plenarna rasprava.
Lekcija 2: Dobri momci, loši momci...?	Učenici razumiju ideju da jedna osoba može predstavljati grupu ljudi. Razvijaju razumijevanje pojma delegiranja moći i odgovornosti.	Učenici uspoređuju svoje ideje sa shemom političkog predstavništva u demokraciji. Raspravljaju svoje stavove o političarima i uspoređuju ih s mišljenjima koje imaju drugih ljudi. Provode kraće intervjue kako bi to napravili.	Shema političkog predstavništva, olovke, papir.	Individualni rad, grupni rad, plenarna rasprava.
Treća lekcija: Jedna osoba radi sve, a drugi ništa ?	Učenici razmišljaju o odgovornostima i kompetencijama raznih položaja i razumiju proces izbora i njegove posljedice.	Učenici predstavljaju rezultate svojih intervjua u razredu. Definiraju odgovornosti i kompetencije i odabiru predstavnika razreda.	Preklopnik, olovke, izborne kartice, lista učenika zainteresiranih za poziciju predsjednika razreda, kopije priručnika.	Plenarna rasprava.
Četvrta lekcija: Podjela moći	Učenici se upoznaju s pojmom reizbora i smjene. Razmišljaju o kriterijima definiranja predstavničkog sustava.	Učenici raspravljaju i definiraju kriterije koji dozvoljavaju kontrolu djelovanja predsjednika razreda.	Preklopnik, olovke.	Plenarna rasprava.

Prva lekcija**Super junak?****Koji bi položaj trebao imati predstavnik razreda?**

Odgojno-obrazovni ciljevi	Učenici razmišljaju o pojmu odgovornosti i vlasti tako što raspravljaju položaj predsjednika razreda.
Zadaci za učenike	Učenici raspravljaju o odgovornostima, kompetencijama i o položaju koji bi trebao imati predstavnik razreda.
Nastavni materijali	Preklopnik, olovke, priručnik, velika slika jednog super junaka.
Metode	Individualni rad, grupni rad, plenarna rasprava.

Opis lekcije

Učenicima se prezentira „super-junak“ priručnik. Daje im se zadatak da ispune sve prazne govorne balončiće sa kompetencijama i odgovornostima koje predstavnik razreda mora posjedovati. Navedeni zadatak izvršavaju samostalno u vremenu od 10 minuta.

Nakon što su završili zadatak, učenici se okupljaju u grupe od po četiri i raspravljaju o onome što su napisali u svojim priručnicima. Dolaze do zaključka o najvažnijim karakteristikama, kompetencijama i odgovornostima koja predstavnik razreda mora posjedovati. Zapisuju svoje zaključke na komadiće papira.

Svaka grupa lijepi svoje preferencije na sliku super-junaka koja je postavljena na preklopnik ili ploču. Učitelj potom započinje raspravu na temelju sljedećih pitanja:

- Koja je najvažnija kompetencija koju mora imati predstavnik razreda?
- U kojim prilikama će predstavnik razreda trebati pomoć od drugih?
- Morali predstavnik razreda biti super-junak?
- U kojim će situacijama predstavnik razreda biti kao i svi drugi?
- Koja slabosti može imati predstavnik razreda?
- Pod kojim okolnostima bi se predstavnik razreda morao zamijeniti s nekom drugom osobom?
Zašto?
- Koje želje predstavnik razreda nije u stanju ispuniti?

Nakon rasprave, učenicima se daje zadatak da razmišljaju mogu li zamisliti sebe kako se natječu za predstavnika razreda. Trebali bi razmisliti o odgovornostima i kompetencijama o kojima su raspravljali i sami procijeniti jesu li u stanju biti na tom položaju. Učitelj im daje list papira te im kaže da zapišu svoja imena ako su zainteresirani za taj položaj.

Druga lekcija**Dobri momci, loši momci?****Koji položaj imaju političari u demokraciji?**

Odgojno-obrazovni ciljevi	Učenici razumiju ideju da jedna osoba može zastupati cijelu grupu ljudi. Razvijaju razumijevanje pojma delegiranja moći i odgovornosti.
Zadaci za učenike	Učenici uspoređuju svoje ideje o shemi političkog predstavništva u demokraciji. Raspravljaju o svojim pogledima na političare i uspoređuju ih s mišljenjima koja drugi ljudi imaju o političarima. Da izvrše zadatak provode kratke intervju.
Nastavni materijali	Shema političkog zastupništva, olovka, papir.
Metode	Individualni rad, grupni rad, plenarna rasprava.

Opis lekcije

Učenicima se predstavlja model političkog predstavništva u demokraciji (priručnik). Učitelj polako uvodi pojam delegiranja unutar države i objašnjava učenicima da isto kao što postoje predstavnici u razredu, tako postoje predstavnici u državi. Moć je delegirana na njih.

Učitelj iznosi informaciju o shemi i objašnjava sustav zastupništva. Proces izbora zastupnika drugačiji je u raznim sustavima (na primjer, u izravnoj demokraciji ili u posrednoj demokraciji).

Samostalnim radom, učenici ispunjavu prazne prostore u priručniku. Potom formiraju parove i raspravljaju o tome što znaju o političarima i razmjenjuju svoja mišljenja o njima. Pritom bi od pomoći mogla biti sljedeća pitanja:

- Što mislite o političarima?
- Koje političare poznajete?
- Što bi trebali političari raditi?
- Što političari ne bi smjeli raditi?
- Zašto toliko puno ljudi misli da su političari loši?

Učenicima se daje zadatak da provode intervju i pitaju druge ljude za mišljenje o političarima i njihovim kompetencijama. Zapisuju pitanja koja žele postaviti članovima svoje obitelji, bliskim prijateljima i njihovoj zajednici. Učitelj im kaže da trebaju raditi bilješke o odgovorima koje ljudi iznose. Smatramo da bi bilo korisno da se postave sljedeća pitanja:

- Koje kompetencije bi trebao imati političar?
- Po vašem mišljenju zašto toliko ljudi negativno misli o političarima?
- Koje vrline bi trebao imati političar?
- Koje osobine ne bi trebao imati političar?

Učenici provode intervju nakon nastave i donose rezultate na sljedeću lekciju.

Treća lekcija**Jedna osoba radi sve, a drugi ništa?****Tko ima kakvu ulogu u sustavu zastupništva?**

Odgojno-obrazovni ciljevi	Učenici razmišljaju o odgovornostima i kompetencijama raznih položaja i razumijevaju izborni proces i njegove posljedice.
Zadaci za učenike	Učenici predstavljaju rezultate intervjua koje su proveli. Definiraju odgovornosti i kompetencije i izabiru jednog od učenika za predstavnika razreda.
Nastavni materijali	Preklopnik, olovke, izborni listovi, popis zainteresiranih učenika za položaj predsjednika razreda, kopije priručnika.
Metode	Plenarna rasprava.

Opis lekcije

Učenici iznose rezultate intervjua koje su proveli prema zadatku iz prethodne lekcije. Prezentiraju svoje rezultate „munjevito“ (svaki učenik ima pravo reći jednu rečenicu). Učitelj zapisuje odgovore o kompetencijama političara na preklopnik ili ploču kako bi učenici mogli vizualizirati trendove u danim odgovorima.

Za drugi korak, učitelj se ponovno vraća na pitanje predstavnika razreda kao političke funkcije. Lista svih zainteresiranih učenika za tu poziciju je postavljena na ploču. Učitelj obavještava učenike da ukoliko hoće znati za koga žele glasovati, razred treba saznati nešto više o svojem budućem predstavniku, o njegovim ili njezinim kompetencijama i idejama. Od kandidata se traži da naprave kratku prezentaciju o samima sebi koja neće trajati dulje od dvije minute. Glavni fokus te prezentacije trebao bi biti „Za što se ja zalažem“.

Nakon što se svi kandidati predstave, učenicima bi se trebala dati prilika da postave pitanja. Mogu se izravno obratiti kandidatu, ali mogu postaviti pitanja na koja bi trebali odgovoriti svi kandidati.

Učenici nakon toga glasuju. Učitelj predstavlja dva različita izborna sustava: javno glasovanje i tajno glasovanje. Učenici odlučuju koji izborni postupak žele koristiti.

Ukoliko se odluče na tajno glasovanje, trebali bi koristiti izborne listiće na kojima bi trebali napisati ime izabranog kandidata, ali sve to u tajnosti. Nakon što izaberu, trebali bi svoje listiće staviti u košaru ili kutiju. Dva učenika trebala bi biti odgovorna za brojenje glasova i zapisivanje rezultata na preklopnik ili ploču.

Učenici koji broje glasove obznanjuju pobjednika izbora za predsjednika razreda, ujedno i obznanjuju ime osobe koja je bila druga na izborima – ona ili on će biti imenovan zamjenikom predsjednika razreda.

Učenicima se za domaću zadaću daje sljedeći zadatak: „Idite kući i pitajte roditelje kada su zadnji puta glasovali na izborima, koji su to bili izbori, gdje su se odvijali i na koji način su bili organizirani.“ (Učitelj bi se trebao pobrinuti da kaže učenicima da ne pitaju roditelje za koga su glasovali na zadnjim izborima). Koristite priručnik za ovaj zadatak.

Četvrta lekcija

Podjela moći

Koji kriteriji definiraju predstavnički sustav?

Odgojno-obrazovni ciljevi	Učenici postaju upoznati s pojmom reizbora i smijene. Razmišljaju o kriterijima koja definiraju predstavnički sustav.
Zadaci za učenike	Učenici raspravljaju o kriterijima te ih definiraju, koji im dozvoljavaju da kontroliraju rad predsjednika razreda.
Nastavni materijali	Preklopnik, olovke.
Metode	Plenarna rasprava.

Opis lekcije

Učenici iznose u razredu odgovore svojih roditelja o izborima. Sjede u grupama od po četiri učenika i razmjenjuju odgovore svojih roditelja.

Sljedeće, učitelj čita učenicima priču o gradonačelniku jednog malog grada.

Bio jednom mali grad koji se zvao Dosadograd u kojem su ljudi bili prilično nesretni. Za njihovu nesreću postojalo je više uzroka. Dosadograd nije bio zanimljiv i nije se imalo ništa za raditi, osim odlaska u lokalni park. Nije bilo zanimljivih trgovina, koncerata, a nisu postojala ni mjesta u kojima bi se odvijale nekakve sportske aktivnosti. U gradu nije čak bilo ni igrališta za djecu u vrtićima i školama. Stanovnici Dosadograda samo su ušli u park, sjedili i gledali u ribnjak. Djeca su dolazila kući iz škole, pisala svoju domaću zadaću i, kao i odrasli, išli u park, sjedili i trčali oko ribnjaka. U večernjim satima, stanovnici Dosadograda nisu imali priče za ispričati, nikakva iskustva s kojima bi se mogli poistovjetiti i nikakve uspomene za podijeliti. Svaki dan je bio identičan za stanovnike Dosadograda.

*Zašto je to bilo tako? Je li je Dosadograd bio presiromašan da si napravi nove sadržaje? Jesu li stanovnici Dosadograda bili prelijeni išta napraviti? Naravno da ne. Jednostavno **nitko nije bio zadužen za organizaciju stvari, nitko nije htio preuzeti odgovornost za Dosadograd** i na neki način početi mijenjati stvari. Za razliku od drugih malih gradova, Dosadograd nije imao svojeg predstavnika – gradonačelnika.*

S obzirom da je situacija u Dosadogradu postala nepodnošljiva, jedne nedjelje skupina ljudi je odlučila održati izbore u parku i izabrati jednu osobu koja će voditi Dosadograd - odlučili su izabrati gradonačelnika. Nešto se mora promijeniti! I to brzo!

Nije bilo puno ljudi koji su željeli taj posao, samo su dva kandidata bila na izborima. Jedan od njih bio je lokalni učitelj, gosp. Beznanić, koji je godinama htio promijeniti stvari u školi i oko nje. Imao je neke ideje kako to napraviti, ali kad su ga ljudi pitali što bi promijenio u Dosadogradu odgovorio je da to u ovom trenutku ne zna i da prvo treba pitati ljude što misle o tome što bi trebalo promijeniti. Mnogo stanovnika je bilo razočarano. Mislili su da će gosp. Beznanić imati ideje na koji način da izgradi veliki šoping centar s kinima i restoranima. Smatrali su da će konačno dobiti svoj, toliko iščekivani, vodeni park. Također su bili uvjereni da će gosp. Beznanić obećati da će izgraditi koncertnu dvoranu. Koje je to razočaranje bilo za stanovnike Dosadograda!

Kad je drugi kandidat, gosp. Vitko stao na pozornicu, stanovnici Dosadograda nisu puno očekivali. „Ovo je čisti gubitak vremena; ništa se neće promijeniti u Dosadogradu u bilo kojem slučaju“ rekao je jedan od prisutnih muškaraca. „Izgleda da si u pravu“ šapnula je muškarcu starija žena koja je bila u njegovoj blizini. Gosp. Vitko, načit mladi muškarac, započeo je sa svojim govorom. Govorio je i govorio. Govorio je o tome da je Dosadograd njegov grad, spomenuo je školu u koju je išao i spomenuo je park u kojem je odrastao. Iznio je na koji način se stvari moraju mijenjati u Dosadogradu. Govorio je o igralištima koja su potrebna za djecu, o novom bazenu kojeg svi toliko žele, također je

spomenuo dugo iščekivanu koncertnu dvoranu čak je i spomenuo mogućnost izgradnje dječjeg parka za rolanje i skejtanje. Za vrijeme govora gosp. Vitka lica stanovnika Dosadograda su se ozarila od sreće. Odjednom su se svi počeli smijati. „Možda smo u krivu“, šapnula je ponovno starija gospođa. „Da, možda“ odgovorio je stariji muškarac, koji je već zamišljao sebe kako pliva u novom bazenu.

“Kako ćemo sve to platiti?”, pitao je gosp. Vitko publiku. “Nema problema! Predlažem da svi sakupimo svoju ušteđevinu i da stvari gradimo jednu po jednu. Tako ćemo svi nešto dobiti.” To je zvučalo jako pošteno za stanovnike Dosadograda. Kada su se sljedeće nedjelje odvijali izbori, samo dva stanovnika Dosadograda nisu glasovala za gosp. Vitka. On je bio jasan pobjednik. Jedine dvije osobe koje su glasovale za gosp. Beznanika, bili su gosp. Beznanik osobno i njegova majka. Ali sad će se stvari promijeniti u Dosadogradu, svi su to znali. Sad je konačno postojala osoba koja je imala jasne ideje o tome što raditi i na koji način za sve to platiti. Nitko nije sumnjao da će svi stanovnici Dosadograda dati gospodinu Vitku sav novac kojeg su uštedjeli tijekom godina – i on je s radošću uzeo novac kojeg su mu ljudi dali.

Još dugo nakon izbora stanovnici Dosadograda su bili veseli, jer su znali da će uskoro imati sve stvari koje žele. Prolazili su mjeseci, a još uvijek se nije vidjelo niti jedno gradilište u Dosadogradu; nije bilo radnika koji bi započinjali s radom.

Jedno popodne, dovukao se stroj u Dosadograd koji je na vrhu nosio jednu veliku, plavu stvar čudnog oblika. “Stigao nam je bazen”, uskliknuo je jedan od mlađih učenika dok je stroj prolazio pored školskog igrališta. “Fora”, uskliknuli su svi ostali. Međutim, nakon par dana otkrili su da je bazen bio namijenjen za gosp. Vitka koji si ga je ugradio u svoj vrt. Ljudi su se počeli pitati. Neki su počeli sumnjati u njegova obećanja, dok su se neki još nadali da će gradski bazen uskoro stići te su stoga bili strpljivi.

Samo tjedan dana kasnije, skupina starijih ljudi vidjela je kako se pokraj njih vozi veliki i skupi auto koji je na suncu sjajio zlatnom bojom. “Opa!, Nisam znao da će nas posjetiti Kraljica”, šalio se jedan od starijih muškaraca. Drugi su se također počeli smijati sve dok nisu shvatili da je za upravljačem automobila gosp. Vitko. Umjesto da je dobivene novce iskoristio za izgradnju novih igrališta, kupio si je novi automobil. Stanovnici Dosadograda postali su bijesni.

Tjedan dana kasnije dogodio se još jedan incident, kada se gosp. Pismenko, poštari u Dosadogradu, vratio sa svojih dnevnih ruta i ispričao svojim prijateljima što mu se taj dan dogodilo. “Zamislite molim vas, kad sam se vozio pokraj vile gosp. Vitka, čuo sam jedan čudan zvuk, nešto poput zvuka kojeg rade slonovi. Stoga sam odlučio pobliže pogledati što se događa. “I, što si vidio?”, upitali su ga znatiželjno prijatelji. “To je upravo ta nevjerojatna stvar - kad sam provirio kroz metalnu ogradu vidio sam velikog slona koji je ispuštao te zvukove.” “Ozbiljno?”, pitali su ga prijatelji u nevjerici. “Da, ozbiljno, sve dok nisam otkrio da je sve to bio samo film, ali ja nikad prije nisam vidio toliko veliko filmsko platno! Kažem vam gosp. Vitko si je napravio najveće kino na otvorenom na svijetu.” Nitko nije u to mogao vjerovati. Što se dogodilo s njihovom koncertnom dvoranom? Stanovnici Dosadograda postali su izuzetno ljuti, ali što su mogli učiniti. Na kraju krajeva, njega u izabrali.

“MENE to uopće ne zanima”, rekao je gosp. Beznanik, učitelj, kad ga je pitala za savjet grupa ljudi koja je odlučila da će se održati prvi izbori. “Glasovali ste za njega i sad je on gradonačelnik Dosadograda”, ukazao je gosp. Beznanik. “Ali to je nepošteno”, odgovorili su ljudi. “Čak je iskoristio ostatak novca koji je bio namijenjen za park kako bi u svom vrtu izgradio svoj najomiljeniji fast-food restoran. Sad može po čitave dane jesti hamburgera i krafni koliko ga je volja, a mi još uvijek samo sjedimo u parku i dosađujemo se. Naša djeca još uvijek samo sjede u parku i dosađuju se.” “Znam”, rekao je gosp. Beznanik i zatvorio svoje oči i počeo si trljati bradu. „Znam, i moramo nešto poduzeti u vezi toga....“

U svojim grupama, učenici raspravljaju kako bi se dalje trebala razvijati priča, usredotočujući se na tri pitanja:

- Što su stanovnici Dosadograda mogli napraviti prije nego što se sve ovo dogodilo?
- Što mogu sada učiniti? Na kraju krajeva, glasovali su za gosp. Vitka.

- Na koji se način ovakve situacije mogu spriječiti za ubuduće?

Zapisuju svoje odgovore na list preklopnika i predstavljaju ih cijelom razredu u plenarnoj raspravi. .

Nakon što su sve grupe predstavile svoje ideje, učitelj usmjerava raspravu prema situaciji koja je u njihovom razredu i postavlja sljedeća pitanja:

- Na koji se način možemo osigurati da predstavnik našeg razreda učini ono što mu je zadano?
- Koje mehanizme možemo smisliti kako bismo to osigurali?
- Tko bi mogao to napraviti?
- Što će se dogoditi ako otkrijemo da nešto nije u redu?
- Tko može odlučiti o promjeni predstavnika razreda?

Učenici raspravljaju o tome u plenarnoj raspravi i iznose neke prijedloge. Glasuju o svojim prijedlozima i odlučuju o zajedničkom rješenju. Dogovor se potom zapisuje te ga svaki učenik potpisuje, uključujući predsjednika razreda i njegovog zamjenika.

Sedma nastavna cjelina
ODGOVORNOST

Osnovna razina

**Ja postajem eko... moja škola
sudjeluje!**

7.1 Odgovornost

Učenici raspravljaju o osnovama odgovornosti

7.2 Škola je život: živjeti ekološki?

Koliko ekološka je naša škola?

7.3 Na koji način mogu postati odgovoran?

**Učenici poduzimaju prve korake kako bi njihova škola
postala više ekološka**

7.4 Kako smo prošli – što je plan?

**Učenici razmišljaju o svojim aktivnostima i odlučuju
što dalje učiniti**

Sedma nastavna cjelina: Ključni pojam –“Odgovornost” (za osnovnu razinu)

Polazišne informacije za učitelje: na koji način vrijednosti učenika odražavaju njihov pojam ljudskih prava?

*Dobrodošli u moje jutro, dobrodošli u moj dan
Ja sam taj koji je odgovoran, ja živim taj san
Da si napravim nekoliko slika, da vidim koji su njihovi dari
Mislim da je savršeno, i ne bi htio mijenjat stvari*

Citat iz pjesme *Zbogom Andromeda* (1973) Johna Denvera

Danas, djeca od najranije dobi uče da snose odgovornost za svoje ponašanje, iako se to uzima zdravo za gotovo u mnogim obiteljima i društvima. Demokratska država jedino je u stanju funkcionirati ukoliko građani ne postavljaju pitanja što zemlja može za njih učiniti već što oni mogu učiniti za svoju zemlju. Citat koji se često koristi u tom smislu jest onaj Johna F. Kennedyja: “Ne pitaj što tvoja zemlja može učiniti za tebe, već pitaj što možeš ti učiniti za svoju zemlju”.

Postoje razni tipovi i stupnjevi odgovornosti. Odgovornost može biti osobna, kolektivna ili moralna. Također postoji odgovornost sabora (parlamenta), vlade i medija. Postoji odgovornost za obrazovna roditelja i učitelja itd. Navedeni oblici odgovornosti imaju ili pravnu pozadinu ili predstavljaju moralne vrijednosti.

U ovoj nastavnoj cjelini, učenici shvaćaju da postoje razni oblici odgovornosti i da se oni vrlo često miješaju. Najvažnija stvar za nas jest ta da učenici počinju shvaćati da preuzimanje odgovornosti za njihovo neposredno okruženje ujedno predstavlja doprinos zajednici u kojoj žive. Tako što preuzimaju odgovornost, učenici ne samo da doprinose zajednici već istodobno stječu moć i utjecaj. Ovisno o političkoj situaciji ili političkoj tradiciji u državi (ili ovisno o školskoj tradiciji ili pak školskom upravnom odboru), može biti lako preuzeti odgovornost i na taj način steći moć, ili pak to može biti vrlo teško. Sprječavanje preuzimanja odgovornosti uzrokuje frustraciju u svakodnevnom životu koja treba biti analizirana i prevladana.

Ljudska bića imaju kapacitet za moralnu prosudbu od najranije dobi i shvaćaju kada postupaju odgovorno, a kada ne. Unatoč tome vrlo je važno da se sami ne ograničavamo isključivo na društveno i moralno poučavanje na osnovnoškolskoj razini. Odnosno, zadani će se ciljevi morati proširiti ukoliko se odlučimo ostvariti nešto iz demokratskog građanstva s temeljnim načelima postavljenima u međunarodnim pravnim instrumentima. Uvidamo da iskustvo koje smo stekli kroz preuzimanje odgovornosti vodi prema širem razumijevanju samoga sebe kao građanina. Štoviše, ovo iskustvo vodi ne samo prema većem preuzimanju odgovornosti, već prema automatskom preuzimanju odgovornosti.

Baš na način kako je na početku citata iz pjesme Johna Denvera navedeno: “Ja sam taj koji je odgovoran, i ja živim taj san”, učenici bi trebali iskusiti preuzimanje odgovornosti. Trebali bi donositi odluke i biti odgovorni za rezultate svojih odluka. Učiti i živjeti demokraciju u školi znači da je škola mjesto u kojem se pripremate za život, ali je istodobno i mjesto u kojem živite i odlučujete zajedno. Svakome je očito da postoje jasne podjele uloga i da su zakoni i pravila potrebni. Unatoč tome, u većini škola širom svijeta ne koristi se u potpunosti potencijal za omogućavanje učenicima više prostora za preuzimanje odgovornosti. Učitelji i ravnatelji to mogu vrlo jednostavno promijeniti unutar postojećeg okvira zakona i pravila.

Cilj odgoja za demokratsko građanstvo je potpora u razvoju kompetencija u tri područja. Ova nastavna cjelina ima sljedeći profil kompetencija:

Kompetencija u ...		
... političkoj analizi i prosudbi	... korištenju metode	... političkom odlučivanju i djelovanju
**	**	***

Intelektualni alati

U ovoj nastavnoj cjelini koriste se sljedeći intelektualni alati iz priručnika za učeničke. Učitelj treba odlučiti hoće li neki ili svi učenici trebati dodatne pripreme da koriste alate.

- ☒ Istraživanje u knjižnici
- ☒ Pretraživanje interneta
- ☒ Provođenje intervjua i anketa
- ☐ Tumačenje slika
- ☐ Umne mape
- ☐ Stvaranje plakata
- ☐ Održavanje izložbi
- ☒ Planiranje i održavanje prezentacija
- ☒ Pripremanje prozirnica za grafoskop ili *powerpoint* prezentacije
- ☒ Pisanje novinskih članaka
- ☐ Izvođenje predstava
- ☒ Održavanje rasprava i debata

Sedma nastavna cjelina: Odgovornost

Ja postajem eko ... moja škola sudjeluje!

Na koji način vrijednosti učenika odražavaju njihov pojam ljudskih prava?

Naslov lekcija	Odgojno-obrazovni ciljevi	Zadaci za učenike	Nastavni materijali	Metode
Prva lekcija: Odgovornost	Učenici smatraju da je odgovornost pojam koji je povezan s ljudima, stvarima i zadacima	Učenici prikupljaju i analiziraju novinske članke i časopise koje čitaju u svojoj okolini. Rade plakat na kojem bilježe svoje nalaze.	Priručnik.	Grupni rad.
Druga lekcija : Škola je život: živjeti ekološki?	Učenici shvaćaju da njihova škola nije samo mjesto učenja već i mjesto za život. Planiraju preuzeti „ekološku“ odgovornost za svoj „životni prostor“.	Planiraju se i razvijaju razne mogućnosti za ekološko ponašanje.	Priručnik	Grupne prezentacije, plenarna rasprava.
Treća lekcija : Kako ja mogu početi biti odgovoran?	Učenici planiraju konkretnu provedbu individualnih koraka. Ciljevi učenika trebali bi biti razni aspekti poput realnog upravljanja vremenom, mogućnost kompromisa u grupi te fleksibilnost općenito.	Učenici koriste dano im vrijeme za provedbu planiranih aktivnosti.	Individualni rad ovisno o akcijskom planu.	Praktična primjena.
Četvrta lekcija: Kako smo prošli – koji je plan?	Da bi završili s ovom nastavnom cjelinom, učenici pokušavaju zamijeniti stavove kako bi razumjeli što znači preuzeti odgovornost u drugim situacijama. Ovo je daljnji korak u boljem razumijevanju demokratskog sudjelovanja.	Učenici prenose iskustvo koje su stekli radeći u malim grupama o preuzimanju odgovornosti u drugim situacijama.	Priručnik.	Plenarna rasprava, grupni rad.

Prva lekcija

Odgovornost

Učenici raspravljaju o temeljima odgovornosti

Odgojno-obrazovni ciljevi	Učenici smatraju da je odgovornost pojam koji je povezan s ljudima, stvarima i zadacima.
Zadaci za učenike	Učenici prikupljaju i analiziraju novinske članke i časopise koje čitaju u svojoj okolini. Rade plakat na kojem bilježe svoje nalaze.
Nastavni materijali	Priručnik.
Metode	Grupni rad.

Polazišne informacije

Pojam odgovornosti ima svoje izvorište u političkom kontekstu 18. i 19. stoljeća, gdje su se razmatrala pitanja poput odgovorno djelovanje i načela predstavničke vlasti. U filozofiji 20. stoljeća, naglasak je na pitanju slobodne volje: je li je osoba odgovorna za svoje djelovanje ili za svoje osobine? Rasprave su se više usredotočile na individualnu osobu.

Rezultat toga je da je danas vrlo teško razumjeti pojam kolektivne odgovornosti, što je ujedno i pitanje koje je poprimilo izuzetnu važnost u suvremenim politikama. To je također zbog toga jer se mnogi svakodnevni problemi - koji obuhvaćaju pitanja odgovornosti, zajedničke odgovornosti, definiranja sfere osobne odgovornosti, ili prosudbe je li određena osoba dovoljno odgovorna za određenu ulogu - moraju uzeti u obzir.

Opis lekcije

Učenici sjede na stolicama složenima u krug. Učitelj stavlja preklopnik ili veliki komad papira s naslovom „Preuzimanje odgovornosti za...” u sredinu kruga. Oko njega učitelj stavlja slike koje su uzete iz časopisa i koje, na primjer, pokazuju:

- ljubimac 1;
- ljubimac 2;
- ljubimac 3;
- grupu ljudi;
- jednu osobu;
- jedno dijete;
- jezero/rijeku;
- hranu;
- namještaj;
- srce;
- otpad.

Sljedeće, učitelj nasumično stavlja kartice s tekstovima na pod. Kartice imaju zapisane nazive stvari koje se nalaze na slikama.

Nakon što su učenici imali dovoljno vremena da pogledaju slike, učitelj traži od njih da ih spoje s karticama. Kad završe zadatak, učitelj traži od razreda da razmisle o sljedećem problemu:

- Što znači preuzeti odgovornost za nešto ili za nekoga?
- Razmislite o nekom teškom iskustvu. Što je bilo toliko teško kod njega? Što vam se svidjelo?

Važno je da učitelj prvo uvede problem a potom formira parove učenika kako bi zajednički radili na tom problemu. U suprotnom, pozornost učenika bit će usmjerena na formiranje parova a ne na rješavanje problema.

Učenici raspravljaju o problemu nekoliko minuta i onda predstavljaju svoja mišljenja cijelom razredu. Neće svi učenici imati priliku izreći svoje mišljenje, ali to bi trebalo biti omogućeno većem broju učenika i mora se uzeti u obzir da uvijek ne govore isti učenici.

Nakon kratke rasprave, učenicima se daje zadatak da razmisle o raznim profesijama i kako se može organizirati preuzimanje odgovornosti za određeni posao ili položaj:

- preuzimanje odgovornosti za sebe;
- preuzimanje odgovornosti za druge;
- preuzimanje odgovornosti za stvari.

Učitelj daje jednom učeniku zadatak da napiše listu zanimanja ili poslova na preklopnik ili ploču.

U zadnjoj četvrtini sata, učenicima se daje da napišu kratki tekst i da ga za domaću zadaću dovrše.

Zadatak:

“Odaberite zanimanje ili posao s liste. Možda netko koga poznajete radi na takvim poslovima. Ukoliko želite, možete izabrati posao ili zanimanje koje se ne nalazi na listi. Zapišite kratki tekst o tom poslu i odgovornostima osobe koja taj posao obavlja:

- Opišite rad koji nositelj tog posla mora izvršiti.
- Za koga ili za što treba ta osoba preuzeti odgovornost?
- Ukoliko osoba ne preuzme odgovornost, koje posljedice to ima za zemlju, obitelj, školu ili pak za zajednicu ?
- Što može biti teško za osobu koja radi taj posao?

Tekstove treba napisati na način da se mogu izvjesiti u učionici. Može biti korisno da se svakome tekstu prikači kakav crtež ili ilustracija, kolaž ili slika, kako bi se stvorio „plakat“.

Druga lekcija

Škola je život: živjeti ekološki?

Koliko je ekološka naša škola?

Odgojno-obrazovni ciljevi	Učenici shvaćaju da njihova škola nije samo mjesto učenja već i mjesto za život. Planiraju preuzeti „ekološku“ odgovornost za svoj „životni prostor“.
Zadaci za učenike	Planiraju i razvijaju razne mogućnosti za ekološko ponašanje.
Nastavni materijali	Priručnik.
Metode	Grupne prezentacije, plenarna rasprava.

Polazišne informacije

Učiti o ekologiji znači živjeti ekološki. Na taj način, škola postaje mjesto aktivnog građanstva. Aktivno građanstvo se najbolje uči kroz djelovanje – individualnim potrebama mora se pružiti prilika samostalnog istraživanja pitanja demokratskog građanstva i ljudskih prava, umesto da im se kaže kako se moraju ponašati ili misliti.

Odgoj za demokratsko građanstvo nije samo apsorpcija činjeničnog znanja – u ovom slučaju kako spasiti okoliš i spriječiti daljnje štete - već praktično razumijevanje, vještine i sposobnosti, osobni stavovi i vrijednosti.

Medij je poruka – učenici mogu više toga naučiti o demokratskom građanstvu putem primjera koje im njihovi školske kolege i učitelji iznose o načinu organiziranja (ekološkog) školskog života, nego što bi to kroz formalne metode poučavanja.

Opis lekcije

U drugom dijelu ove nastavne cjeline, učitelj bi trebao osigurati da se teme usredotoče na lokalni kontekst. Prvo, učitelj mora iznijeti kratki sažetak prethodne lekcije. Trebalo bi biti jasno da je za kvalitetno funkcioniranje zajednice potrebna odgovornost koja je podijeljena između velikog broja ljudi.

Škola je predstavljena kao zajednica u kojoj se odvija proces obrazovanja i života. Stoga se ona može promatrati kao *polis*, ili grad-država, u kojem se moraju rješavati, na primjer, socijalni i ekološki problemi. Između ostalog, škola također treba postati uzor za ekološke smjernice i postupak te se treba ozbiljno razmotriti koji je najbolji način da se to postigne. Postoje vrlo praktični aspekti preuzimanja odgovornosti. Učenicima se daje zadatak da razmisle o područjima školskog života u kojima se može poboljšati ekološki postupak i na koji način sami učenici mogu tome doprinijeti.

Idući zadatak se poduzima u grupama od po četiri učenika. Svaka grupa dobije ključan pojam i zapisuje na listu pitanja o tome pojmu, poput sljedećih: (ovdje se koristi pojam „smeća“):

- Koju vrstu smeća naša škola proizvodi?
- Kuda se ono otprema?
- Tko je odgovoran da se to provede?
- Na koji način se količina smeća može smanjiti?
- Na koji način mogu ja ili moji kolege tome doprinijeti?

Za ovaj zadatak tjedan nakon lekcije trebao bi biti vremenski okvir za istraživanje i zadaću. Ukoliko učitelj želi da to bude kraći vremenski period, ona ili on morati će samostalno provesti istraživanje i prikupiti relevantne informacije. Učenici samostalno sastavljaju listu koju će predstaviti svojim kolegama na „eko-zidu“.

Lista mogućih ključnih pojmova za grupe:

- smeće;
- smanjivanje otpada;
- energija;
- voda;
- prijevoz;
- zdravlje;
- školsko zemljište;
- bio-raznolikost;
- održivost našeg svijeta;
- opće ekološke mjere.

Treća lekcija**Kako mogu postati odgovoran?****Učenici poduzimaju prve korake da njihova škola postane više eko**

Odgojno-obrazovni ciljevi	Učenici planiraju konkretnu provedbu individualnih koraka. Ciljevi učenika trebali bi biti višestruki, poput realnog upravljanja vremenom, mogućnost kompromisa u grupi te fleksibilnost općenito.
Zadaci za učenike	Učenici koriste dano im vrijeme za provedbu planiranih aktivnosti.
Nastavni materijali	Individualni rad koji ovisi o akcijskom planu
Metode	Praktična primjena

Opis lekcije

Grupa učenika trebala bi napraviti kratku prezentaciju svojih lista. Na početku lekcije učitelj bi trebao započeti razgovor o vrstama odgovornosti ili stvarnim moćima koje učenici imaju:

- Što možemo promijeniti?
- Što se ne treba promijeniti?
- Koji će otpor postojati?

Nakon plenarne rasprave treba se donijeti nekoliko odluka:

- Koji su prvi koraci koje mi moramo poduzeti?
- Koliko vremena mi želimo uložiti?
- Hoćemo li formirati „eko grupu“ za to?
- Hoćemo li se usredotočiti samo na određeno područje (npr. voda, smeće ili struja) ili ćemo pokušati provesti opće mjere u svim ekološkim područjima?

Važno je izabrati zadatke koje učenici mogu stvarno izvršiti. Takvo što znači da se trebaju prikupiti informacije ili da se treba provesti kampanja o podizanju svijesti koja se treba provesti u školi.

Pod vodstvom grupe učenika („eko-grupa“) treba se napraviti kratki akcijski plan te se trebaju rasporediti zadaci (na preklopniku ili na velikom listu papira na ploči).

Ovisno o veličini razreda, učitelj bi mogao upravljati procesom donošenja odluke. Važno je da učenici ostanu realni i da ne planiraju i dizajniraju nešto što se ne može postići samo sa korištenjem postojećih nastavnih materijala. Možda će biti potrebna dodatna financijska sredstva ili konzultiranje vanjskih suradnika. O tome treba odlučivati razred.

Ovisno o odluci, trebalo bi se usuglasiti oko malih promjena, poput: regulacija prekidača za svjetla, odvajanja organskog od anorganskog otpada na školskom igralištu i sl.

Navedeni se zadaci moraju završiti prije iduće lekcije, bilo individualno ili u malim grupama. Iskustvo je pokazalo da dokumentiranje tih procesa sa slikama, crtežima i slično, može motivirati učenike.

Četvrta lekcija

Što radimo – i koji je plan?

Učenici razmišljaju o aktivnostima i odlučuju što dalje činiti

Odgojno-obrazovni ciljevi	Da bi završili s ovom nastavnom cjelinom, učenici razmjenjuju gledišta kako bi razumjeli što znači preuzeti odgovornost u drugim situacijama. Ovo je daljnji korak u boljem razumijevanju demokratskog sudjelovanja.
Zadaci za učenike	Učenici prenose iskustvo koje su imali radeći u malim grupama na druge situacije.
Nastavni materijali	Priručnik.
Metode	Plenarna rasprava, grupni rad.

Opis lekcije

Ova četvrta lekcija može se koristiti za završavanje četvrte nastavne cjeline, ali učitelj isto tako u ovom stadiju može odlučiti započeti s praktičnim radom. Kao što je prethodno spomenuto, praktičan rad može uključivati da učenici zajednički surađuju u malim grupama ili u razredu, ili može biti zamišljeno kao jedan školski projekt.

Ova lekcija bi trebala započeti na isti način kao i prva lekcija. Učenici sjede u krugu i razmišljaju o tome što su naučili iz prethodnih lekcija.

Trebali bi započeti s prezentiranjem rezultata svojih istraživanja :

- Što je postignuto?
- Što nije valjalo?
- Što je poboljšano ili promijenjeno?
- Što znači preuzeti odgovornost za ekološke projekte?
- Jesam li ja spreman/spremna preuzeti odgovornost za nešto što „nije moja krivnja“?
- Koje je moje mišljenje o tome?
- Što me razočaralo? Što me razveselilo?

Kako bismo pomogli učenicima u razmišljanju o tome što su postigli, iskustvo je pokazalo da je dobro koristiti „eko zid“, koji je razvijen i proširen tijekom ove nastavne cjeline.

Kao dio rasprave, trebalo bi biti jasno koliko je važna tema „preuzimanja odgovornosti“ za kvalitetno funkcioniranje zajednice. Sljedeća pitanja trebala bi se koristiti za poticanje rasprave:

- Koje vrste društvenih zajednica postoje?
- Tko ima kakvu ulogu?
- Na koji način to funkcionira u državi?
- Što znamo o demokraciji i kako demokracija funkcionira?
- Što razumijete iz sljedećeg citata Johna F. Kennedyja: “Ne pitaj što zemlja može učiniti za tebe – Pitaj što možeš ti učiniti za zemlju”?

Iako analogije mogu ponekad biti problematične, moglo bi biti interesantno da se one koriste kako bi se učenike potaknulo na kompleksnija razmišljanja u ovoj fazi. Ne moraju doći do nekih konkretnih

zaključaka, jer je važnije da ih se potakne da razmišljaju na kompleksan način. Navedeni proces će nastaviti dalje u ovoj nastavnoj cjelini.

Učenici (koji rade u manjim grupama) bi trebali dobiti priručnik na kojem bi mogli zapisati svoja vlastita mišljenja:

Preuzimanje odgovornosti, dijeljenje odgovornosti		
Primjer: ekologija		
Mjesto/situacija	Koju vrstu odgovornosti ima osoba?	
Razred	Učitelj	Učenik
Škola	Ravnatelj	Učitelj/učenik
Država	Predsjednik države	Ljudi
?		

Učenici bi trebali razmišljati u kojem trenutku bi se trebala preuzeti odgovornost u raznim situacijama. Nakon zadanog okvira, jedan član grupe trebao bi predstaviti rezultate grupnog razmišljanja. Tijekom završne rasprave, učitelj bi trebao osigurati da se usporede iskustva u razredu i situacije koje su opisane u događanju. Također je njegov/njezin zadatak da prikaže kako postoje određena ograničenja za navedeno.

Zaključno, "brzinom munje" (gdje svaki učenik ima pravo reći jednu rečenicu) možemo pokazati što su učenici naučili iz ove nastavne cjeline, kao na primjer:

„Objasni u jednoj rečenici što misliš koja je bila najvažnija stvar u ovoj nastavnoj cjelini s temom *preuzimanje odgovornosti*.“

Učenicima bi se trebalo dati nekoliko minuta da razmisle o tome što žele reći, a trebali bi izreći svoje vlastito mišljenje čak i ako su drugi rekli istu stvar ili nešto slično. Učitelj bi također trebao sudjelovati u ovom zadatku. Ona ili on trebao bi zahvaliti učenicima na njihovom aktivnom sudjelovanju, ali bi se trebao suzdržati od komentiranja njihovih izjava.

Osma nastavna cjelina
PRAVA I SLOBODE

Osnovna razina

Moja prava – tvoja prava

8.1 Želje i potrebe: Što je meni važno?

Učenici uče razlikovati između onoga što žele i svojih osnovnih potreba

8.2 Ljudska prava: Što nam ona govore?

Učenici uspoređuju svoje potrebe s člancima Opće deklaracije o ljudskim pravima

8.3 Anketa: Što ljudi oko nas misle i znaju

Provedite kratko anketiranje o ljudskim pravima

8.4 Ljudska prava uživo!

Prezentiranje i rasprava o rezultatima anketiranja

Osmo nastavna cjelina: Ključni pojam –“Prava i slobode” (za osnovnu razinu)

Polazišne informacije za učitelje: Ljudska prava. Zašto su meni važna? Tebi? Drugima?

Općenito ljudska prava možemo definirati kao ona prava koja su nerazdvojivo povezana s našom prirodom i bez kojih ne možemo postojati kao ljudska bića.

Ljudska prava i temeljne slobode dozvoljavaju nam da u potpunosti razvijemo i koristimo naše ljudske kvalitete, našu inteligenciju, naše talente i našu svijest, ujedno nam dozvoljavaju da zadovoljimo naše duhovne i druge potrebe. Ona su utemeljena na povećanoj potražnji čovječanstva za životom u kojem se dostojanstvo i vrijednosti svakog ljudskog bića brane i poštuju.

Ova nastavna cjelina pruža osnovnu informaciju za osnovnoškolske učitelje koji žele poticati osviještenost i znanje o vrijednostima ljudskih prava, kao i smisao reciprociteta i univerzalnosti na kojima se standardi ljudskih prava temelje. To je samo polazišna točka koja bi trebala biti nadopunjena s daljnjim istraživanjem i proučavanjem i/ili korištenjem priručnika i audio-vizualnih materijala koji su nam dostupni. Nadajmo se da će se koristiti za pokretanje trajnog procesa adaptacije i razvoja na svim razinama poučavanja unutar mnogobrojnih i različitih svjetskih kultura.

Desetljeće Ujedinjenih naroda za obrazovanje za ljudska prava (1995-2004) definiralo je ljudska prava kao “ poučavanje, širenje i informiranje usmjereno na izgradnju opće kulture ljudskih prava kroz pružanje znanja i vještina i oblikovanje vrijednosti koje su usmjerena na:

- (a) Osnaživanje poštovanja ljudskih prava i temeljnih sloboda;
- (b) Cjeloviti razvoj ljudski osobnosti i osjećaja dostojanstva;
- (c) Promicanje razumijevanja, tolerancije, spolne jednakosti i prijateljstva među svim narodima i plemenima te rasnim, nacionalnim, etničkim, vjerskim i jezičnim grupama;
- (d) Omogućavanje da sve osobe učinkovito sudjeluju u slobodnom društvu;
- (e) Daljnje promicanje aktivnosti Programa Ujedinjenih naroda za očuvanje mira (Usvojenog iz Akcijskog plana Ujedinjenih naroda za desetljeće obrazovanja za ljudska prava (1995-2004), paragraf 2.)

Procesi će ovisiti o lokalnim obrazovnim sustavima koji se uvelike razlikuju u stupnju diskrecije prema kojoj učitelji imaju pravo postavljati vlastite obrazovne ciljeve. Unatoč tome, učitelj će uvijek biti ključne osobe u uspostavljanju novih inicijativa u radu te ona/on ima veliku odgovornost u komunikaciji i promicanju načela ljudskih prava u razredu. Samo poučavanje o ljudskim pravima nije dovoljno. Vrijednosti ljudskih prava trebale bi prožimati cijeli razred zajedno s vrijednostima demokratskog donošenja odluka i djelovanja. Učenici neće samo učiti o ljudskim pravima, već će učiti u i kroz njih.

Činjenica da Opća deklaracija o ljudskim pravima³ posjeduje svjetsku vrijednost i primjenljivost je vrlo važna za učitelje. Radeći na pretpostavkama koje su se godinama jako široko podupirale, učitelji mogu sada iskreno reći da on/ona promoviraju normativni sustav koji je prihvatila međunarodna zajednica i njezine vlade. Obrazovni sustavi su jako raznoliki. Međutim kad učitelji poučavaju ljudska prava, imaju još jednu zadaću – da poučavaju na takav način koji poštuje ljudska prava u razredu kao i u samom školskom okružju.

Navedeno podrazumijeva izbjegavanje bilo kakvog licemjerja. U svojoj osnovi, licemjerje se odnosi na situacije u kojima su stvari koje učitelji poučavaju u čistoj suprotnosti s načinom na koji učitelji podučavaju. Na primjer: „Danas ćemo govoriti o slobodi govora –„šuti ti tamo u zadnjem redu!“ Na ovaj način učenici

³ Usvojila ju je Opća skupština Ujedinjenih naroda 10. prosinca 1948.

će puno toga naučiti o moći, ali mnogo manje o ljudskim pravima i poštovanju ljudskog dostojanstva, što je srž ljudskih sloboda. Jer učenici provode mnogo vremena proučavajući učitelje i mogu razviti dobro razumijevanje učiteljevih osobnih uvjerenja. Takvo ponašanje može predstavljati prepreku da učitelj ostvari bilo kakav pozitivni učinak. Zbog želje da se ugoditi učenicima mogu se, na primjer, oponašati učiteljeva osobna uvjerenja a da učenici sami o njima promisle. Navedeno može biti razlog, barem na početku, zašto učenici ne izražavaju vlastita uvjerenja. Na višoj razini, licemjerje nameće duboka pitanja o tome kako se štiti ljudsko dostojanstvo učitelja i učenika u razredu, u školama a i na razini društva. Ovo zahtijeva od učitelja da istražuju načine i sredstva kako da uključe druge sudionike u proces odlučivanja što raditi, kako raditi, i zašto; to znači uključiti ne samo učenike, školsku upravu, obrazovne službenike, roditelje, već, ako je prikladno, članove zajednice u kojoj žive i rade.

Cilj odgoja za demokratsko građanstvo je potpora u razvoju kompetencija na tri područja. Ova nastavna cjelina ima sljedeći profil kompetencija:

Kompetencija u...		
... političkoj analizi i prosudbi	... korištenju metoda	... političkom odlučivanju i djelovanju
**	***	*

Intelektualni alati

U ovoj jedinici koristit će se sljedeći intelektualni alati iz priručnika za učenike. Učitelj treba odlučiti je li je potrebna priprema za neke ili sve učenike za korištenje sljedećih intelektualnih alata.

- 0 Istraživanje u knjižnicama
- 0 Istraživanje na internetu
- x Provođenje anketa i intervjua
- x Tumačenje slika
- 0 Umne mape
- 0 Izrada plakata
- 0 Održavanje izložbi
- x Planiranje i održavanje priredbi
- x Pripremanje prozirnica za grafoskop ili *powerpoint* prezentacije
- 0 Pisanje novinskih članaka
- 0 Izvođenje predstava
- 0 Održavanje rasprava i debata

Osma nastavna cjelina: Prava i slobode

Moja prava – tvoja prava?

Ljudska prava: Što je važno za mene? Za tebe? Za druge?

Lekcija	Odgojno-obrazovni ciljevi	Zadaci za učenike	Nastavni materijali	Metode
Prva lekcija: Želje i potrebe	Učenici spoznaju da njihove individualne želje – stvari i ideje koje žele da se ostvare – su jednako važne kao i stvari koje su im potrebne za dostojanstven život	Učenici odabiru slike koje predstavljaju njihove želje i potrebe i o njima odlučuju.	Uže (za sušenje rublja), kvačice, sličice iz časopisa, priručnik.	Grupni rad
Druga lekcija: Ljudska prava: Što ona govore?	Uspoređujući svoje potrebe s člancima Opće deklaracije o ljudskim pravima, učenici shvaćaju koliko se prilikom donošenja Deklaracije vodilo računa o ljudskim potrebama.	Učenici razmišljaju o prvoj lekciji koristeći listu odabranih članaka iz Opće deklaracije o ljudskim pravima.	Priručnik (pojednostavljena Opća deklaracija), lista potreba iz osme nastavne cjeline, prva lekcija.	Grupni rad, anketiranje.
Treća lekcija: Anketiranje: Što ljudi oko nas misle i znaju	Učenici stječu iskustva na način da intervjuičaju odrasle o njihovom znanju i stavovima prema ljudskim pravima. Primjećuju koliko se drugačije mogu shvaćati ljudska prava.	Učenici pripremaju pitanja i vježbaju rad s njima u razredu. Samo ispitivanje trebalo bi se raditi kao domaća zadaća tijekom narednog tjedna.	Priručnik, papir, olovka i kemijska.	Upitnici po grupama.
Četvrta lekcija: Ljudska prava uživo!	Učenici postaju svjesni kako ljudi različito vrednuju ljudska prava tako što predstavljaju rezultate ispitivanja. Razmišljaju o vlastitom procesu učenja i na taj način omogućavaju prijenos kompetencija.	Učenici predstavljaju i raspravljaju o rezultatima anketiranja.	A4 papir.	Grupna rasprava, plenarna rasprava.

Prva lekcija

Želje i potrebe: Što je meni važno?

Učenici uče razlikovati između onog što žele i njihovih osnovnih potreba

Odgojno-obrazovni ciljevi	Učenici spoznaju da njihove individualne želje – stvari i ideje koje žele da se ostvare – su jednako važne kao i stvari koje su im potrebne za dostojanstven život.
Zadaci za učenike	Učenici odabiru slike koje predstavljaju njihove želje i potrebe i o njima odlučuju.
Nastavni materijali	Uže (za sušenje rublja), kvačice, sličice iz časopisa, priručnik
Metode	Grupni rad.

Polazišne informacije

Ljudska prava imaju etičku i pravnu vrijednost. Iako se smatraju nedjeljivima, razvidno je da svaki pojedinac sam za sebe odlučuje što je važno za njegov život. Važno je da se razumije, a posebno adolescenti, da nisu sve potrebe prepoznate kao ljudska prava u međunarodnim standardima ljudskih prava. Razlikovanje između želja i potreba, pritom poštujući način na koji ljudi cijene određena prava i potrebe drugih, istodobno prihvaćajući važnost kohezivnog međunarodnog okvira ljudskih prava, jest dugotrajni proces učenja. Iako se pravni aspekti ljudskih prava u ovoj lekciji ne spominju, učitelji bi trebali biti svjesni da su pravno obvezujući dokumenti, koje su vlade potpisale i obvezale se provesti, utemeljeni na normativnom okviru Opće deklaracije o ljudskim pravima. U Europi temeljni pravni dokument o ljudskim pravima jest Konvencija o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda (Europska konvencija o ljudskim pravima).⁴

Opis lekcije⁴

Razred treba biti tako pripremljen da omogući učitelju da učenike rasporedi u grupe od četiri do šest članova. Učitelj bi trebao sve materijale staviti na zasebni stol s kojeg bi učenici mogli uzimati materijale koji su im potrebni te ih vratili na kraju lekcije. Vlasništvo je ključan čimbenik obrazovanja za demokratsko građanstvo i ljudska prava te učenici i učitelji trebaju shvatiti učionicu kao životni prostor o kojem brinu. Trebalo bi biti čim više sličica iz časopisa (na desetke, čak i stotine) zalijepljeno na panoima učionice.

Učitelj poziva učenike da se svi smjeste ispred „zida sa slikama“ te ih potiče na raspravu. :

- Koja ste iskustva imali prilikom sakupljanja slika?
- Je li vas je nešto iznenadilo? Ako da, što?

Nakon nekoliko minuta uvodnoga razgovora, učitelj daje dvojici učenika zadatak da rastegnu uže za sušenje rublja (otprilike 4 metra dugačko) i stave na njega 12 kvačica. Učitelj potom uzima dvije prethodno pripremljene kartice s riječima „ŽELJE“ i „POTREBE“. On ili ona ih lijepi s lijeve i s desne strane užeta te potom pita učenike o tome što misle koja bi slika trebala biti ispod „ŽELJA“ a koja ispod „POTREBA“. Jednom kad su svi

⁴ ETS No. 5, otvorena za potpisivanje 5. studenog 1950 stupila na snagu 3. rujna 1953.

o tome promislili, učitelj odabire dva učenika da zalijepe svoje prijedloge i da objasne zašto su se odlučili za te prijedloge. Iduće, učitelj bi u raspravi s učenicima trebao pokušati objasniti razliku između želja i potreba, ali bi trebao imati na umu da ona/on ne iznese njihovu definiciju, već da radije prikupi i poreda definicije koje su dali učenici.

Po grupama od četiri do šest članova učenicima se daje zadatak da odaberu 10 slika iz cijele kolekcije, pet iz kategorije „ŽELJA“ a pet iz kategorija „POTREBA“. Svaka grupa dobiva zadatak da u pisanom obliku (bilo da učitelj dijeli svakome kopije priručnika ili da piše zadatak na ploču).

Zadatak i prezentacija:

- Kao grupa, učenici bi trebali izabrati 10 slika iz cijele kolekcije. Pet slika treba biti iz kategorije „ŽELJA“ a pet iz kategorija „POTREBA „ (ako dvije ili više grupe želi istu sliku, probajte naći rješenje).
- Grupe bi trebale raspraviti svoje izbore i pokušati odgovoriti na sljedeća pitanja:
 - Zašto je to važno za moj život?
 - Što bi to značilo za mene kad ne bih to imao?
 - Što kasnije u životu želim imati ili postići?
 - Što to znači meni kao dječaku/djevojčici?
- Deset izabranih slika trebalo bi se rasporediti prema važnosti i učenici bi trebali pokušati objasniti zašto su ih izabrali u tom redoslijedu. Trebali bi naći rješenje koje je odgovarajuće za sve članove grupe.
- Dva člana grupe bi trebala držati uže dok bi jedan član objašnjavao svaki izbor. Samo prvi i zadnji izbor bi se trebali objasniti. Konačno, učenici bi trebali pokušati vlastitim riječima objasniti razliku između želja i potreba. Mogu li pronaći definiciju za oboje?

Uže će se objesiti o zid, ili bilo gdje u učionici, zajedno sa svim izabranim slikama.

Druga lekcija

Ljudska prava: što nam ona govore?

Učenici uspoređuju svoje potrebe s člancima Opće deklaracije o ljudskim pravima

Odgojno-obrazovni ciljevi	Uspoređujući svoje potrebe s člancima Opće deklaracije o ljudskim pravima, učenici shvaćaju koliko se prilikom donošenja Deklaracije vodilo računa o ljudskim potrebama.
Zadaci za učenike	Učenici razmišljaju o prvoj lekciji koristeći listu odabranih članaka iz Opće deklaracije o ljudskim pravima.
Nastavni materijali	Priručnik (pojednostavljena Opća deklaracija), lista potreba iz osme nastavne cjeline, prva lekcija.
Metode	Grupni rad, istraživanje.

Opis lekcije

Na početku ove lekcije učitelj bi trebao iznijeti sažetak postignuća u prvoj lekciji. Trebao bi povezati želje i ljudska prava te napraviti kratku prezentaciju o povijesti ljudskih prava (vidjeti priručnik Ljudska prava: Lista usporednih prava i želja). Izlaganje ne bi trebalo biti duže od 10 minuta.

Učenicima daje zadatak da usporede svoje želje (koje su definirali) s ljudskim pravima prikazanim u pojednostavljenoj listi ljudskih prava (priručnik). Trebali bi raditi u istim grupama kao i u prethodnoj lekciji i trebali bi razmatrati sljedeća pitanja: koja ljudska prava su važna za njih, čak i podsvjesno? Mogu li razumjeti vezu između prava i potreba? Mogu li se sjetiti primjera iz stvarnog života koji bi bio povezan s pojedinim pravom? Priručnik može pomoći u tome. Učitelj može odlučiti hoće li raditi s pojednostavljenom verzijom Opće deklaracije o ljudskim pravima ili s originalnim dokumentom (dostupnim na web stranici www.un.org/en/documents/udhr/). Ukoliko koristi pojednostavljenu verziju, učenici bi trebali vrlo brzo uočiti da su ljudska prava razvijena na temelju svakodnevnih potreba.

Primjeri priručnika:

Lista osnovnih prava	“ŽELJE” koje smo definirali	Kojim člancima originalne deklaracije o ljudskim pravima to pripada?
<i>Pravo na život, postojanje</i>		
<i>Pravo na rad</i>		
<i>Pravo na vlasništvo</i>		
<i>Pravo na slobodu govora</i>		
...		

Učenici bi trebali pokušati kopirati listu svojih potreba iz prethodne lekcije na priručnik. To neće biti nimalo jednostavno jer rečenični opis potreba i želja neće biti jednak s rečeničnim opisom ljudskih prava.

Ta činjenica može biti poticaj za raspravu i potaknuti odluke koje nisu uvijek jasne. To je namjerno. U drugom koraku, grupe koje su završile trebale bi usporediti svoje liste s originalnom Deklaracijom o ljudskim pravima.

Na kraju lekcije trebala bi se napraviti zajednička, razredna lista. To znači da grupne liste trebaju biti kopirane na jednu veću listu, koja će biti predstavljena svakome. Ako su dostupni kompjuteri, učenici bi trebali napraviti elektronsku listu, koristeći priručnik kao predložak. Taj zadatak može biti dodijeljen manjoj grupi učenika koji bi to mogli završiti kao domaću zadaću. Ako je potrebno, učitelj može umjesto učenika napraviti listu.

Treća lekcija

Upitnik: što ljudi oko nas misle i znaju

Učenici poduzimaju kratko istraživanje o ljudskim pravima

Odgojno-obrazovni ciljevi	Učenici stječu iskustva na način da intervjuiraju odrasle o njihovom znanju i stavovima prema ljudskim pravima. Primjećuju koliko se drugačije mogu shvaćati ljudska prava.
Zadaci za učenike	Učenici pripremaju ankete i vježbaju rad s njima u razredu. Sama anketa trebala bi se raditi kao domaća zadaća tijekom narednog tjedna.
Nastavni materijali	Priručnik, papir, olovke i kemijske.
Metode	Ispitivanje koje se provodi u grupama.

Opis lekcije

Razred sad posjeduje listu ljudskih prava (ovo je namjerno nepotpuna lista). Lista jasno ukazuje da, čak i bez znanja pojma ljudskih prava, svatko zna da ljudi imaju potrebe i da su te potrebe slične pravima koja su predstavljena u člancima Opće deklaracije o ljudskim pravima. Učeći su tako uspjeli djelomično rekonstruirati povijest ljudskih prava, koja, na kraju krajeva, nisu sastavljena negdje u izolaciji, već su razvijena iz ideje da sva ljudska bića imaju ista prava koja im nitko ne može oduzeti.

U trećoj i četvrtoj lekciji, učenici bi trebali provesti jednu kratku anketu. U svojoj lokalnoj zajednici trebali bi pokušati otkriti što se povezuje s ljudskim pravima, kako se prosuđuju ljudska prava i koju je razinu osnovnog znanja ljudi imaju o ljudskim pravima.

Učenici bi trebali napraviti, provesti i ocijeniti kratku anketu, čiji je cilj razumijevanje na koji način su ljudska prava prisutna u njihovom neposrednom okruženju. Učitelj im daje priručnik na kojem mogu zabilježiti mnogobrojne različite kategorije odgovora: osobni stavovi prema ljudskim pravima, znanje o ljudskim pravima i trenutna situacija u njihovoj državi. Učenici bi trebali intervjuirati odrasle (rođake, prijatelje, susjede prolaznike) i pitati ih sljedeća pitanja:

- Mislite je li važno da su ljudska prava utvrdila za sve ljude na svijetu? Ako da, zašto? Ako ne, zašto ne?
- Koja se prava trebaju najviše štiti diljem svijeta?
- Tko je za to odgovoran?
- Koja se prava trebaju najviše štiti u našoj zemlji?
- Tko je za to odgovoran?

Učenici ne bi trebali prosuđivati jesu li izrečeni stavovi, mišljenja ili znanja točni. Umjesto toga, trebali bi jednostavno bilježiti odgovore.

Intervjui nisu jednostavni i možda bi bilo korisno da ih se prethodno u razredu simulira. Malena grupa učenika mogla bi preuzeti ulogu ispitivača a dva učenika mogla bi preuzeti ulogu prolaznika. Intervjui s prijateljima ili rođacima također se mogu vježbati. Važno je da se učenici ne zaborave predstaviti i objasniti cilj intervjua. Prilikom promatranja probnog intervjua učenici mogu dobiti konstruktivne informacije. Svi uče na taj način.

Pitanja o kojim se treba razmisлити:

- Kako se rade bilješke?
- Koja je podjela unutar grupe?
- Na koji način će se rezultati predstaviti u idućoj lekciji?

Učitelj daje učenicima tjedan dana u kojem trebaju provesti intervjue. Najjednostavnije je provesti intervjue u malim grupama.

Četvrta lekcija

Ljudska prava uživo!

Predstavljanje i rasprava rezultata ankete

Odgojno- obrazovni ciljevi	Učenici postaju svjesni kako različito ljudi vrednuju ljudska prava tako da predstavljaju rezultate anketa. Razmišljaju o vlastitom procesu učenja i na taj način omogućavaju prijenos kompetencija.
Zadaci za učenike	Učenici predstavljaju i raspravljaju o rezultatima anketa.
Nastavni materijali	A4 papir.
Metode	Grupna rasprava, plenarna rasprava.

Polazišne informacije

Rasprava (diskusija, razmjena argumenata, dolazi od latinske riječi, *discussio*, i.e. argument) jest specifična forma komunikacije između dvoje ili više osoba u kojoj se očituje (raspravlja) o jednom ili više pitanja pri čemu svaka strana predstavlja svoje argumente. Rasprava bi se trebala odvijati u ozračju međusobnog poštovanja. Kvalitetan stil rasprave zahtijeva da se govornicima dozvoli i čak ih se potiče na izražavanje različitih stavova i mišljenja te ih se potiče da ih pomno razmotre umjesto da ih naglo odbacuju. Osobne kvalitete poput smirenosti, sabranosti i uljudnosti biti će prednost za obadvije strane. U najboljem slučaju, rasprava će voditi ka rješenju problema ili kompromisu s kojim će svi uključeni biti zadovoljni.

U modernim društvima rasprave su civilizirane; to jest, one predstavljaju nenasilno sredstvo rješavanja kontroverzi i suočavanja sa sukobima interesa i ciljeva. Sukobi se mogu smiriti, čak i riješiti. Tako što uče i vježbaju svoje umijeće raspravljanja, učenici stječu znanja o osnovnom elementu izgradnje i održavanja mira u društvu.

Opis lekcije

Učenici trebaju predstaviti rezultate njihovih anketa o stavovima, znanjima i provedbi ljudskih prava. Neće biti moguće predstaviti rezultate u jednom satu. Umjesto toga, razred bi se trebao podijeliti u tri grupe, pri čemu svaka grupa predstavlja svoje zajedničke rezultate.

Samo se opći dojmovi mogu prenijeti u plenarnoj sjednici, koja će biti temelj za zaključnu raspravu. Preporučujemo da svaki učenik radi bilješke na listiću papira o tome što mu je bilo najčudnije, najviše mu pružilo zadovoljstva te što ga je najviše iritiralo.

Te se bilješke trebaju napisati u takvom formatu koji bi se mogao izložiti ili izvjesiti u učionici.

U našoj državi još uvijek postoji mnogo povreda ljudskih prava.

Začudilo me da je mnogo ljudi htjelo dati odgovore na pitanja.

Specifičnosti ljudskih prava nisu uobičajeno toliko poznate.

Za zaključnu raspravu je važno da učitelj u ovom trenutku ne zaključi da učenici sad znaju sve o ljudskim pravima. Ovo je bilo tek upoznavanje i prva analiza ljudskih prava. Učenici bi trebali biti motivirani i željni da nastave s promišljanjem o ljudskim pravima a da pritom zadrže jednu kritičku distancu. Učitelj može razmišljati o tome da motivira učenike da više uče o ljudskim pravima na način da proučavaju rad Ujedinjenih naroda, Vijeća Europe, ili pak skupina za zaštitu ljudskih prava poput Amnesty International-a.

Sve ključne rečenice iz rezultata anketa trebale bi se postaviti ili izvjesiti u učionici i učenici bi ih trebali u miru pročitati. Potom bi se trebala provesti rasprava. Ona se može podijeliti po pitanjima i komentarima glede sljedećeg:

- proces učenja;
- nova znanja;
- iskustva tijekom intervjua;
- ideje o tome kako dalje nastaviti raditi na temu ljudskih prava kao razred ili kao pojedinac.

U ovom trenutku, bilo bi pametno kad bi svi uključeni shvatili kako se rad na ovoj temi može nastaviti u budućnosti. Tema ljudskih prava uvijek bi trebala biti od interesa za ljudska bića - to nije samo tema koja se jednokratno nauči i potom skida s popisa tema koje treba učiti.

Deveta nastavna cjelina

MEDIJI

Osnovna razina

Mediji u upotrebi: Htio bih, kad bih smio

9.1 Pripremamo izložbu

Stari i novi medijski uređaji – što smo otkrili?

9.2 Moć znanja i vještina!

Učenici pripremaju prezentaciju medijskih sredstava

9.3 Vrijeme za prezentaciju!

Grupa specijalista prikazuje svoje medijske vještine

9.4 Planiramo medijski proizvod

Što sad radimo s našim vještinama? Učenici se dogovaraju oko tema i plana

Deveta nastavna cjelina: Ključni pojam –“Mediji” (za osnovnu razinu)

Polazišne informacije za učenike: Učenici pokazuju jedni drugima kako koristiti medijske uređaje

Kao što je prikazano u uvodu ovog priručnika, odgoj za demokratsko građanstvo i odgoj za ljudska prava razlikuju tri dimenzije kompetencije. Ova nastavna cjelina govori o medijskoj kompetenciji, koja omogućuje ljudima da aktivno i pasivno sudjeluju u građanskom društvu. Kako bismo taj pristup pravilno integrirali, ponovo navodimo tri dimenzije kompetencije u demokratskom građanstvu i ljudskim pravima:

Kompetencija u političkoj analizi i prosudbi Sposobnost analiziranja i raspravljavanja o političkim događajima, problemima i kontroverzama...	Kompetencija u korištenju metoda Stjecanje sposobnosti i vještina da se pronađu i usvoje informacije, da se koriste sredstva priopćavanja....	Kompetencija u donošenju demokratskih odluka i aktivnostima Sposobnost da se ocijeni vlastiti potencijal (ograničenja). Sposobnost izražavanja mišljenja, vrijednosti...
---	---	--

Druga dimenzija kompetencije iz prethodne tabele – “Kompetencija u korištenju metoda” – podrazumijeva medijsku kompetenciju kao ključan element. U sljedećoj nastavnoj cjelini, glavni fokus bit će na sposobnosti da se radi s postojećim medijima, da se koriste njihovi potencijali i da se bude svjestan njihovih ograničenja. U medijskom odgoju, mogu se diferencirati četiri dimenzije medijske kompetencije:

Tehnička medijska kompetencija:

- Sposobnost da se mediji ispravno koriste i da se uoče kreativne prilike povezane s njima.

Kulturološka medijska kompetencija:

- Biti upoznat s medijskim „kodeksom“ i svim estetskim i društvenim oblicima izražavanja. Vješti korisnici mogu razumjeti medijski kodeks, opaziti izjave u medijima te ih razumjeti i koristiti ih u druge svrhe.

Društvena medijska kompetencija:

- Sposobnost korištenja raznih oblika komunikacije na mudar način. Društvene veze su sve više i više povezane s medijima, uključujući i razne oblike „društvenog softwarea“.

Misaona medijska kompetencija:

- Korisnik je sposoban kritički analizirati funkciju medija, kao i vlastito ponašanje prema medijima u svakome trenutku.

Cijeli okvir medijskog odgoja uključuje ove četiri dimenzije. Perspektiva obrazovanja za demokratsko građanstvo i ljudska prava dotiče se samo nekih aspekata ovih pojmova i ne zamjenjuje medijsko obrazovanje, ali vezano za ciljeve medijskog odgoja navedeno predstavlja ključne strategije medijskog odgoja. Izravna veza između tehničke medijske kompetencije učitelja i učestalosti korištenja raznih medija u razredu još je jedan razlog zašto je ova nastavna cjelina korisna. Mnogi učitelj otvoreno priznaju da ne znaju kako koristiti i raditi s raznim vrstama medija, ali razumiju mogućnosti njihovog korištenja u razredu. Međutim, jedna stvar je jasna: što se više učitelji osjećaju sigurni u korištenju medija, to će više koristiti razne medije u svojem poučavanju.

U ovoj nastavnoj cjelini analiziraju se praktične kompetencije učitelja i učenika. Ova se nastavna cjelina usredotočuje na korištenje medija i odabir specifičnih tema na kojima se može raditi.

Cilj odgoja za demokratsko građanstvo i ljudska prava je potpora u razvoju kompetencija u tri područja. Ova nastavna cjelina ima sljedeći profil kompetencija:

Kompetencija u...		
... političkoj analizi i prosudbi	... korištenju metoda	... političkom odlučivanju i djelovanju
**	***	*

Intelektualni alati

U ovoj jedinici koristit će se sljedeći intelektualni alati iz priručnika za učenike. Učitelj treba odlučiti je li je potrebna priprema za neke ili sve učenike za korištenje sljedećih intelektualnih alata.

- x Istraživanje u knjižnicama
- x Istraživanje na internetu
- 0 Provođenje anketa i intervju
- 0 Tumačenje slika
- x Umne mape
- x Izrada plakata
- x Održavanje izložbi
- x Planiranje i održavanje priredbi
- 0 Pripremanje prozirica za grafoskop ili *powerpoint* prezentacije
- 0 Pisanje novinskih članaka
- 0 Izvođenje predstava
- 0 Održavanje rasprava i debata

Deveta nastavna cjelina: Mediji

Mediji u praksi: Htio bih kad bih smio!

Učenici pokazuju jedni drugima kako se koriste medijski uređaji

Lekcija	Odgojno- obrazovni ciljevi	Zadaci za učenike	Nastavni materijali	Metode
Lekcija 1: Pripremamo izložbu	Učenici shvaćaju da je važno razumjeti tehničke detalje medijskih uređaja i da je potrebno da u to uložimo neko vrijeme. Pripremaju izložbu vlastitih ali i školskih uređaja.	Koristeći uređaj s kojim nisu upoznati, učenici pokušavaju opisati taj uređaj i način na koji uređaj radi. Prikupljaju i opisuju razne medijske uređaje i pripremaju razrednu izložbu.	Medijski uređaji (poput kamera, i sl.), priručnik.	Razgovori, grupni rad, domaća zadaća.
Lekcija 2: Moć znanja i vještina	Učenici shvaćaju raznolikost ograničenog broja medijskih uređaja koje mogu koristiti. Učitelji im daju polazišne informacije o medijima i načinima kojima se medijima koristi.	Priprema medijske izložbe u razredu i daljnje razumijevanje kako mediji funkcioniraju.	Osobni medijski uređaji, školski medijski uređaji, priručnici za učitelje iz lekcije 1 i 2, priručnici za učenike.	Ovisno o tome kako su zadaci postavljeni.
Treća lekcija: Vrijeme za prezentaciju!	Učenici postaju tehnički stručnjaci za odabrani medijski uređaj. Uče kako prezentirati pripremljenu informaciju .	Kao stručnjaci za odabrani medijski uređaj, učenici pripremaju grupne prezentacije.	Medijski uređaji, individualna sredstva za rad na prezentacijama.	Grupne prezentacije.
Četvrta lekcija: Planiramo medijski proizvod	Tehnička medijska kompetencija koju su učenici stekli će se primijeniti. Učenici odabiru temu i medijski uređaj koji će koristiti.	Koristeći demokratski i predstavnički proces, (u malim grupama i u plenarnoj raspravi) razred odlučuje o temi na kojoj će raditi i uređaje koje će koristiti.	Alati za “umne mape” iz priručnika: Forma za izbor medijskih uređaja za zadanu temu.	Grupni rad, donošenje odluka u plenarnoj raspravi.

Lekcija 1

Mi pripremamo izložbu

Stari i novi medijski uređaji - što smo utvrdili?

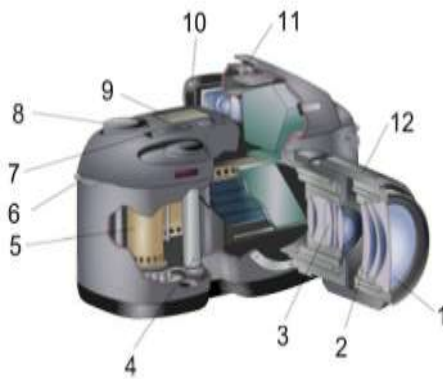
Odgojno-obrazovni ciljevi	Učenici shvaćaju da je važno razumjeti tehničke detalje medijskih uređaja i da je potrebno da u to uložimo neko vrijeme. Pripremaju izložbu vlastitih ali i školskih uređaja.
Zadaci za učenike	Koristeći uređaj s kojim nisu upoznati, učenici pokušavaju opisati taj uređaj i način na koji uređaj radi. Prikupljaju i opisuju razne medijske uređaje i pripremaju razrednu izložbu.
Nastavni materijali	Medijski uređaji (poput kamera, i sl.), priručnik.
Metode	Razgovori, grupni rad, domaća zadaća.

Opis lekcije

Kako bi učenici postali svjesni teme, učitelj bi trebao osigurati da se donesu medijski uređaji u razred (poput kamere, projektor za slajdove, računala, video kamere, mobilnog telefona, staru filmsku kameru, diktafon, i sl.). Upute za korištenje određenog uređaja također će biti potrebne, ali učitelj ih ne bi smio učiniti dostupnima na samome početku.

Na početku ove lekcije, uređaj je položen na stolu koji se nalazi u sredini učionice. Učenici dobivaju zadatak da objasne kako kamera ili drugi uređaj funkcionira, iako nisu s njime upoznati. To rade tako da naprave crtež kamere (na primjer) na kojem su označili sve vidljive dijelove i gumbe (na način kako je prikazano na slici dolje). Vrlo je važno da učenici nacrtaju dijelove s kojima nisu upoznati. Trebali bi zapisati što misle za što se koriste ti dijelovi.

Vizualizacija crteža učenika za učitelja:

Legenda:

1: leća 2: objektiv 3: nepoznato
4: kutija 5: ... 6: ...

Što je više uređaj kompliciran, to će teže biti ispuniti zadatak. Važno je da se učenici ne boje to učiniti. Ne postoji točno i pogrešno. Učenici trebaju postati svjesni da takav uređaj pruža mnogo različitih mogućnosti i da ih ima smisla upoznati.

Varijacija:

Moguće je kopirati crtež zajedno s legendom na slajdu radi zajedničke prezentacije.

Učitelj potom daje grupi učenika upute za upotrebu tog medijskog uređaja (ako želi, on ili ona, može to učiniti dan prije, ali da ne obavijesti cijeli razred o tome). Ovisno o specifičnom uređaju, možda će biti skoro nemoguće opisati i upoznati se s njegovim funkcijama. To nije važno u ovom trenutku, jer je ovo samo uvod.

Sljedeće, učitelj objašnjava ciljeve i postupak cijele lekcije:

- Organiziranje izložbe medijskih uređaja koja su donesena od kuće ili iz škole (Lekcija 2).
- Upoznavanje sa specifikacijama i mogućnostima uređaja i prenošenje znanja na druge kolege u razredu (Treća lekcija – plus dodatne lekcije ovisno o broju uređaja).
- Kad su uređaji proučeni, razred odlučuje o medijskom djelu (film, audio priča, izložba slika, foto priča, itd.) i razvija preliminarni vremenski okvir (Četvrta lekcija).

Na kraju lekcije, učitelj bi trebao prikupiti sve ideje učenika i dati jasne upute kako prezentirati uređaje u učionici. Ona ili on trebali bi učenicima dijeliti predloške za opis uređaja (priručnik).

Napomena: Uređaji koji pripadaju školi također bi trebali biti dio izložbe. Učenici koji ništa nisu donijeli u školu ili učenici koji imaju dodatno vrijeme trebali bi pripremiti opis školskih uređaja i donijeti ih na izložbu.

Druga lekcija**Snaga znanja i vještina!****Učenici pripremaju prezentacije svojih medijskih uređaja**

Odgajno-obrazovni ciljevi	Učenici shvaćaju raznolikost ograničenog broja medijskih uređaja koje mogu koristiti. Učitelji im daju polazišne informacije o medijima i načinima kojima se medijima koristi.
Zadaci za učenike	Priprema medijske izložbe u razredu i daljnje razumijevanje kako mediji funkcioniraju.
Nastavni materijali	Osobni medijski uređaji, školski medijski uređaji, priručnici za učitelje iz lekcije 1 i 2, priručnici za učenike.
Metode	Ovisno o tome kako su zadaci postavljeni.

Opis lekcije

1. Na kraju prve lekcije, učitelj (ili grupa učenika) trebali bi pripremiti stol na kojem bi se trebala održati izložba. Ako se učionica može sigurno zaključati, onda bi učenici trebali prethodno donijeti uređaje i dopustiti da se izložba sporo razvija. Učitelj bi trebao pratiti učenike u prikupljanu uređaja i odgovaranju svih postavljenih pitanja. Roditelji bi također trebali biti upoznati o tome zašto učenici trebaju donijeti svoje medijske uređaje u školu.

2. Jednom kad je izložba dovršena i uredno postavljena, učitelj bi trebao imenovati „stručnjake izložbe“ – učenike koji su odgovorni za izložbu i koji mogu biti potpora svojim kolegama. Očito je da u ovoj fazi učenici trebaju biti obazrivi i pažljivi u korištenju uređaja.

3. Učenici (uz pomoć učitelja, ako je potrebno) bi trebali napraviti listu koje grupe učenika rade na kojim uređajima. Vrijeme potrebno za prezentaciju bi se također trebalo uključiti na listu. Ovisno o veličini razreda i broju odabranih uređaja, možda će biti potrebno više od jednog školskog sata za prezentacije (vidjeti priručnik za učenike).

Lista bi trebala biti izvješena tako da ju svatko može vidjeti – na taj način će se potaknuti učenike na učenje usmjereno na sebe. Lista bi mogla izgledati kao ova:

Medijski uređaj	Članovi grupe	Datum i vrijeme prezentacije plus vrijeme koje je potrebno za pripremu
Video rekorder	Tin, Marica, Suzana, Mario	Srijeda, 14 veljače, 09:00; 20 minuta
Digitalna kamera	Ivana, Ivona, Sofija, Karlo	Srijeda, 14 veljače, 09:20; 20 minuta
...		

Kao dodatak lekciji, učitelj bi mogao pripremiti kratki osvrt koji ona ili on prezentira nakon izložbe. (otprilike 10 minuta). Postoje dva načina na koja se to može napraviti, (ali dobro informirani učitelji bi mogli pripremiti još jedan osvrt):

Mediji u demokraciji. Cilj je pokazati učenicima kako funkcioniraju mediji u našem društvu. Za učenike osnovnih škola, ovo može predstavljati osnovnu informaciju koja ima pomaže da korak po korak povećaju svoje razumijevanje (vidjeti priručnik za devetu nastavnu cjelinu, prva lekcija).

Nositi se s televizijom. Kao alternativa, učitelj bi mogao pripremiti izlaganje na temu „nositi se s televizijom“, ako se to uklapa u njegov/njezin koncept poučavanja (vidjeti priručnik 9.2).

Ta se izlaganja ne trebaju vrednovati. Njihova uloga je da korak po korak povećaju znanje učenika. Kao i u drugim slučajevima prijenosa znanja, moguće je da učenici neće razumjeti sve detalje. To treba biti prihvaćeno u tim kompleksnim situacijama i učitelj bi trebao odlučiti što ona ili on očekuje od učenika.

Treća lekcija

Vrijeme za prezentaciju!

Grupa učenika prikazuje svoje tehničke medijske vještine

Odgojno-obrazovni ciljevi	Učenici postaju tehnički stručnjaci za odabrani medijski uređaj. Uče kako prezentirati pripremljenu informaciju.
Zadaci za učenike	Učenici pripremaju ankete i vježbaju rad s njima u razredu. Sama anketa trebala bi se raditi kao domaća zadaća tijekom narednog tjedna.
Nastavni materijali	Medijski uređaji, individualna sredstva za izvođenje prezentacija
Metode	Grupne prezentacije.

Opis lekcije

Ovu lekciju (ili ovaj niz lekcija, ovisno o broju prezentacija) trebali bi pripremiti učenici. Prezentacija će biti ključna točka. Uloga učitelja bit će ta da uglavnom prati grupe prilikom njihovih priprema prezentacija. Ovisno o vještini učenika u pripremanju prezentacija, ovaj zadatak može biti vrlo složen.

Učenici bi trebali pomno razmišljati o tome na koji način žele prenijeti informacije u svojim prezentacijama. Alati za učenike sadrže razna sredstva koja mogu tu pomoći, poput, savjeti o:

- radu na plakatima;
- pripremi slajdova;
- planiranju i iznošenju prezentacija.

Neke grupe možda će poželjeti uvježbati svoje prezentacije. S gledišta učitelja pružanje mogućnosti učenicima da učiteljima i kolegama u razredu prethodno predstavljaju prezentacije, uključujući davanje povratnih informacija, može dati učenicima osjećaj sigurnosti i može imati veliki utjecaj na buduće prezentacije. Ovo je važno u obrazovanju za demokratsko građanstvo i ljudska prava, jer je jedna od temeljnih kompetencija u korištenju metode u demokraciji predstavljanje svojih informacija i mišljenja na slobodan i uvjerljiv način.

Četvrta lekcija

Planiramo medijski proizvod

Što da sad radimo s našim vještinama? Učenici se dogovaraju oko teme i plana

Odgovno-obrazovni ciljevi	Tehnička medijska kompetencija koju su učenici stekli će se primijeniti. Učenici odabiru temu koje medijske uređaje će koristiti.
Zadaci za učenike	Koristeći demokratski i predstavnički proces, (u malim grupama i plenarnoj raspravi) razred odlučuje o temi na kojoj će raditi i uređaje koje će koristiti.
Nastavni materijali	Alati za “umne mape” iz priručnika: Forma za izbor medijskih uređaja za zadanu temu.
Metode	Grupni rad, donošenje odluka u plenarnoj raspravi.

Opis lekcije

Zajedno s učiteljem učenici bi trebali izabrati temu na kojoj bi trebali raditi (pritom koristeći informacije koje su prikupili radeći s medijskim uređajima. Tema može biti povezana s područjem obrazovanja za demokratsko građanstvo i ljudska prava – na primjer, učenici mogu odlučiti da dokumentiraju sva igrališta u svojoj zajednici i da naprave popis svih stvari koje na njima nedostaju. Mogli bi predati te informacije nadležnim vlastima ili dati da se informacije objave u lokalnom tisku. Također bi moglo biti moguće da se dokumentira gradilište kroz jedan dulji vremenski period (koristeći i slike i zvuk) i da se na temelju toga napravi interesantno izvješće. Jednom kad se odluči o temi, učenici bi također trebali odlučiti koju vrstu medijskih uređaja će koristiti kako bi zabilježili te informacije.

Učitelj predstavlja plan da se izabere tema koja se sviđa svakome i koja će se dokumentirati korištenjem medijskih uređaja. Ako učitelj želi ostaviti temu otvorenom, on ili ona mora prikupiti sve ideje učenika na jednu listu. Ideje bi se trebale prikupljati u malim grupama i grupe bi trebale predstavljati svoje ideje u plenarnoj raspravi. Zajednička lista bi se trebala zapisati na preklopniku.

Potraga za temom koja se sviđa svakom jest zahtjevan posao, ali može biti dobar način da učenici nauče nešto o kompromisu (učitelj bi trebao imati na umu i taj aspekt).

Sljedeće, grupa učenika bi trebala razviti nekoliko preliminarnih ideja koristeći kao umne mape iz Intelktualnih alata. Te se ideje trebaju razmijeniti u razredu. Ako učenici koriste umne mape po prvi puta, učitelj bi trebao raspraviti zasebne korake koji su potrebni, čak bi mogao napisati jedan primjer na ploči, poput sljedećeg:

- Zapišite naziv teme na sredinu lista papira i nacrtajte krug oko nje. Uvjerite se da je papir koji koristite dosta velik.
- Nacrtajte nekoliko debelih linija koje isijavaju iz kruga. Na svakoj liniji napišite naziv pod-teme koja je povezana s temom u sredini.
- Iz tih debelih linija, možete nacrtati nekoliko dodatnih tanjih linija koje predstavljaju potkategorije ili pitanja povezana s pod-temom koju ste napisali na debeloj liniji.
- Probajte se sjetiti što više pojmova i staviti ih u razne kategorije. Možete koristiti razne fontove, simbole i boje.

Iste grupe potom (ili možda cijeli razred u plenarnoj raspravi) razmišlja o medijskim uređajima koje bi htjeli koristiti (vidjeti priručnik: prezentacijske kartice za iznošenje kratkog opisa medijskih uređaja).

Ako su se ti prijedlozi razvili u grupama, rezultati bi se trebali prikupiti.

U plenarnoj raspravi opet bi se trebala postaviti pitanja odgovornosti:

- Koju vrstu odgovornosti ima osoba koja radi slike i bilježi zvukove?
- Što znači zaštita osobnih prava određene osobe?
- Koga trebamo pitati ili obavijestiti?

Deveta nastavna cjelina bi trebala završiti s ovim korakom. Provedba odabrane teme uvrstit će se u predmetni kurikulum u kojem se normalno ta tema poučava.

Polazišni materijali za učitelje

Deveta nastavna cjelina: Priručnik za učitelje 1

Mediji u demokraciji

U demokraciji mediji bi trebali biti na strani istine i ljudi. Činjenice se prezentiraju objektivno i razumljivo. Mišljenja i prosudbe se eksplicitno naznačuju (na primjer, kroz jasnu razliku između poruke i komentara, kao informacije o kojima ne postoji neke općepoznate činjenice ili kojima se mogu stvarati samo pretpostavke).

Štoviše, mediji su raznoliki, što dovodi do opskrbe komplementarnih informacija, kao i mogućeg ispravka jednog medijskog izvora od strane drugog. Stoga bi korisnici medija trebali dobiti izbalansirane informacije na temelju kojih bi mogli donositi svoje zaključke.

U diktaturama, međutim, mediji su u službi vladajućih. Mediji podupiru vladajuću strukturu i njihovu politiku koristeći tehnike propagande (poput ispuštanja bitnih informacija, krivotvorenja informacija, ili emocionaliziranja informacija, itd.).

Međutim, suprotno također može biti istinito. Analiza medija u određenoj zemlji može nam ukazati živi li se toj zemlji u demokraciji ili ne. Sloboda mišljenja i sloboda medija su od izuzetne važnosti u demokraciji: bez njih ne postoji demokracija ili puno uživanje ljudskih prava. Štoviše, u prošlosti su mediji bili zaslužni za mnoge „uspješne priče“ na području ljudskih prava. Više nego jedanput su medijska priopćenja, televizijski intervjui ili druge video poruke bile zaslužne za oslobađanja ljudi koji su bili zatvoreni zbog političkih razloga; i više nego jedanput su ljudi slali sms poruke putem svojih mobitela kako bi druge upozorili na predstojeću katastrofu.

Svi su alarmirani kad se dogodi konsolidiranje masovnih medija u demokraciji. To općenito znači da svi mediji izvještavaju o događaju na jedinstven način, iako o događaju postoje raznoliki stavovi i prosudbe.

Zahvaljujući prosvjedima i publikacijama nekoliko kritički nastrojenih pojedinaca, može se dobiti balansirana informacija te postoji šansa da se takvo konsolidiranje medija može ponekad razotkriti. Većina ljudi, doduše, ima isključivo pristup konsolidiranim masovnim medijima te se učinak toga ne smije podcjenjivati.

Mediji imaju odgovornost za informaciju koju isporučuju: može li novinar biti siguran da je ono o čemu izvještava istinito ili ne? Je li je njihov kritički stav opravdan ili jednostavno žele biti prvi koji će izvijestiti o „skandalu“?

Korištenje medije ujedno znači vježbanje moći. Tko god bilježi slike i zvukove te ih publicira mora to raditi s velikim osjećajem za odgovornost i treba biti svjestan njezine važnosti u demokraciji.

Polazišne informacije za učitelje

Deveta nastavna cjelina: Priručnik za učitelje 2: Raditi s televizijom

1. Zašto su djeca toliko fascinirana televizijom?

Televizija pruža kontinuiranu promjenu, opuštanje i avanturu. Pritiskom na dugme, dostupan vam je svijet - bilo stvarni ili izmišljeni – na dohvat ruke, a da ne morate uložiti bilo kakav napor, bilo fizički ili emocionalni. S obzirom da imate daljinski upravljač i bezbroj programa, može se preletjeti od jednog interesantnog događanja do drugog. Djeca se često identificiraju s likovima i osobama iz raznih televizijskih programa: koriste televiziju za informacije i koriste to dok nemaju nešto pametnije za raditi.

2. Koliko vremena provode djeca svaki dan ispred televizora?

U Zapadnoj Europi, dnevno korištenje televizora za djecu u dobi između 3 do 13 godina iznosi 90 minuta. Doista, samo 60% djece će ugasi televiziju. Štoviše, televizija je upaljena dok djeca rade druge stvari. Roditelji bi trebali postaviti neka pravila za gledanje televizije i trebali bi pokušati natjerati svoju djecu da budu usredotočena na ono što gledaju. Općenito se preporuča da TV ne treba biti kontinuirano uključen i da bi djeca trebala gledati isključivo programe koji su prikladni njihovom uzrastu i koji su zanimljivi i važni.

3. Ima li puno djece koji prekomjerno gledaju televiziju?

Takozvani “TV ovisnici” provode više vremena ispred TV-a nego što provode vremena na drugim aktivnostima (škola, igre, upoznavanje prijatelja, itd.). Međutim, vrlo je malo djece koja spadaju u tu kategoriju. Nije problem ako dijete jedan dan više gleda televiziju nego drugi. Problem nastaje, doduše, kad je gledanje nasumično ili kad nešto nije u redu s djetetom ili obitelji. U takvim slučajevima gledanje televizije može biti svojevrsni bijeg iz stvarnosti.

4. Što djeca različitih godina vole gledati?

Mala djece općenito vole gledati programe iz kojih mogu nešto naučiti, poput crtića o vilama i pustolovnim svjetovima. Nakon šeste godine, djeca se počinju interesirati za rodne uloge. Dječaci gledaju akcijske filmove u kojima se mogu identificirati s muškim herojima; djevojčice razvijaju interes za raznolikost i glazbene programe, kao i serije u kojima obitelji i životinje igraju važnu ulogu. Otprilike oko dvanaest godina glazbeni spotovi najnovijih hitova te serije o ljubavi i mladeži postaju jako važne. Skoro sva djeca gledaju takve programe, ali uskoro počinju gledati programe za odrasle. Ovdje bi se roditelji trebali pobrinuti za sadržaj programa kako bi mogli izbjeći one koji nisu prikladni za djecu.

5. Koji su učinci televizije?

Televizija može opuštat i ih i može frustrirati, a može ih i „nabrijati“. To je zbog činjenice da se slike brzo mijenjaju i da se koriste glasni zvukovi, osobito u crtićima i akcijskim serijama. Neki programski sadržaji prenose ideje o tome kako izgleda stvarni svijet i kako funkcionira. Štoviše, TV utječe na emocije djeteta i djeca reagiraju na jednaki način kao i odrasli kad vide radost, strah ili agresiju. Nedostatak izbalansiranih usporedbi može postati problem i stoga je korisno da se izbjegne gledanje samo jednog specifičnog žanra.

6. Koji su informacijski programi osobito dobri za djecu?

Većina kanala nude specijalne programe za djecu koji pružaju informaciju i prenose znanje o svijetu. Neki kanali imaju vijesti za djecu, koje su prezentirane na način da ih djecu mogu razumjeti. Štoviše, vijesti za odrasle koje su prikazane za vrijeme ručka ili za vrijeme večere većinom izbjegavaju slike koje nisu prikladne za djecu. Međutim, odrasli bi trebali biti spremni objasniti ono što djeca ne razumiju.

7. Koliko je televizija važna u usporedbi s drugim medijima?

Za mladu djecu, televizija je najčešći oblik medija. S vremenom druge vrste medija također postaju važne (CD, MP3s, glazbeni spotovi, internet, televizija), iako tv ekrani ostaju glavi izvor informacija i rasprave.

Roditelji mlade djece još se uvijek brinu da njihova djeca iskuse raznolike medije: TV za sadašnje događaje i opuštanje, radio za slušanje glazbe tijekom dana i za slušanje malo vijesti; knjige za poticanje mašte i govorničkih vještina; računala i internet tako da djeca mogu postati neovisni učenici i mogu komunicirati jedni s drugima.

8. Za što je TV dobra čak i kad nije idealna?

Djeca koja gledaju raznolike programe (vijesti, *talk show*, serije, itd.) znaju jako puno o sadašnjim događanjima i znaju mnogo činjenica o životu danas. Televizija, međutim, nije dobra za pomoć u rješavanju problema. Na primjer, kad netko ima sukob s nekim drugim, pokušava naći najbolji način djelovanja da ga prevlada ili riješi. Same informacije po sebi tu neće pomoći. Iz tog razloga, televizija ne može zamijeniti obrazovanje u školi ili kućni odgoj.

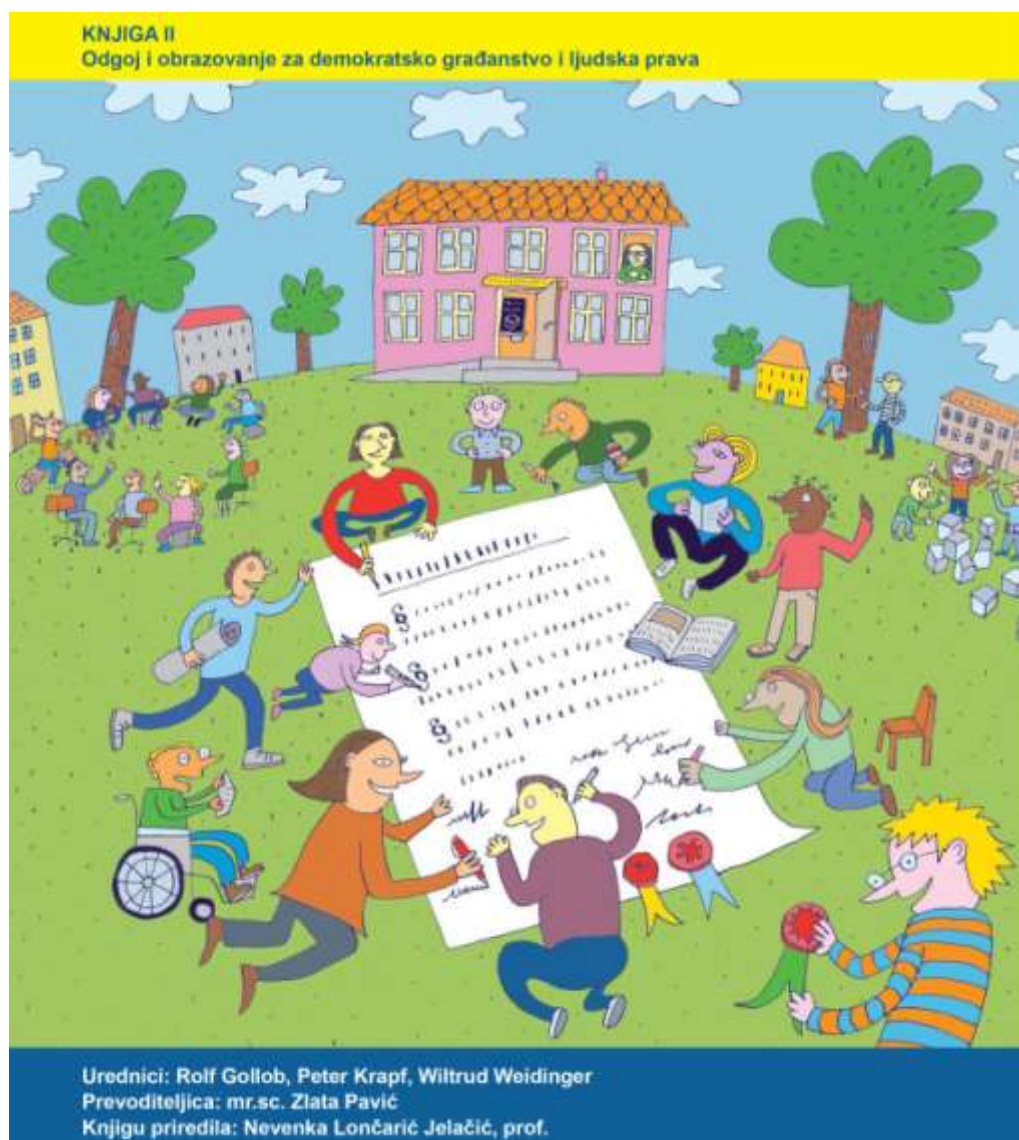
9. Jesu li odrasli uzori?

Mlađa djeca imitiraju odrasle u načinu korištenja televizije. Ako odrasli čitaju novine, onda će njihova djeca biti sklonija čitanju novina. Ukoliko odrasli provode puno vremena pred ekranom, i njihova će djeca to također raditi. Stoga roditelji ne bi smjeli svojoj djeci prigovarati o TV navikama, već u tom pogledu poticati djecu svojim dobrim primjerima. Roditelji ne bi smjeli besciljno gledati televiziju već bi trebali biti kritički promatrači.

10. Što roditelji mogu učiniti kako bi potaknuli svoju djecu da budu odgovorni TV gledatelji?

Roditelji ne bi smjeli zabraniti televiziju, već bi trebali televiziju gledati zajedno sa svojom djecom i objasniti im zašto su neki programi dobri dok drugi nisu. Televizija se ne bi trebali koristiti kao nagrada ili kao kazna. Važno je da se nađe ravnoteža. Djeca bi trebala imati dosta vremena za stvarna iskustva – provoditi vrijeme s prijateljima, u igri ili u razgledavanju prirode, gradova i upoznavanju novih ljudi.

Priručnik za učenike

I. Priručnik za učenike

II. Intelaktualni alati za učenike

I. Priručnik za učenike

Uvod

Dragi učenici,

Ovo je vaš priručnik. Na sljedećim stranicama biti će vam pokazani materijali koje ćete koristiti u razredu i kod kuće.

Vaš učitelj će vam objasniti kada i na koji ćete način koristiti svaki od materijala, ali to je vaše, koristite ih kako to smatrate korisnim.

Možda ćete samostalno raditi s tim materijalima. Neki materijali vodit će vas suradnji s drugim prijateljima u razredu.

Ponekad ćete nešto izbaciti iz tih materijala, drugom prilikom ćete nešto crtati po njima.

Neki zadaci će biti poprilično jednostavni. Neki drugi će biti teški i zahtijevati će da malo razmišljate.

Ako vam je potrebna dodatna potpora, za to ćete koristiti ovaj priručnik za učenike. Nadajmo se da ćete uživati u svom radu i da ćete imati jako puno kvalitetnih ideja!

Sadržaj

Prva nastavna cjelina: Ja u mojoj zajednici

- “Sviđa mi se to, a to mi se ne sviđa” tablica
- Uzorak grba
- Tro-stupanjska rasprava

Druga Nastavna cjelina: Kod kuće u Europi

- Karta Europe
 - Zemlje i glavni gradovi u Europi
 - Zastave u Europi
 - Rijeke u Europi
 - Planine i reljef u Europi
- Portret države

Treća nastavna cjelina: Manjine i većine

- Tablica za bilješke
- Statistički obrazac
- Kartice s riječima i kartice s oznakom moći

Četvrta nastavna cjelina: Pravila za rješavanje konflikata

- Naš problem – moj problem
- Kartice za glasovanje

Peta nastavna cjelina: Temelj zajedničkoga života

- Prava, odgovornosti i pravila u našoj školi
- Glasačke kartice
- Kriteriji za dobra pravila

Šesta nastavna cjelina: Ja sam šef! Jesam li?

- Super junak?
- Shema političke odgovornosti
- Izborne informacije

Sedma nastavna cjelina: Ja postajem eko...moja škola sudjeluje

- Odgovornost, za što?
- Tko ima koju vrstu odgovornosti?

Osma nastavna cjelina: Moja prava – tvoja prava

- Vježba odlučivanja između “ŽELJA” i “POTREBA”
- Ljudska prava: usporedna lista prava i potreba
- Anketa o ljudskim pravima

Deveta nastavna cjelina: Mediji u praksi: Htio bih, kad bih smio

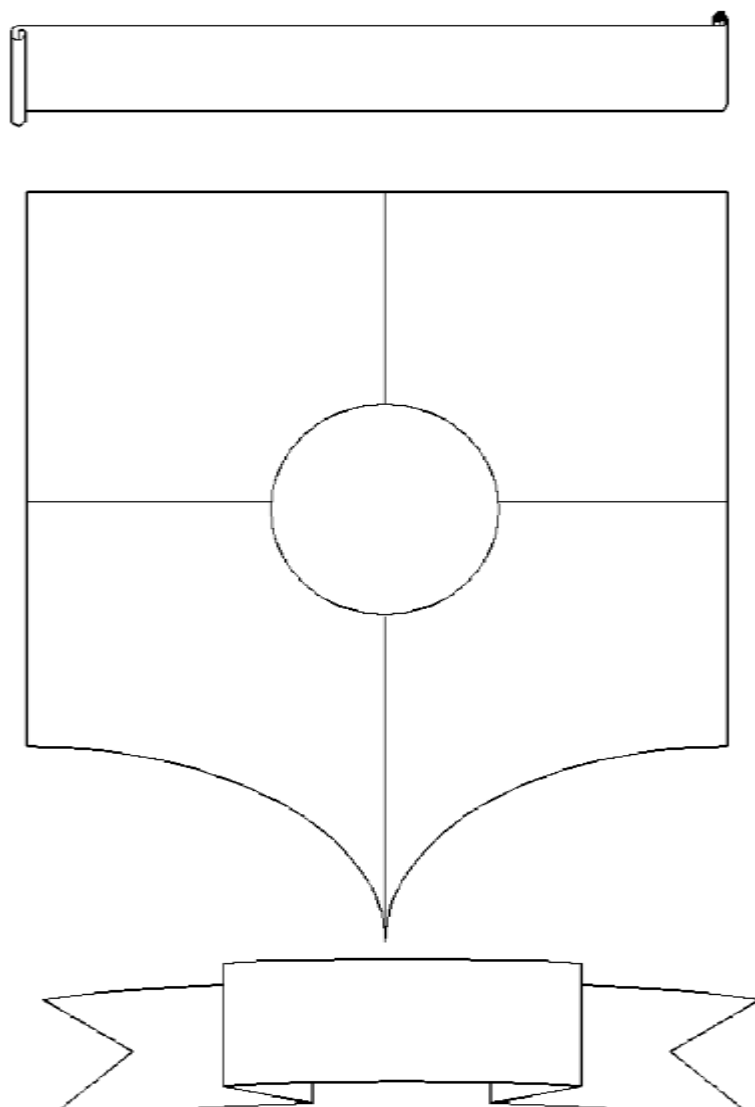
- Prezentacijske kartice koje sadrže kratki opis medijskih usluga

Priručnik za učenike, prva nastavna cjelina, prva lekcija:
“To mi se sviđa, a to ne” tablica

Stvari koje mi se sviđaju i koje radim				
Spol: _____				
	Volim to i radim to	Radim to ali mi nije drago	To mi se ne sviđa i ne radim to	To ne radim iako bih htio
1				
2				
3				
4				
5				

Stvari koje druge osobe vole i čine				
	Volim to i radim to	Radim to ali mi nije drago	To mi se ne sviđa i ne radim to	To ne radim iako bih htio
1				
2				
3				
4				
5				

Uzorak grba

**Priručnik za učenike, prva nastavna cjelina, četvrta lekcija:
Tro-stupanjska rasprava**

1

Što mogu napraviti...

2

Što mogu koristiti u školi...

3

i izvan škole...

Priručnik za učenike, druga nastavna cjelina, prva lekcija:
Karta Europe (povećajte na A3 format)

- Obojite države u različite boje.
- Upišite imena država i glavnih gradova.
- Gdje živite? Zabilježite to na karti i upišite svoje ime.
- Koji je naziv mora ?
- Upišite nazive najvažnijih rijeka.
- Što biste još zabilježili na karti?

Priručnik za učenike, druga nastavna cjelina, prva lekcija: Države i glavni gradovi Europe

Napišite države i glavne gradove Europe na ovom obrascu karte Europe.

Priručnik za učenike, druga nastavna cjelina, prva lekcija: Europske zastave

Točno spojite zastave s europskim državama kako je prikazano na karti.

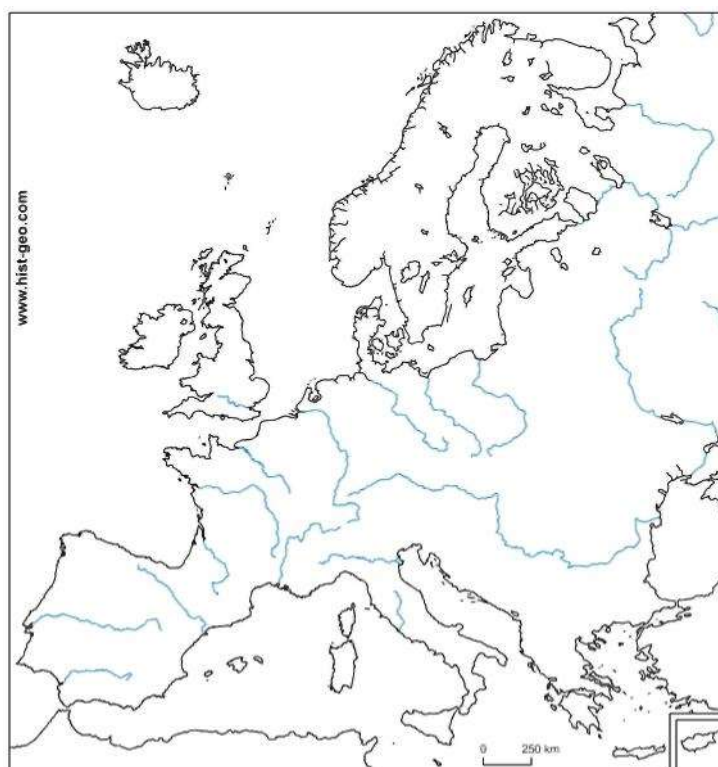

Koja vam je zastava najdraža?

Priručnik za učenike, druga nastavna cjelina, prva lekcija: Rijeke u Europi

Pronađite sljedeće rijeke na karti Europe i zabilježite ih na svojoj karti Europe.

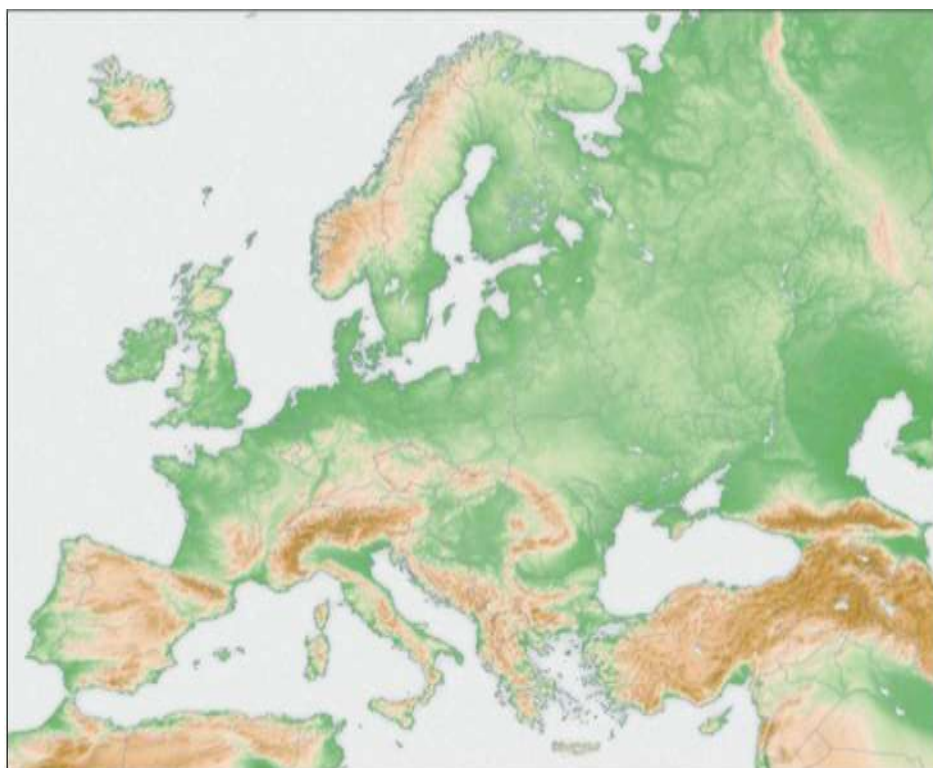
Dunav	Volga
Rajna	Odra
Po	Loire
Dnjepar	Seine
Rona	Vistula
Elba	Ebro
Ural	Tiber
Shannon	Temza
Tejo	Don

Priručnik za učenike, druga nastavna cjelina, prva lekcija:
Planine i reljefne oznake u Europi

Pronađite sljedeće planine na karti Europe i zabilježite ih na svojoj karti Europe.

Alpe
Kjolen planine
Karpati
Ural
Pirineji
Apenini
Balkanske planine
Dinaridi
Kavkaz
Centralna Meseta

Nastavni materijali za drugu nastavnu cjelinu, druga i treća lekcija: Portret države

Portret države

Naša se zemlja zove:

Ovako izgleda naša zastava:

Naš glavni grad se zove:

Ovo je oblik naše zemlje:

Naša država ima otprilike

_____ stanovnika

Govorni jezik je:

Popularna hrana u našoj zemlji:

Važne rijeke, jezera i planine se zovu:

Ovako naši ljudi pozdravljaju i upoznaju se:

Dobar dan

Dovidenja

Kako si?

Moje ime je

To su stvari po kojima je naša zemlja poznata:

Tablica za bilješke:

Aktivnost	Dječaci	Djevojčice

Upitnik za intervju:

Prvo pitanje:
Drugo pitanje:
Treće pitanje:

Priručnik za učenike, treća nastavna cjelina, treća lekcija: Statistička tablica

100														
98														
96														
94														
92														
90														
88														
86														
84														
82														
80														
78														
76														
74														
72														
70														
68														
66														
64														
62														
60														
58														
56														
54														
52														
50														
48														
46														
44														
42														
40														
38														
36														
34														
32														
30														
28														
26														
24														
22														
20														
18														
16														
14														
12														
10														
8														
6														
4														
2														
0														
	♀	♂	♀	♂	♀	♂	♀	♂	♀	♂	♀	♂	♀	♂
Aktivnost	_____	_____	_____	_____	_____	_____	_____	_____	_____	_____	_____	_____	_____	_____

Priručnik za učenike, treća nastavna cjelina, četvrta lekcija:
Kartice s riječima i kartice s oznakom moći

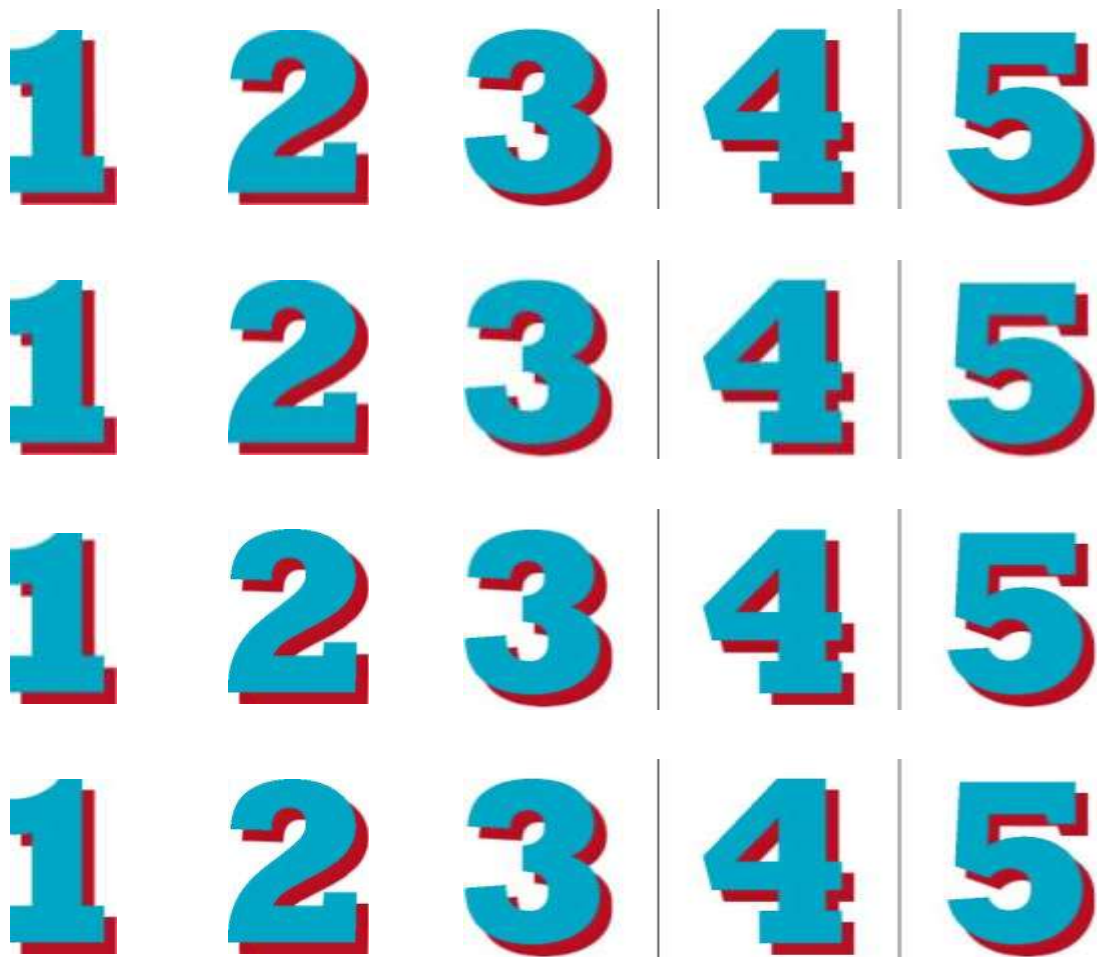
Kartice s riječima	Kartice s oznakom moći
Pankeri	
Starije osobe	
Skejteri	
Političari	
Svećenici	

Priručnik za učenike, četvrta nastavna cjelina, prva lekcija:
Naš problem – moj problem

Zajednički i individualni problemi i konflikti

Zajednički konflikti/problemi utječi na sve učenike u razredu. Rješenje za zajedničke probleme/konflikte djeluju na različite učenike. Primjer: Ponekad je jaka buka u našem razredu.	Pojedinačni konflikti/problemi utječu na samo jednog učenika u razredu. Rješenje ovog problema djeluje na samo jednog učenika. Primjer: Ponekad me pritisne glad tijekom nastave.
--	--

Pronađite još neke primjere:	

Priručnik za učenike, peta nastavna cjelina, prva lekcija:
Prava, odgovornosti i pravila u našoj školi

Prava	Odgovornosti	Pravila
<i>Sigurnost u razredu</i>	<i>Pridržavaj se pravila radi sigurnosti</i>	<i>Nemoj trčati po učionici</i>

Priručnik za učenike, peta nastavna cjelina, treća lekcija:
Kartice za glasovanje

Prihvaća se	Odbija se	Suzdržan
+	-	
+	-	
+	-	

Priručnik za učenike, peta nastavna cjelina, četvrta lekcija: Kriteriji za dobra pravila

Kriteriji za dobra pravila

Naše pravilo:

Ispišite vaše tvrdnje s liste u narednoj tablici i provjerite vaše pravilo

	DA	NE

Sažetak:

Mislim da je ovo pravilo _____
jer

**Priručnik za učenike, šesta nastavna cjelina, prva lekcija:
Super junak?**

Super junak?

Zapišite što bi predstavnik razreda morao moći učiniti i koje bi bile njegove/njezine odgovornosti. Hoće li predstavnik razreda biti super junak? Razmišljajte o tome ...

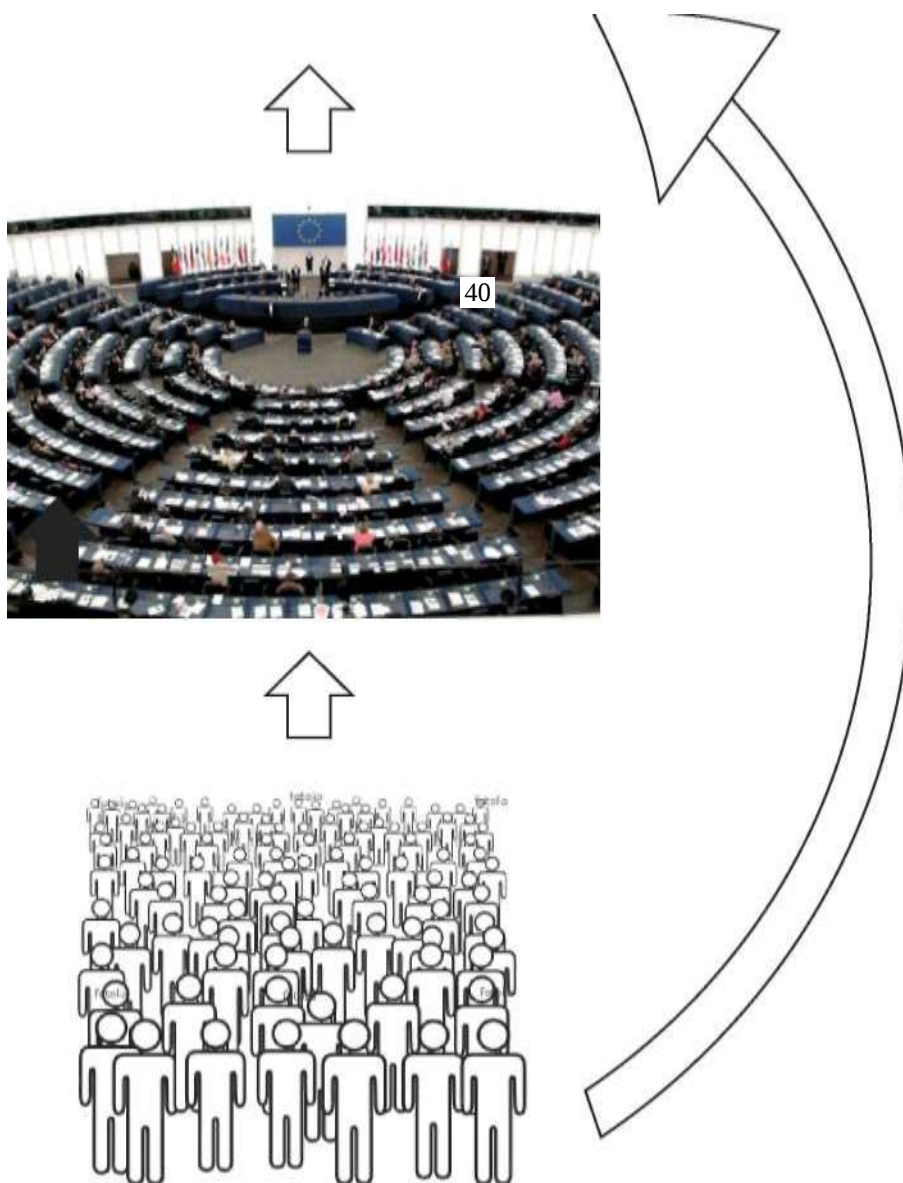
**Priručnik za učenike, šesta nastavna cjelina, druga lekcija:
Shema političke reprezentacije**

Upišite sljedeće riječi:

**Sabor/
Parlament**

Narod

Vlast

**Nastavni materijali za šestu nastavnu cjelinu, treća lekcija:
Izborne informacije**

Postavite svojim roditeljima sljedeća pitanja o izborima. Zapišite njihove odgovore.

Kad ste zadnji puta glasovali na izborima?

O kojim izborima je riječ?

Gdje su se odvijali?

Na koji su način bili organizirani?

Postavite svojim roditeljima sljedeća pitanja o izborima. Zapišite njihove odgovore.

Kad ste zadnji puta glasovali na izborima?

O kojim je izborima riječ?

Gdje su se odvijali?

Na koji su način bili organizirani?

**Priručnik za učenike, sedma nastavna cjelina, prva lekcija:
Odgovornost, za što?**

...

**Preuzimam
odgovornost za....**

... svog psa	... svoju mačku
... svoju ribu	... dijete
... svoju profesiju	... grupu ljudi
... obitelj	... jezero
... izvor vode	... hranu
... sebe	... školsko igralište
...	...
...	...
...	...

Preuzimanje odgovornosti, dijeljenje odgovornosti		
Primjer: Ekologija		
Mjesto/situacija:	Koju vrstu odgovornosti imaju ti ljudi?	
Razred	Učitelj:	Učenik:
Škola	Ravnatelj:	Učitelj/učenik:
Država	Predsjednik države:	Narod:
?		

Priručnik za učenike, osma nastavna cjelina, prva lekcija:
Zadatak da odlučimo između „ŽELJA” i „POTREBA“

- Izaberite 10 slika iz cijele kolekcije kao grupa. Pet ih treba biti iz kategorije „ŽELJA“ a pet iz kategorije „POTREBA“ (ako dvije ili više grupa žele istu sliku, pokušajte naći rješenje).
- Raspravite svoje izbore:
 - Što vam je važno u životu?
 - Kako biste se osjećali ako ne biste to dobili?
 - Što ja sad želim imati ili dobiti kasnije u životu?
 - Što to predstavlja za mene kao dječaka/djevojčicu?
- Sortirajte 10 izabranih slika prema važnosti i objasnite zašto ste ih izabrali na takav način. Možete li pronaći rješenje koje je prikladno za sve članove grupe?
- Članovi dviju grupa drže svoju liniju odjeće i jedna osoba objašnjava svaki izbor. Samo objasnite svoje prve i zadnje izbore. Pokušajte vlastitim riječima objasniti razliku između „ŽELJA“ i „POTREBA“. Možete li uočiti „definiciju“ za oba pojma?

Nastavni materijali za osmu nastavnu cjelinu, druga lekcija:
Ljudska prava: lista za uspoređivanje prava i potrebe

Lista temeljnih prava	„POTREBE“ koje smo definirali	S kojim člankom Deklaracije o ljudskim pravima je to povezano?
Pravo na život, postojanje		
Pravo na rad		
Pravo na privatno vlasništvo		
Pravo na slobodu govora		
Pravo na sigurnost		
Pravo na zaštitu od nasilja		
Pravo na pravnu zaštitu		
Pravo da vas ne uhite bez osnovane sumnje da je počinjen zločin		
Pravo na pošteno suđenje		
Pravo da vas smatraju nevinim, unatoč uhićenju, sve dok vas presudom ne proglašavaju krivim		
Pravo na državljanstvo		
Pravo glasa		
Pravo traženje azila, ako država loše postupa prema čovjeku		
Pravo na slobodu mišljenja		
Pravo na slobodu vjere		
Pravo slobodnog protivljenja (govorenja protiv) vlade ili određene grupacije		
Pravo na minimalni standard života (hranu, sklonište, odjeću)		
Pravo na obrazovanje		
Pravo na zdravstvenu skrb (medicinsku skrb)		
Pravo na brak (odraslih osoba) neovisno o nacionalnosti, etničkoj pripadnosti, religijskim uvjerenjima		

**Priručnik za učenike, osma nastavna cjelina, treća lekcija:
Anketa o ljudskim pravima**

Osoba koju smo intervjuirali (ime, okvirna dob, zanimanje, datum i mjesto intervjuja):
Članovi grupe:
Tema 1: Mislite li da je važno da su ljudska prava uspostavljena u cijelom svijetu? Ako da, zašto? Ako ne, zašto ne?
Tema 2: Koje ljudsko pravo treba najviše štiti u svijetu? Tko je odgovoran za to?
Tema 3: Koja prava je potrebno najviše zaštititi u našoj zemlji? Tko je odgovoran da se to učini?
Druge zanimljive informacije koje su primijetile osobe koje su provodile intervju:

Priručnik za učenike, deveta nastavna cjelina, prva lekcija:
Prezentacijske kartice koje daju osnovne podatke o medijskim sredstvima

(izrezati i presaviti u sredini)

Ime vlasnika: Ime učenika/grupe učenika: Vrsta uređaja: Funkcije: Godina proizvodnje: Razno:

Ime vlasnika: Ime učenika/grupe učenika: Vrsta uređaja: Funkcije: Godina proizvodnje: Razno:

II. Intelaktualni alati za učenike

Uvod

Dragi učenici,

Ovo su vaši vlastiti intelektualni alati. Na idućim stranicama pronaći ćete mnoštvo alata koji vam mogu pomoći u školi ili kod kuće. Što je to intelektualni alat? Primijetit ćete da čekić, odvijač ili škare mogu biti alati. Prilikom učenja, alat je metoda pomoću koje brže savladavate gradivo. Stoga, kad znate kako tražiti informaciju ili kako predstaviti informaciju, pripremiti prezentaciju, tada ste bolje osposobljeni za život.

Vaš učitelj će vam objasniti kada i na koji način koristiti određeni alat. Vi također možete koristiti određeni alat na način koji smatrate primjerenim.

Alati vam mogu pomoći u raznim situacijama, poput:

- kako tražiti i prikupljati informacije;
- kako sortirati informacije;
- kako napraviti kvalitetan rad;
- na koji način predstaviti svoj rad;
- kako raditi s drugim učenicima.

Svaki alat započinje na zasebnoj stranici. Možete ga samostalno čitati ili zajedno s kolegom.

Možda ste upoznati s nekim alatima. Neki od novih alata mogu biti vrlo korisni za vas.

Nadamo se da ćete uživati u vašem radu i da ćete se zabaviti koristeći naše alate!

Sadržaj

1. Istraživanje u knjižnicama
2. Istraživanje na internetu
3. Provođenje anketa i intervjua
4. Tumačenje slika
5. Umne mape
6. Stvaranje plakata
7. Održavanje izložbi
8. Planiranje i pružanje prezentacija
9. Pripremanje prozirnica za grafoskop ili *powerpoint* prezentacija
10. Pisanje novinskih članaka
11. Igrokazi
12. Održavanje rasprava i debata

1. Istraživanje u knjižnicama

U knjižnicama možete pronaći mnogobrojne informacije koje možete otkriti kad istražujete određenu temu. Kako bi bili osposobljeni koristiti informaciju morate znati pronaći ono što je bitno. Sljedeća lista može sadržavati korisne informacije (za istraživanje).

1. Što je moj cilj?

- Što stvaram? Kako bi trebao izgledati završni proizvod? Možda u obliku prezentacije? Izvještaja? plakata?
- Tražite ćete različite izvore informacije ovisno o tome što je vaš cilj. Kako bi napravili plakat, morati ćete pronaći sliku koju ćete morati izrezati; za izvještaj trebati točnu informaciju o temi.

2. Koje su mi informacije potrebne?

- Zapišite sve što znate o temi (mentalne mape vam pritom mogu pomoći).
- Zapišite sve što vam se svidjelo o temi (ključne točke u vašoj mentalnoj mapi). Precizno definirajte o kojim aspektima teme želite učiti. Ovisno o tome što će biti vaš konačni proizvod, možda će te morati puno aspekata definirati ili samo nekoliko.

3. Na koji način pronalazim informacije i kako ih organiziram?

- Pogledajte kroz časopise, knjige, filmove itd., koje ste našli u knjižnici i odlučili ako one mogu pomoći dati odgovore na vaša pitanja. Kratki pregled kroz prikaz sadržaja ili kazalo vam može biti od pomoći.
- Na zasebnom listiću papira, zapišite naslov knjige i broj stranice na kojoj ste našli traženu informaciju. Možete označiti stranicu sa markerom za knjigu ili papirićem.
- Korisno vam može biti da stranicu kopirate. Međutim, nemojte zaboraviti zapisati naslov knjige na kopiju stranice.
- Pogledajte slike iz časopisa. Fotokopirajte ih ili označite stranicu s markerom za knjige.
- Ukoliko koristite film, gledajte film i zaustavite svaki put kada se nešto interesantno objašnjava.
- Prikupite materijale i stavite ih zajedno u jednu plastični folder.
- Označite najvažniju informaciju.
- Vlastitim riječima zapišite na list papira najvažnije informacije o temi.

4. Na koji način predstavljam informaciju?

Možete na primjer:

- napraviti plakat;
- održati izložbu;
- održati govor;
- napraviti slajdove;
- napisati novinski članak;
- prikazati video uratke.

5. Na koji način vrednujem svoje istraživanje?

- Jesam li nešto novoga naučio?
- Jesam li pronašao nešto korisnih informacija?
- Koji su koraci u mom istraživanju prošli dobro. Što je bilo teško?
- Što ću drugačije učiniti drugi puta?

2. Istraživanje na internetu

Možete pronaći informacije o svakom predmetu na internetu. Morate razmisliti na koji način ćete tražiti samo najbitnije i točne informacije o vašoj temi.

1. Traženje informacija

Zapišite nekoliko ključnih riječi o odabranoj temi na komadić papira. Pokušajte zamisliti što točno želite znati o toj temi.

Primjeri:

- obrazovanje za demokratsko građanstvo i ljudska prava;
- Vijeće Europe;
- Manjine;
- Demokracija.

Kombinirajte pojmove, na primjer „srednjovjekovni gradski sajmovi“, koristeći navodnike.

- Koje vam kombinacije pomažu da pronađete relevantnu informaciju o vašoj temi? Zapišite te kriterije na komadić papira.

2. Provjerite svoje informacije

S obzirom da svatko ima pristup internetu i može stvoriti informaciju, važno je da se provjeri pouzdanost informacije prije nego što se stvarno koristi.

Pokušajte razriješiti sljedeće probleme:

- Možete li pronaći informaciju na drugim internetskim stranicama?
- Tko je omogućio da informacija bude javno dostupna?
- Koji interes bi osoba ili organizacija mogla imati u tome da informacija bude javno dostupna?
- Jesu li ta osoba ili organizacija pravno odgovorne?

Usporedite informaciju koju ste našli na internetu s informacijom iz drugih izvora:

- Možete li neke informacije pronaći u knjizi, kroz intervju ili kroz vlastita iskustva?
- Je li informacija na internetu nova, razumljiva, razumljivija od one koja se može pronaći u knjizi, intervjuu ili pak kroz vlastito opažanje?
- Koja informacija najbolje služi svojoj svrsi?

3. Čuvanje informacija

Jednom kad ste pronašli kvalitetnu stranicu na internetu na koju se ponovno želite vratiti ili koju želite koristiti kao izvor za vaš rad, napravite listu vaših mrežnih stranica:

- Otvorite novi dokument.
- Naznačite URL (adresa).
- Kopirajte URL tako da pritisnete CTRL i C istodobno.
- Zalijepite URL u dokument tako da pritisnete CTRL i V istodobno.
- Spremite vaš dokument pod nazivom “mrežna lista_teme”, npr. “mrežna lista_demokracija”.

3. Provođenje intervjua i anketa

Možete prikupiti informacije o temi tako što ljude pitate o njihovom znanju vašeg predmeta kojeg istražujete ili pak kad ih pitate za njihovo mišljenje

Možete pitati:

- stručnjake – ukoliko želite naći nešto specifično o predmetu ili;
- ljude koji nemaju stručnu ekspertizu o predmetu vašeg interesa, ali želite čuti njihovo mišljenje o tome.

Intervjui ili ankete najbolje se provode u manjim grupama. Na taj način možete pomoći jedni drugima s pitanjima ili bilježenjem odgovora.

Prođite kroz sljedeći kontrolni popis:

- Zapišite kratak odgovor na svako pitanje.
- Označite pitanja na koja nemate odgovor.
- Raspravite svako otvoreno pitanje s razredom.

Koraci koji se trebaju poduzeti:

1. Cilj

- Koja je tema? Što želimo znati?
- Kako bi završni proizvod trebao izgledati?

2. Priprema

- Koga treba intervjuirati? Koliko ljudi? Ima li spol ili dob kakvu ulogu?
- Na koji način izabrati prave ljude?
- Kad bi se trebao intervju/anketa odvijati?
- Gdje bi se to trebalo odvijati?
- Koga trebamo informirati i od koga trebamo dobiti dozvolu?
- Na koji će se način odgovori bilježiti (na vrpici, bilješke, upitnik)?

3. Pitanja

- Koja pitanja ćemo postaviti?
- Koliko pitanja možemo postaviti? Koliko imamo vremena?
- Poredajmo pitanja kako bismo napravili anketu.

4. Provođenje ankete/intervjua

- Kako počinjemo s pitanjima?
- Tko ima kakvu ulogu u grupi (postavljanje pitanja, bilježenja odgovora, korištenje snimača)?
- Kako završavamo intervju?

5. Ocjena

- Ukoliko ste intervjuirali stručnjaka, razmislite o najvažnijim stvarima koje je ona/on rekao i zabilježite ih.

- Ako nekoliko ljudi pitate što misle o istoj temi i želite znati koliko je ljudi je dalo slične odgovore, morate pravilno sortirati odgovore.

6. Prezentacija

Odlučite hoće li prezentacija služiti za:

- prikazivanje u razredu; ili
- pisanje novinskog članka; ili
- stvaranje plakata; ili
- nešto drugo.

4. Tumačenje slika

Poput tekstova, slike sadrže mnoštvo informacija. Sljedeći savjeti će vam pomoći razumjeti i tumačiti slike.

Otkrijte informacije o slici:

- Koje su najvažnije boje na slici?
- Koje oblike, uzorke i linije primjećujete?
- Što je veće ili manje od normalnog?
- Koliko je velika stvar/osoba sa slike u stvarnosti?
- Koji je to vremenski period (prošlost, sadašnjost) i koje godišnje doba ili doba dana su prikazani na slici?
- Iz koje perspektive promatrate predmet na slici: iz žablje, ptičje ili ljudske perspektive?
- Koga prepoznajete na slici?
- Koja je to vrsta slike (fotografija, plakat, ulje na platnu, rezbarija na drvu, grafika, kolaž, a portret, reljef, karikatura, itd.)?
- Što je pretjerano ili prenatraglašeno na slici (svjetlost/tama, proporcije, prvi plan, pozadina, kolorit, pokret/mirnoća, gestikulacija, izraz lica)?

Pomno promotrite sliku:

- Što je toliko specifično za sliku?
- Što vam se sviđa na njoj?
- Koja su karakteristike slike?
- Kako se osjećate kada gledate sliku?
- Koji dio slike vam je najljepši?
- Koje riječi vam padaju na pamet kada gledate sliku?

Raspravite o slici:

- Opišite sliku vlastitim riječima.
- Kažite jedan drugom što je toliko uočljivo ili važno oko te slike.
- Postavite jedan drugome pitanja vezano za sliku.
- Izdajte kratke naredbe jedan drugome, poput: pronadi, traži, objasni ili prikaži...
- Raspravite pitanja poput: Zašto su slike izabrane? Koje slike nadopunjavaju tekst koji je ispod slike? Koje slike su u suprotnosti s tekstom ispod njih?

Radite sa slikama:

- Odaberite sliku i odglumite prizor koji je prikazan na slici.
- Predstavite osobu koju vidite na slici.
- Poredajte slike i komentirajte ih.
- Usporedite povijesne slike sa slikama koje imate.
- Objasnite što bi bilo teško za razumjeti u tekstu kad ne biste imali slike da vam pomognu.

- Dodajte odgovarajuće slike koje nadopunjavaju tekst.
- Usporedite slike i ocijenite ih. Je li vam se sviđaju? Ako ne, zašto ne?
- Zapišite opis slike.
- Razmislite o tome što se dogodilo malo prije nego što je slika nacrtana/naslikana.
- Razmislite što bi se dogodilo kada bi slika oživjela.
- Nadodajte nekoliko govornih mjehurića s tekстом.
- Opišite mirise i zvukove na koje vas slika podsjeća
- Prikupite slike sličnih predmeta.

Protumačite sliku:

- Koji naslov biste nadjenuli slici?
- Gdje je slika/fotografija napravljena/nacrtana?
- Što je fotograf/slikar mislio reći s tom slikom?
- Zašto je uopće ta slika nacrtana/naslikana?

5. Umne mape

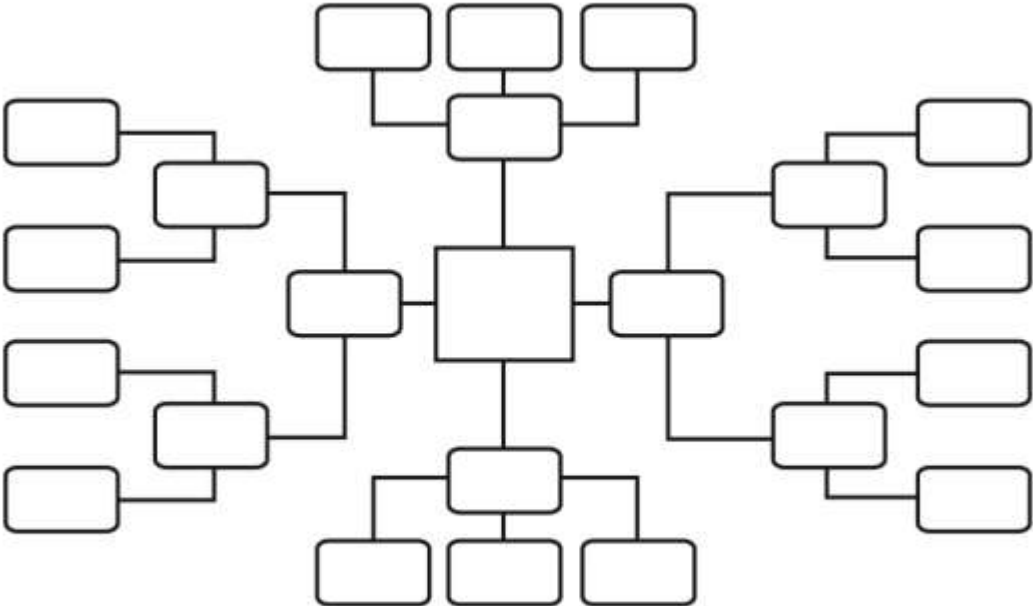
Umne mape vam pomažu organizirati vaše misli. To doslovno znači njihov naziv. Umne mape mogu biti korisne u raznim situacijama kad morate razmišljati o specifičnim temama: prikupljanje ideja, priprema prezentacije, planiranje projekta, itd.

Upute za formiranje umne mape

- Zapišite svoju temu u sredinu komadića papira i nacrtajte krug oko nje. Koristite papir koji je dovoljno veliki. .
- Nacrtajte nekoliko debelih crta koje proizlaze iz kruga. Na svakoj crti zapišite naziv podteme koja je povezana sa glavnim temom u sredini.
- Iz debelih crta možete napraviti dodatne, tanje linije koje predstavljaju potkategorije ili pitanja koja su povezana s podtemom koja je napisana na debeloj crti
- Probajte pronaći što više različitih naziva kojih se možete sjetiti i stavite ih u točne kategorije. Možete koristiti raznu veličinu slova, simbole i boje.

Usporedite svoje umne mape sa onima vaših kolega

- Što ste primijetili?
- Na koji način su vaše umne mape slične?
- Na koji način su različite?
- Koji su najvažniji pojmovi?
- Ima li organizacija potkategorija ikakvog smisla?
- Nedostaje li nešto važno?
- Što biste drugačije učinili?

		
<table style="width: 100%; border: none;"> <tr> <td style="border: 1px solid black; width: 50%; padding: 5px;">Predmet:</td> <td style="border: 1px solid black; width: 50%; padding: 5px;">Datum:</td> </tr> </table>	Predmet:	Datum:
Predmet:	Datum:	

6. Stvaranje plakata

Plakat vam dopušta da zabilježite vlastiti rad te da ga prikazete ostatku razreda. Stoga je važno da plakati budu napravljeni na način da ljudi obrate pozornost na njega. Plakat bi trebao poticati promatrače da traže dodatne informacije o onome što je zapisano na njemu.

U malim grupama, istražite važne karakteristike uspješnog plakata i razmišljajte o elementima koje možete integrirati u vlastiti plakat.

Ako ste već pripremili svoj plakat, možete koristiti te karakteristike kao kontrolni popis kako bi ocijenili drugi plakat.

Kontrolni popis

Naslov: trebao bi biti kratak i zanimljiv; vidljiv iz daleka.

Slova: trebala bi biti dovoljno velika i čitljiva. Ukoliko koristite kompjuter, nemojte koristiti previše različitih fontova. Zapišite kratke rečenice koje su vidljive iz daljine.

Slike, fotografije, grafički prikazi: trebale bi poduprijeti ono što mislite reći i te stvari također moraju učiniti plakat interesantnim. Ograničite se na nekoliko impresivnih.

Prezentacija: gdje bi se trebao nalaziti naslov, glavni podnaslovi, natuknice, simboli, kutije, fotografije ili slike? Napravite nacrt vašeg plakata prije nego što počnete s izradom.

Pažljivo ih spojite: plakat bi trebao slijediti izabrani format plakata ali ne bi trebao biti zbijen.

7. Održavanje izložbi

Izložba pomaže grupi učenika da predstavljaju svoj rad kako bi drugi mogli dobiti neke informacije o tome što je ta grupa učinila. Sljedeći kontrolni popis može vam pomoći planirati i održati izložbu.

Kontrolni popis

1. Ono što želimo predstaviti

- Koja je glavna poruka koju vaša izložba želi prenijeti?
- Koji bi trebao biti naslov izložbe?

2. Tko je publika?

- Djeca i učitelji iz vaše škole?
- Roditelji i braća?
- Klijenti iz vašeg turističkog ureda?

3. Gdje će se izložba održati?

- U učionici ili negdje u školi?
- Na javnom mjestu (u gradskoj vijećnici, na primjer)?
- Gdje će biti dovoljno mjesta i osvjetljenja?
- Hoćemo li imati potrebnu infrastrukturu?

4. Na koji način održavamo izložbu koja se pamti?

- Dozvoljavamo li da se diraju modeli i predmeti?
- Dozvoljavamo li da se u sobi igra, iskušavaju nove stvari, promatra ili eksperimentira?
- Hoćemo li puštati glazbu ili sami svirati?
- Hoćemo li ponuditi grickalice?
- Hoćemo li omogućiti obilazak izložbe s vodičem?
- Hoćemo li napraviti tiskani vodič izložbe?
- Hoćemo li napraviti natječaj ili kviz?

5. Koga trebamo prethodno informirati?

- Učitelje u školi?
- Kantinu, čistačice, domara i ostalo pomoćno osoblje?
- Članove školskog odbora?
- Ravnatelja?
- Stručnjake koji nam mogu pomoći?
- Goste?

6. Što moramo učiniti?

- Napraviti vlastiti kontrolni list?
- Napraviti popis materijala?
- Napraviti raspored (tko radi što i kada)?
- Moramo biti upoznati s koliko novaca raspoložemo i koliko je novaca upotrijebljeno?

- Napraviti pozivnicu?
- Informirati lokalne novinare?

7. Na koji način će se izložba ocjenjivati?

- Koji su najvažniji kriteriji?
- Tko će ocjenjivati izložbu (učitelji, kolege u razredu, gosti)?

8. Planiranje i održavanje prezentacija

Možete održati govor vašim kolegama, roditeljima ili ostaloj djeci u školi. U svakom slučaju, morate dobro pripremiti svoj govor. Sljedeća kontrolna lista vam može biti od velike pomoći.

A. Planiranje govora

1. Tko će slušati?

- Gdje će te držati govor?

2. Tko drži govor?

- Držite li govor samostalno ili s grupom?
- Na koji se način grupa organizirala?

3. Koji je cilj govora?

- Što bi publika htjela čuti ?
- Treba li vam publika dati povratne informacije?

4. Koliko vremena imate?

- Trebate li ostaviti vremena za pitanja publike?
- Trebate li ostaviti dovoljno vremena da vam publika pruži povratne informacije?

5. Koji su pomagala dostupna?

- Ploča/ pametna ploča?
- Grafoskop?
- Kompjuter ili projektor za Powerpoint prezentaciju?
- Plakati (preklopnik)?
- Zvučnici?

6. Na koji način možete uključiti svoju publiku?

- Ostavite vremena za kviz.
- Stvorite zagonetku ili kviz.
- Kruženje oko objekata

7. Koju poruku želite poslati?

- Razmislite o tri do šest naslova koji su važni za vašu temu i zapišite ih na pojedinačni list papira;
- Na svaki komad papira zapišite o svakom naslovu nekoliko ključnih riječi.

B. Držanje govora

Prezentacija se može podijeliti u nekoliko dijelova: uvod, glavni dio i zaključak. Ovdje vam prikazujemo nekoliko korisnih ideja koje vam mogu pomoći u držanju vašeg govora.

1. Uvod

- Započnite s odgovarajućim citatom, ili prikažite odgovarajuću sliku ili predmet.
- Izložite glavnu temu.
- Objasnite na koji način će biti strukturiran govor.

2. Glavni dio

- Obavijestite publiku o predmetu svog govora.
- Složite prethodne pripremljene listove glavnih naslova govora prema pravilnom redoslijedu.
- Održite govor prema unaprijed utvrđenim naslovima.
- Svaki put kada u svom govoru krenete na novu naslov, to jasno označite slikom, objašnjenjem...
- Predstavite relevantan predmet, ili neku pjesmu ispod svakog naslova.
- Razmislite o tome kako ćete predstaviti svoje slike – hoćete li djeliti uokolo, nacrtati na praznom listu ili na plakatu, itd.

3. Zaključak

- Recite što je bilo novo za vas.
- Recite što ste naučili.
- Predstavite završnu sliku.
- Ispitajte svoje kolege u razredu.
- Dozvolite dovoljno vremena za pitanja.

9. Pripremanje prozirnica za grafoskop ili *powerpoint* prezentacije

Powerpoint prezentacija ili prikazivanje slajdova na projektoru se često koriste tijekom prezentacija i imaju zajednička pravila.

Kad radite slajdove obratite pozornost na sljedeće:

- da je font pisanja jasan i čitljiv;
- da koristite jedinstveni font;
- da koristite velika slova;
- ostavite dovoljan razmak između redova;
- ne stavljajte puno teksta na jedan slajd;
- da imate dovoljno velikih, vidljivih slika, tabela i grafikona;
- da postoji samo nekoliko boja ili simbola;
- da nema previše slajdova.

Što je bolje - slajdovi na projektoru ili *powerpoint* prezentacija?

Svaki način ima svoje prednosti i nedostatke. Ovdje ćemo vam skrenuti pozornost na nekoliko važnih napomena koje vam mogu olakšati izbor između slajdova na projektoru ili prezentacije.

Koji format vam više odgovara?

Pročitajte sljedeće prijedloge kako biste mogli izabrati.

Slajdovi na projektoru:

- ako imate prikazati manje od pet slajdova;
- ako želite nešto prikazati ili ispričati između slajdova;
- ukoliko želite nešto napisati na slajd tijekom prezentacije;
- ukoliko želite prikazati samo jednu sliku na svakom slajdu;
- ukoliko želite nešto prekriti ili otkriti na slici;
- ukoliko želite podijeliti grupni zadatak tako da svaki član grupe dobije po jedan slajd.

***Powerpoint* prezentacije su dobre:**

- ukoliko imate puno informacija za prikazati;
- ako imate veliki broj slajdova;
- ako želite pokazivati dijelove informacija jedan za drugim i to na istom slajdu;
- ako želite prikazati nešto s interneta tijekom vaše prezentacije;
- ako želite prikazati video uradak, digitalnu sliku ili nešto drugo što ste spremili na svom kompjutoru;
- ako se želite malo kasnije koristiti videom ili sastaviti prezentaciju na drugačiji način.

10. Pisanje novinskih članaka

Kako biste druge informirali o vašoj temi, možete se staviti u ulogu novinara i napisati vlastiti novinski članak. Ovo vam može pomoći da promijenite stvari koje su loše u zajednici.

Novinski članak se dijeli na nekoliko dijelova:

- **Naslov:** trebao bi biti jasan i kratak.
- **Uvodni odlomak:** uvod u temu mora biti napravljen u nekoliko kratkih rečenica.
- **Autori:** Tko je napisao članak?
- **Glavni tekst:** sam članak.
- **Podnaslovi:** pomaže čitaču da vidi „poglavlja“.
- **Slika:** smisljena slika koja povezana sa temom članka te se ispod nje nalazi kratko objašnjenje.

Kontrolna lista:

- Usporedite novinski članak iz današnjih novina sa primjerima koje vidite gore. Možete li naći drugačije odlomke?
- Naznačite odlomke koristeći različite bojice.
- Obratite pozornost na stilove fonta (bold, normal, italik).
- Usporedite svoj članak sa člankom vaših školskih kolega.
- Koristite odlomke u vašem novinskom članku.

11. Izvođenje predstava

Izvođenje predstava je dobar način da se razmišlja o ljudskom životu. Možete napraviti scene koristeći slike, glazbena djela ili određene stvari. Kada glumite vi preuzimate ulogu, što znači da se pokušavate udubiti u osjećaje određene osobe i prenijeti ih drugima. Nakon predstave, svako će biti sposoban razmišljati koji dio predstave se doimao stvaran, a koji dijelovi su bili izmišljeni.

“Slobodna“ gluma

- Zapišite nekoliko ključnih riječi koje predstavljaju vašu predstavu.
- Odlučite tko će glumiti koju ulogu i što je najvažnije zapamtiti za tu ulogu.
- Prikupite sve potrebne materijale.
- Vježbajte predstavu.
- Pripremite pozornicu.
- Uživajte u predstavi.

Nakon predstave, raspravite sljedeća pitanja:

- Što ste mogli vidjeti?
- Jesu li svi sve razumjeli?
- Što je bilo poprilično dobro?
- Je li je nešto nedostajalo?
- Koji je dio pretjeran?
- Koja pitanja imamo oko sadržaja?

Stvaranje predstave na temelju teksta

Pročitajte priču zajedno i izradite scene:

- Tko je sudjelovao? Gdje se odvijala?
- Kako su se ljudi nosili sa situacijom? Što su rekli?
- Kako su drugi reagirali?
- Kako je priča završila?
- Odlučite o broju činova u ovoj predstavi.
- Tko će igrati koju ulogu? Koji će kostimi biti potrebni?
- Vježbajte svoju predstavu.
- Ocijenite svoju izvedbu zajedno sa svojim kolegama.

Stvaranje predstave na temelju slike

- Potražite sliku na kojoj bi vam se mogla temeljiti predstava.
- Zamislite se na slici.
- Prikupite ideje: kako žive /su živjeli ljudi na slici? Što ih je usrećilo? Što ih je rastužilo?
- Napravite predstavu na temelju te slike i zabilježite ključne riječi za svaku scenu.
- Odlučite o broju činova u ovoj predstavi.
- Odlučite tko će glumiti koju ulogu i što je najvažnije zapamtiti za tu ulogu.
- Vježbajte predstavu i pronađite rekvizite.
- Pripremite pozornicu i pozovite goste.
- Ocijenite svoju izvedbu zajedno sa svojim kolegama.

12. Održavanje debata

Debata nam može pomoći da postanemo svjesni raznih mišljenja o temi i da razumijemo prednosti i nedostatke kontroverznih tema. Da bismo održali debatu, trebamo postaviti kontroverzno pitanje na koje se može odgovoriti sa da ili ne. U demokraciji je uvijek više mogućih rješenja ili stavova.

Dva mišljenja – debata

Evo kako to funkcionira:

- Podijelite razred u dvije grupe. Jedna grupa je “ za” (slaže se s tim), druga grupa je „protiv“(ne slaže se).
- Svaka grupa daje pet argumenata⁵ kako bi potkrijepila svoje stavove . Također bi trebala iznijeti argumente usmjerene protiv tvrdnji druge grupe.
- Zapišite svoje argumente koristeći ključne riječi.
- Svaka grupa određuje dva govornika.
- Debata je organizirana u tri dijela: uvodni dio, otvorena debata i završni dio.
 - Uvodni dio: Svaki govornik kratko objašnjava svoje argumente. Naizmjenice se izmjenjuju pripadnici grupa „za“ i „protiv“ („pros“ i „cons“)⁶.
 - Debata: govornici predstavljaju svoje argumente i pokušavaju kontrirati argumentima suprotne strane.
 - Završni dio: ovaj dio ima isti postupak kao i uvodni dio. Svaka osoba ima priliku da sažme svoje mišljenje.

Mjeritelj vremena

Odaberite nekoga iz razreda koji će biti odgovorna za mjerenje vremena tijekom debate.

- Uvodni dio ne bi trebao trajati dulje od osam minuta (svaka osoba smije govoriti samo dvije minute).
- Debata ne bi smjela trajati dulje od šest minuta.
- Završni dio ne bi smio trajati dulje od četiri minute (jednu minutu po osobi).
- Ako netko prekorači dopušteno vrijeme, zvono se oglašava.

Promatrači

Učenici koji nisu govornici za vrijeme debate promatraju što se događa. Nakon debate govore što su uočili koristeći se pritom sljedećim pitanjima:

- Koji su argumenti izneseni?
- Tko će što primijeniti i kako?
- Je li je svakom govorniku dozvoljeno da govori ili su bili prekinuti?
- Kako su razni govornici uspjeli prenijeti svoje poruke?
- Koji su argumenti bili uvjerljivi?
- Koji su primjeri dobrih argumenata iznijeti?
- Koje su se riječi učestalo koristile?
- Kako su govornici govorili (koristeći govor tijela, jesu li bili dovoljno glasni i razgovijetni)?

⁵ Argument: tvrdnja koja je formulirana da bi se podupro zahtjev

⁶ Pros i kons: to znači za i protiv

Slagalica devet ključnih pojmova

Odrastanje u demokraciji namijenjeno je učiteljima koji žele integrirati odgoj za demokratsko građanstvo i ljudska prava u svoje svakodnevno poučavanje. Devet nastavnih cjelina koje sadrže otprilike četiri nastavne lekcije koje daju *korak po korak* upute i također uključuju priručnike za učenike te polazišne informacije za učitelje. Kompletan priručnik pruža cjeloviti školski kurikulum za učenike u osnovnoj školi (od četvrtog do osmog razreda), ali svaka nastavna cjelina također je zaseban odjeljak koji dozvoljava fleksibilnost u svojem korištenju. Stoga je također prikladan za urednike priručnika, članove radnih grupa za izradu kurikuluma, trenere učitelja, učitelje savjetnike i učitelje početnike.

Cilj je obrazovanja za demokratsko građanstvo i ljudska prava da se djeca poučavaju da postanu aktivni građani koji su voljni i sposobni sudjelovati u demokratskoj zajednici. Sukladno tome, obrazovanje za demokratsko građanstvo i ljudska prava snažno naglašavaju djelovanje i učenje temeljeno na stjecanju vještina. Školska zajednica promatrana je kao okružje autentičnog iskustva u kojem mladi ljudi mogu naučiti kako sudjelovati u postupku demokratskog donošenja odluka i stoga mogu preuzeti odgovornost u najranijem periodu života. Ključni pojmovi za demokratsko građanstvo poučavaju se kao alati cijeloživotnog učenja.

Ovo je druga knjiga iz serije od šest knjiga odgoja i obrazovanja za demokratsko građanstvo i ljudska prava. To su knjige:

Knjiga I: *Obrazovanjem do demokracije*. Metodički priručnik za učitelje/nastavnike za odgoj i obrazovanje za demokratsko građanstvo i ljudska prava

Knjiga II: *Odrastanje u demokraciji*. Nastavni planovi za osnovnoškolsku razinu na temu demokratskog građanstva i ljudskih prava

Knjiga III: *Živjeti u demokraciji*; Izvedbeno planiranje i programiranje odgoja i obrazovanja za demokratsko građanstvo i ljudska prava za nižu srednjoškolsku razinu

Knjiga IV: *Sudjelovanje u demokraciji*. Nastavni planovi za višu srednjoškolsku razinu na temu demokratskog građanstva i ljudskih prava

Knjiga V: *Istraživanje prava djece*. Devet kratkih projekata za osnovnoškolsku razinu

Knjiga VI: *Poučavanje demokracije*. Zbirka modela za odgoj i obrazovanje za demokratsko građanstvo i ljudska prava

www.coe.int

<http://book.coe.int>
Council of Europe Publishing

Vijeće Europe ima 46 zemalja članica, time pokrivajući gotovo cjelokupni kontinent Europe. Ono cilja se trudi razviti zajedničke demokratske i pravna principe koji se temelje na Europskoj konvenciji o ljudskim pravima i ostalim referentnim tekstovima o pravima pojedinca. Sve otkad je osnovano u 1949. godini, nakon završetka Drugog svjetskog rata, Vijeće Europe simbolizira pomirbu.